

Skogshistoriska Sällskapets Årsskrift 2012

SKOG FÖR MÅNGFALD

SKOGSÄGARNA är den enda skogliga organisation som bevakar familjeskogsbrukets näringspolitiska intressen.

SKOGSÄGARNA har en egen industri för att trygga medlemmarnas virkesleveranser till konkurrenskraftiga priser.

SKOGSÄGARNA satsar på hållbar skogsskötsel för mångfald, tillväxt och lönsamhet.

SKOGSÄGARNA ger personlig rådgivning, avverknings- och skogsvårdsservice, svarar för transporter, förvaltar hela fastigheter och driver omfattande utbildning.

SKOGSÄGARNA – det är LRF Skogsägarna och fyra skogsägarföreningar med mer än 111 000 medlemmar.

Vill du också skapa mervärde i skogen?

Mellanskog erbjuder alla tjänster du kan behöva för att få en välskött skog. Det ger dig mer tillbaka, både ekonomiskt och skog att vara stolt över.

Våra kontaktinspektorer finns där du har din skog.
Kontakta oss på 010-482 80 00.

Mellanskog ägs av 32 000 privata skogsägare. Vi verkar för ett fritt, lönsamt, uthålligt och miljöanpassat skogsbruk. För välskötta skogar ger mer tillbaka. Ring oss på 010-482 80 00 eller besök vår webbplats så berättar vi gärna mer. www.mellanskog.se

 MELLANSKOG
Skogsägarna

SKOG FÖR MÅNGFALD

SKOGSÄGARNA är den enda skogliga organisation som bevakar familjeskogsbrukets näringspolitiska intressen.

SKOGSÄGARNA har en egen industri för att trygga medlemmarnas virkesleveranser till konkurrenskraftiga priser.

SKOGSÄGARNA satsar på hållbar skogsskötsel för mångfald, tillväxt och lönsamhet.

SKOGSÄGARNA ger personlig rådgivning, avverknings- och skogsvårdsservice, svarar för transporter, förvaltar hela fastigheter och driver omfattande utbildning.

SKOGSÄGARNA – det är LRF Skogsägarna och fyra skogsägarföreningar med mer än 111 000 medlemmar.

SKOGSÄGARNA

Skogshistoriska Sällskapet
Årsskrift 2012

*Sällan sedd vilar du under mossan i granskogsdunklet.
Ingen utom du vet med vilken möda du lades.
Ingen utom du räknade svettdropparna och svordomarna.
Fortsätt att vila. Men vet att många hedrar dig för den nytta du gjorde
– och den odlargärning som du är resultatet av.*

LK

Skogshistoriska Sällskapet Årsskrift 2012

Redaktör: Lars Klingström, tel 070-523 51 70, e-post lars@klingstrom.net

Layout: Energi Reklambyrå, www.energireklambyra.se

Tryck: DanagårdLITHO, Ödeshög, upplaga: 1 200

ISSN 1650-0962

Innehåll

- 5** Förord
- 6** Om Skogshistoriska Sällskapets Årsskrift
- 8** Skogsforskningen i Sverige för hundra år sedan
- 14** Det hände i Sverige för hundra år sedan
- 16** Skeppsvirke på gammalt sätt i modern tid
Anders Söderlund, som numera kan titulera sig skeppsjägmästare berättar om det mödosamma och fascinerande arbetet med att anskaffa virke till bygget av Ostindiefararen Götheborg.
- 26** Barnen, skogen och skolan
Mats Sjöberg berättar om hur behovet av att restaurera de svenska skogarna i början av 1900-talet sammanföll med nya pedagogiska strömningar i skolan. Det resulterade i att ett stort antal skolbarn engagerades med skogsplantering.
- 38** Om Vimmerbyallens ursprung
Nu 101-åriga f.d. genetikforskaren Carl-Ludvig Kiellander bestämde sig våren 2012 för att äntligen teckna ner de teorier han burit på sedan 1930-talet om var norra Smålands smalkroniga tallar kommer ifrån.
- 44** Konflikten om bärplockning är av gammalt datum
Anna Sténs och Camilla Sandström, forskare vid Umeå universitet, har via riksdagsmotioner och tidningsklipp kartlagt det tidiga 1900-talets livliga och tidvis hätska debatt om hur utsocknes bärplockare "dammsög" ortsbefolkningens skogar på bär. Likheten med dagens debatt är slående.
- 54** Edwin Ohlsson, Skogssällskapet och Ljunghederna
Professor emeritus Lars Kardell tecknar bilden av en i högsta grad "selfmade" affärsman som vid 1900-talets början besjälades av tanken att återbeskoga sydvästra Sveriges vid den tiden ofruktbara ljunghedar. Och som också lyckades över hövan.
- 66** Virkesmätare Berg minns
När ynglingen Karl Berg 1928 började som bandhållare åt virkesmätaren Ludvig Spångberg visste han inte att detta var början på en livslång yrkesbana. Genom hela livet skrev han dagbok och vi får här en unik inblick i 1930-talet som det gestaltade sig för honom i vardag och söcken.
- 78** Fredrik Ebelings skogsekologiska gärning
Lika känd under sitt smeknamn "Knifven" är han en av legendarerna i 1900-talets Skogssverige. Oftast förknippas han med kalhyggesbrukets införande. Karl-Göran Enander vet av egen erfarenhet att han också var en föregångare inom ämnet skogsekologi.
- 94** Exkursioner, konferenser och seminarier 2012
- 102** Exkursioner, konferenser och seminarier 1990–2012
- 108** Örtugar 2012
Hanna Lundin, Umeå och Anna Stjernström, Sikås, tilldelades varsin välförtjänt Örtug för sina skogshistoriska insatser.
- 109** Tidigare Örtugar
- 110** Tidigare artiklar i årsskriften
- 115** Medlemsmatrikel
- 126** Om Skogshistoriska Sällskapet
- 128** Styrelse och lokala kontaktpersoner

Skog på nya sätt.

Vi var först med att förvandla tall till klimatsmart diesel.

Vi var med och startade SunPine, det första företag i världen med storskalig produktion av miljövänlig talldiesel. På anläggningen i Piteå förvandlar man råttallolja, en biprodukt från skogsindustrins massaprocess, till diesel som räcker till motsvarande 100 000 bilar som kör 1 000 mil. Klimatnyttan med talldiesel är enorm, koldioxidbesparingen är över 90% jämfört med fossil diesel. Läs mer om resan från tall till diesel på sveaskog.se

SVEASKOG

Hans-Jöran Hildingsson
Ordförande i Skogshistoriska Sällskapet

Det händer mycket på 100 år

FÖRE DETTA GENETIKFORSKAREN Carl-Ludvig Kiellander bestämde sig i våras för att teckna ner sina teorier som han burit på sedan 1930-talet om varifrån den smalkroniga tallen i norra Småland kommer. Det är lite häftigt, för att uttrycka sig med dagens vokabulär, när en 101-åring på detta sätt vill delge läsaren sina tankar.

ARTIKLARNA I ÅRETS ÅRSSKRIFT SPÄNNER ÖVER fler intressanta områden. Projekteringen och byggnationen av Ostindiefararen Götheborg har varit ett rakt igenom fantastiskt projekt. Läs mer om skeppsjägmästarens möda att ur dagens skogar hämta de väldiga virkesdimensioner som en ostindiefarare, modell 1700-tal kräver.

ÅTERBESKOGNINGEN AV LJUNGHEDAR och förödda skogsmarker vid åren kring förra sekelskiftet engagerade både vuxna och skolbarn, vilket några av artiklarna vittnar om.

BÄRPLOCKNING I STOR SKALA VÄCKTE vid samma tid starka känslor. Anna Sténs och Camilla Sandström visar i sin forskningsstudie att dagens debatt kring bärplockning och allemansrätt ingalunda är ny.

EN LEGENDAR OCH VERKLIG PROFIL i 1900-talets Skogssverige var Fredrik ”Knifven” Ebeling. Hans ekologiska gärningar presenteras ingående av Karl-Göran Enander. Så visst händer det mycket på hundra år!

FRÅN OCH MED DETTA NUMMER AV årsskriften presenterar vi inte bara vilka artiklar som skrivits tidigare år utan också vilka exkursioner som genomförts under årens lopp samt vilka personer som tilldelats Örtugar under alla år. Vi tror att Årsskriften med dessa tillägg blir än värdefullare som informations- och kunskapskälla.

DET ÄR OCKSÅ MYCKET GLÄDJANDE ATT notera att vi nu är drygt 1 000 medlemmar i Skogshistoriska Sällskapet. Med detta i medvetande är det därför stimulerande att kunna lägga fram ännu en välfylld årsskrift. Ett varmt tack riktas till artikelförfattare, annonsörer och till vår redaktör Lars Klingström samt Energi Reklambyrå som gjort layouten.

Trevlig läsning önskas! Välkommen igen på det nya året.

Om årsskriften

Skogshistoriska Sällskapets Årsskrift har getts ut sedan 1991 och är i hög grad en produkt av Sällskapets medlemmar. Den är ett forum där såväl professionella forskare som personer med ett starkt skogshistoriskt intresse eller med egna minnen från skogen skapar innehållet.

Vi välkomnar bidrag till Årsskriften. Medlemmarna i Skogshistoriska Sällskapet representerar en väldig kunskapsbas och det finns mängder av aspekter på ämnet skogshistoria som ännu inte blivit belysta. Inte minst efterlyser vi personliga minnen, sådana som ger liv och färg åt skeendena i den svenska skogshistorien.

På grund av att Skogshistoriska Sällskapets kassa är begränsad kan vi inte arvodera publicerade artiklar. Detta har dock hittills inte hindrat ett rikt inflöde av texter. Istället brukar författarna glädjas åt att vara med om att skriva den svenska skogens historia.

Har du idéer och tankar eller rentav ett halvfärdigt manus liggande, så hör av dig till någon av medlemmarna i Skogshistoriska Sällskapets styrelse eller det lokala nätverket. Kontaktadresser finns på sidan 128 – och förstås på hemsidan www.skogshistoria.se

Omslagsbilden. Ostindiefararen Götheborg för fulla segel på "den blå ocean". För att vara en skogshistorisk årsskrift är det en ovanlig omslagsbild. Men i beaktande av att skeppet är byggt på gammalt vis och helt i trä får bilden nog anses som mycket relevant. I den artikel som börjar på sidan 16 berättar "skeppsjägmästaren" Anders Söderlund om det mödosamma arbetet med att anskaffa virke i dimensioner som i dagens skogar blivit sällsyntheter – och ofta åtnjuter naturvårdsskydd.

Papper – bra till mycket

Tryckpapper från SCA – för kloka ord!

www.forestproducts.sca.com
SCA FOREST PRODUCTS

Erik Valinger är professor i skogsskötsel vid institutionen för skogens ekologi och skötsel, SLU Umeå. Han är också vice ordförande i Skogshistoriska Sällskapet.

Nu var det 1912

Skogsforskningen i Sverige för hundra år sedan

Efter tioårig startsträcka hade skogsforskningen i Sverige 1912 börjat få luft under vingarna. Man hade redan hunnit lägga ut nästan tvåhundra försöksytor och diskuterade frågor som också idag känns välbekanta.

Den skogliga forskningen i Sverige startade på allvar i början av förra sekelskiftet då den Forstliga försöksanstalten inrättades 1902. Bara tre år senare ombildades den till *Statens skogsförsöksanstalt* som organiserades i en skogsavdelning och en skogsbiologisk avdelning. Uppgiften var att bedriva forskning inom följande områden: utvecklingen i ”normalskogen”, gallring, förband, proveniens, trädslag, försumpning, bonitet och nedlavning. För flertalet av frågeställningarna anlades försök i landets olika delar. Resultaten publicerades i *Meddelanden från Statens skogsförsöksanstalt* och *Skogsvårdsföreningens Tidskrift*.

Den forskande personalen vid Skogsförsöksanstalten bestod 1912 av bara fyra personer: professor Gunnar Schotte, fil. dr Henrik Hesselman, fil. kand. Edward Wibeck och fil. dr Torsten Lagerberg.

I 1912 års upplaga av *Meddelande från Statens Skogsförsöksanstalt* skriver samtliga dessa om de frågor som de arbetat med under året.

Gallring

Gunnar Schotte, som var Skogsförsöksanstaltens föreståndare det aktuella året, beskriver gemensamma angelägenheter under 1909–11 och ger förslag på verksamhet för kommande treårsperiod. Den budgeterade kostnaden var strax under 20 000 kronor. Hans förslag rörde främst anläggning av nya gallrings- och produktionsförsök.

Det var förståeligt, eftersom ju skogsavdelningen inledningsvis främst arbetade med utsättning och revidering av fasta försöksytor i bestånd av olika ålder. Det aktuella året hade skogsavdelningen 187 utlagda provytor, där mer än hälften avsåg rena tallskogar.

Intresset för gallring var stort, varför Schottes redovisning av ytorna mest gjordes för att entusiasmera gallringsintresserade att upprätta egna försök.

Teorierna kring gallringens utförande var, så här i början av 1900-talet, helt baserade på resultat från tyska studier. Dessa hade redan ett sekel tidigare redovisats av *Georg Ludwig*

Jägmästare Edvard Wibeck och kronojägare A. Fjellström vid sitt läger natten mellan den 16 till 17 juni 1923. Gammal granskog på en holme i myren norr om sjön Nietsak i Gällivare socken, Norrbottens lappmark, (söder om sjön Torislompolo). Foto: E. Rådberg. Skogsbiblioteket, SLU.

Hartig (1764–1837), en av skogsforskningens mest namnkunniga pionjärer.

Schotte rekommenderade uteslutande borttagande av undertryckta stammar när bestånden rensat sig, med andra ord endast laggallring. De rekommenderade gallringarna skulle utföras vart 20:e till vart 30:e år och de skulle inte vara så hårda att slutenheten äventyrades.

En annan inspirationskälla var Hartigs likaledes tyske generationskamrat, Heinrich Cotta (1766-1844), vars teorier om gallring nådde Sverige först åren kring 1912. Cotta förordade tidigare, och mer frekventa gallringar än vad Hartig gjorde, så att stammar inte skulle bli undertryckta.

TIDIGT, OFTA OCH MÅTTLIGT VAR för flera av de tyska pionjärforskarna grundbulten för hur gallringar skulle utföras. Det talades också om att gallringen inte endast syftade till att avverka undertryckta stammar, utan även gynna kronans utveckling och tillväxten hos de kvarstående stammarna. De försök som lades ut var därför viktiga för att utreda hur gallringen bör utföras och hur de enskilda träden och beståndet utvecklas under svenska förhållanden. Försöken anlades i tall, gran, ek, bok och björkbestånd, i både trädslagsrena och blandade bestånd, dock endast i yngre likåldriga bestånd.

Försöksfältet. Arbetslaget i juli-augusti 1913. Från vänster: Torsten Lagerberg, Henrik Hesselman, J. Wallmark, C. Malmström, Olsson, okänd, kronojägare Malm, skogselev Malm, okänd, Lindgren.
Skogsbiblioteket, SLU.

Snö och vindskador

Henrik Hesselman beskriver de omfattande snöbrott som under vintern 1910-1911 drabbade norra Sverige. Han anger sambandet mellan hög nederbörd och otjälad mark som bidragande orsaker till varför skadorna uppstod. Vidare skriver han att de flesta iakttagare ansåg att de ogallrade bestånden drabbats värst av skador och att slutna bestånd hade mer skador än glesa.

Svampskador

Torsten Lagerberg arbetade med studier över den norrländska tallens sjukdomar, särskilt de som förekom i anslutning till dess föryngring. Han konstaterar att granen är förskonad från svamp- och insektskador under de första åren. Tallen däremot har, som han skriver, en stor mängd ”fiender”. Studierna var förlagda till

Norrland framför allt för att det fanns stora arealer tallföryngring där, vilka utsattes för större risker än de i sydligare delar av landet som hade bättre livsvillkor. De svampskador som beskrevs 1912 var bland annat norrländsk tallkräfta, snöskytte och tallens grentorka.

Proveniensen

Edward Wibeck presenterade analyser kring proveniensfrågan, det vill säga hur fröets härstamning och hemort påverkar det blivande trädets egenskaper. En central fråga var hur tall och gran av sydlig härkomst tillväxer i Sverige. För att svara på detta lades försök ut i olika delar av landet. Den så kallade tysktal- len hade mycket dåligt rykte och flera av de planteringar som utförts med denna typ av material gav bevisligen undermålig kvalitet (bild 4). Det ansågs inte möjligt att bara skylla

Vi finns där du finns

I bankrelationer, precis som i alla andra relationer, är närheten central. Den skapar trygghet och enkelhet både för dig och för oss. Och det är grunden till bra affärer. Från Trelleborg till Kiruna har vi 461 kontor som står redo att hjälpa dig – var du än befinner dig.

Mötet människor emellan är och kommer alltid vara mycket värt för oss. Därför ser vi till att alltid finnas där du finns.

Välkommen till Handelsbanken – en bank som kan skog och lantbruk.

www.handelsbanken.se/skogochlantbruk

Handelsbanken
Skog och lantbruk

Professor Gunnar Schotte och kronojägare Mellström intar sitt middagsmål i en 20-årig tallsådd.
Skogsbiblioteket, SLU.

de dåliga egenskaperna på ståndorten utan här ansågs även att fröet var i ”disharmoni” med omgivningen. Den mängd frö som inhämtats från Tyskland var under de första tio åren på 1900-talet i medeltal, 520 kg tall- och 759 kg granfrö per år, vilket var en klar minskning mot de mer än 4 200 kg tall- och granfrö som i medeltal importerades 10 år tidigare. Den nordförflyttade granen drabbades av yttre skadeverkningar, till exempel stamsprickor

orsakad av vinterköld, topporka. Det var bland annat sådana frågeställningar de utlagda försöken avsågs ge svar på.

Skogsproduktion

Det här året skrev också Olof Eneroth i Skogsvårdsföreningens Tidskrift om de ”normala” tallbeståndens avkastningsförmåga. Han pekade på vikten av att via beståndsvårdande åtgärder försöka åstadkomma bättre diameterök-

ning och därmed grövre dimensioner. Detta utan förlängning av omloppstiden för att öka beståndens värde. Han stämmer därmed in i vikten av att gallringsförsök utläggs.

I samma nummer av tidningen redovisar Tor Jonsson undersökningar om skogsträdens form. Han arbetade med att uppskatta trädens längd och formkvoter för att på ett säkrare sätt än tidigare kunna uppskatta stående volymföråd och hållfasthet hos träd med olika form.

DAGENS FORSKNING UTNYTTJAR fortfarande de försöksytter som lades ut i början av 1900-talet. Den skogliga forskningen, som startades av Statens Skogsförsöksanstalt 1902, gick under 1950-talet upp i Skogshögskolan. Denna blev 1977 i sin tur en av de högskolor som tillsammans bildade Sveriges lantbruksuniversitet (SLU).

Mycket av dagens skogsforskning sker idag inom ett flertal svenska universitet, men försöken som anlades av Statens Skogsförsöksanstalt utnyttjas idag främst av forskare inom SLU. Som kan ses av ovanstående historiebeteckning så förekommer liknande forskning även nu, hundra år senare. Utvärdering av senare tids kalamiteter med snö-, vind-, och insektskadorna är ständigt på tapeten liksom analyser av effekter på enskilda träd och bestånd av olika skötselbehandling.

Vi kan idag utnyttja en del av de proveniens-, trädslags- och gallringsförsök som

1912 stod det helt klart att det tallfrö som tidigare importerats från Tyskland gav undermåliga skogar. Skogsbiblioteket, SLU.

etablerades vid Statens Skogsförsöksanstalt för 100 år sedan för att svara på dagens frågor. Sett ur ett internationellt perspektiv är det ytterst sällsynt att så gamla försök underhållits under så lång tid. Med försökens hjälp kan vi faktiskt utvärdera vad som hänt under en hel omloppstid. Som skogsforskare bör vi därför rikta en tacksamhetens tanke till de forskare som för 100 år sedan etablerade dessa så kallade långsiktiga försök.

Vi stöder
Skogshistoriska
Sällskapet
verksamhet

Nu var det 1912

Händelser i Sverige för hundra år sedan

August Strindberg dör den 14 maj. Gatorna längs begravningsstågets väg från den store författarens sista bostad på Drottninggatan till Norra kyrkogården kantas av 60 000 människor i mångdubbla led.

Som protest mot den nya socialdemokratiska regeringens minskade militära anslag startas en insamling för att finansiera en pansarbåt. Den 7 maj överlämnas 15 miljoner kronor till kung Gustaf V. Tre år senare sjösätts pansarskeppet Sverige.

Den liberala regeringen Staaf lägger fram ett förslag om kvinnlig rösträtt, som dock förkastas i den högerdominerade första kammaren.

Småskoleklassikerna *Sörgården* och *I Önnemo by*, av Anna Maria Roos kommer ut.

Socialdemokraten Carl Lindhagens motion om att införa republik i Sverige avslås med siffrorna 118-12 i andra kammaren.

Inlandsbanans första etapp, den mellan Östersund och Strömsund, invigs.

Den svenske uppfinnaren Gustaf Dalen mister i september synen då en gastub exploderar under ett av hans försök. Två månader senare tilldelas han Nobelpriset i fysik för sin uppfinning, den automatiska fyrapparaten.

Årets största händelse alla kategorier inträffar natten mellan den 14–15 april när den brittiska passagerångaren Titanic sjunker. Av de 2 227 människorna ombord omkommer 1 522, varav 90 svenskar.

I Malmslätt, utanför Linköping, kolliderar två tåg den 16 juni. 22 människor omkommer och 14 skadas.

Stockholms stadion står klar lagom till de femte olympiska spelen i juli. Noga räknat 2 490 män och 57 kvinnor (!) från 28 länder deltar. Sverige vinner medaljligan före USA. "Solskensolympiaden" som kallas, ses av 327 000 åskådare.

Erik, Karl, Margit och Anna är de populäraste förnamnen i Sverige, enligt en omröstning i DN.

ABF bildas.

Vad som idag räknas som "Århundradets kärlekssaga", Hjalmar Söderbergs roman *Den allvarsamma leken* kommer ut.

Också den ännu blygsamma trafiken skördar offer. Under 1912 skedde 15 dödsolyckor.

Nyblivna mödrar får rätt till 6 veckors obetald ledighet.

Prins Bertil och Raoul Wallenberg föds.

Anders Söderlund är jägmästare och bedriver "skoglig frilansverksamhet" med familjegården Anfasteröd i Bohuslän som bas. Han har tidigare bland annat arbetat vid Skogsvårdsstyrelsen. Andelen ädla lövträd i Anfasteröds skogar är hög varför han är väl insatt i frågor som har med lövträd och lövträ att göra.

Skeppsvirke på gammalt vis i modern "tidh"

När Skogssällskapet 1995 frågade om jag ville fungera som Sällskapets resursperson som "skeppsjägmästare" i byggprojektet Ostindiefararen Götheborg, kunde jag knappast ana vilken utmaning detta skulle bli. Men med fullbordat och grant seglande faktum framstår det som ett av mitt livs allra intressantaste uppdrag.

Efter att ha fått projektet presenterat av dess eldsjäl, skeppsbyggmästare Joakim Severinson, insåg jag snart att den specialkompetens som krävdes låg ganska långt från de ändå något mer än mediokra kunskaper jag hade om ekskogsproduktion och ekvirke. Inte heller hade jag någon större nytta av mina insikter i hur man använde detta ekvirke till att bygga småbåtar vid de en gång mångtaliga båtvarven i Bohuslän.

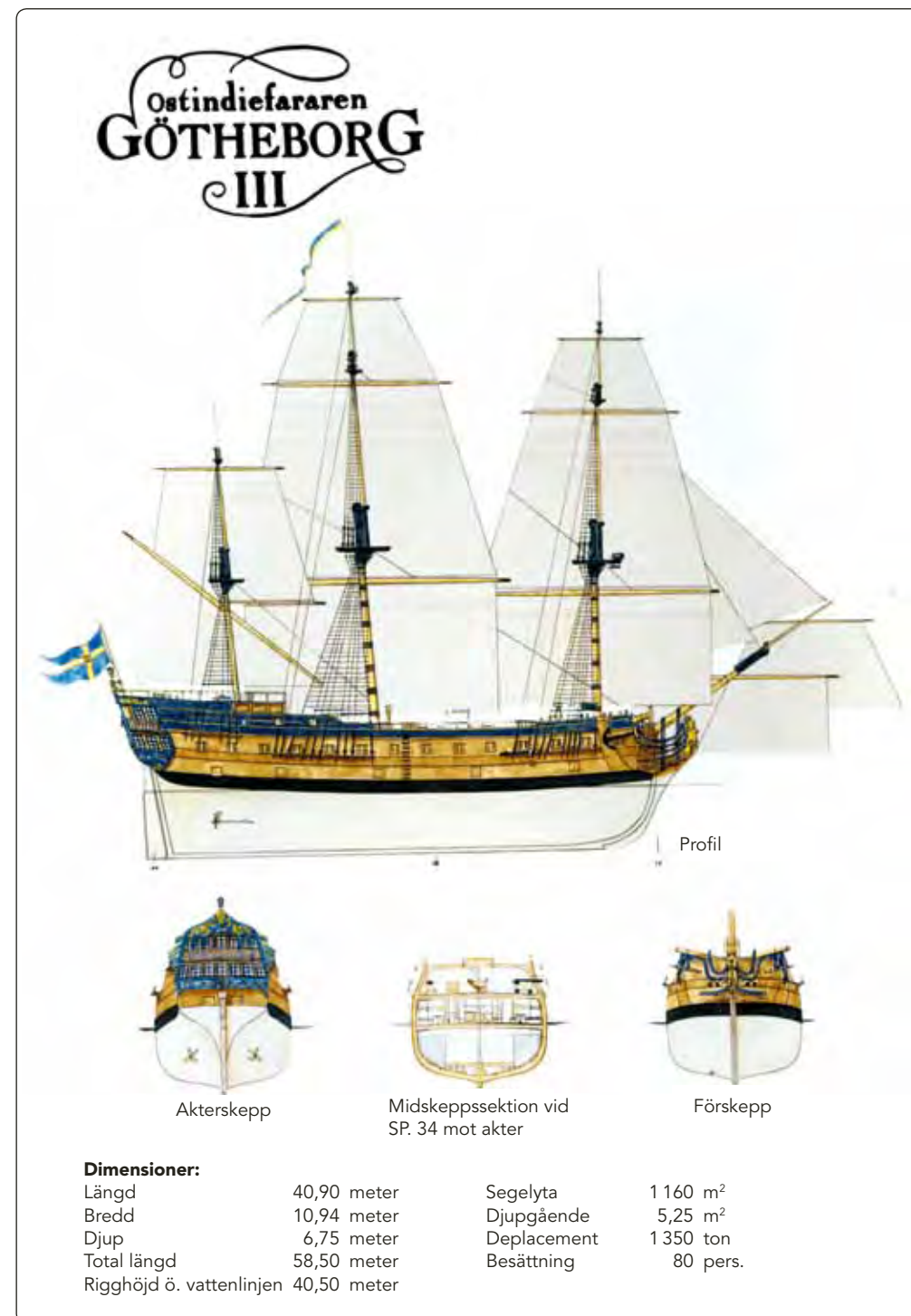
Förutsättningar

Ostindiefararen Götheborg är en fullskalig replik av ett fullriggat "lastfartyg" av 1700-talsmodell. Det byggdes på varvet Terra Nova i Göteborg mellan 1995 och 2005. Med vetskap om att man i Sverige under några årtionden på 1700-talet, årligen byggde ett antal fartyg av Götheborgs storlek, tycker man kanske att det inte skulle vara så svårt, att idag införskaffa den virkesråvara som krävs

för att bygga ett enda skepp. Det går åt cirka 3 000 fastkubikmeter rundvirke av ek och cirka 1 000 fastkubikmeter fura för att bygga ett skepp som Götheborg. I Sverige avverkas varje år cirka 200 000 kubikmeter ektimmer och 15 miljoner furutimmer. I perspektiv av dessa siffror borde inte uppgiften vara speciellt märkvärdig. Men vår tids skogsbruk premierar inte produktion av de grova dimensioner och kvaliteter som användes vid skeppsbyggnad på 1700- och 1800-talen. Dessutom är moderna avverkningsmaskiner och transportfordon, sågverk och beredningsmaskiner inte alls anpassade för grova och långa dimensioner.

Skeppsvirkets kvaliteter och dimensioner

För att veta vilka dimensioner och kvalitetskrav som skulle gälla fick vi till en början ägna mycket tid åt research och litteraturstudier. Marinmuseum i Karlskrona och Sjöfarts-

Dimensioner:

Längd	40,90 meter	Segelyta	1 160 m ²
Bredd	10,94 meter	Djupgående	5,25 m ²
Djup	6,75 meter	Deplacement	1 350 ton
Total längd	58,50 meter	Besättning	80 pers.
Rigghöjd ö. vattenlinjen	40,50 meter		

Trädslagen i Göteborg

Ett av stävämnen en så kallad "bananek" under upparbetning. Foto Joakim Severinson.

Allt rundvirke införskaffades till skrov och rigg utsynades på rot före fällning och aptering. I samband med utsyningen bedömdes även om grenknän och krumtimmer kunde tas ut ur träden. Enligt Witts instruktioner skulle allt virke vara vinteravverkat, vilket vi också eftersträvade. Inför varje avverkningssäsong upprättade den skrov- och riggansvarige byggmästaren en kravspecifikation över det virke som behövdes. Förutom dimension och längd angavs för "krumt" virke bland annat båghöjd och eventuell avsmalning.

Ek. Till styrkedelar i skrovet användes ekvirke av god kvalitet. Detta ekvirke skulle ha jämna och breda årsringar, vara fast och segt samt lukta syrligt och friskt. "Vid anslag på ytan med yxa ska veden genast bli blåsvart". Kvaliteten jämfört med modern sortering varierar för olika skeppsvirkeskomponenter mellan klass A och B. Ingen form av röta, ljus eller öppen frostring, märgspricka, växtvridenhet, barkdrag eller skadliga grenvinklar tillåts.

Frisk kvist och torrkvist i måttlig storlek och omfattning accepterades. Ingen splintved fick förekomma i de färdiga komponenterna. Så kallad "uppremsning", borthuggning, av mindre fel fick utföras enligt givna regler.

Fura. Furuvirket som använts har genomgående haft höga krav på kvalitet. De detaljer som använts i skrovet sorterades enligt modern T-virkessortering klass T26-30. Däcksvirket där

färdigmåttet var 75x150 mm skulle ha stående årsringar, 90 procent kärnved och vara av o/s kvalitet samt ha minsta längd 6,8 meter. Mastämnen och spiror till riggen klassades efter de principer som Israel af Ström angav i sin "Handbok för skogshushållare.

Gran. Gran användes i mindre omfattning i riggen, främst till rår. Detta för att gran har lägre torrsvikt än fura. Kvaliteten skulle vara god. Nämnas kan att de största råarna består av 2, 20 meters granämnen som är sammanslagade, "länglaskade" rot mot rot och har en spännvidd på 28 m.

Alm och Ask. Alm användes på grund av sin styrka, rötbeständighet och seghet till block, jungfrur och dotkoppar. Ask användes på grund av sin styrka till gångspelspinnar, naglar och verktygsskaft.

Dimensioner för några vanliga detaljer i en Ostindiefarares skrov

Ämne	Bredd	Tjocklek, cm	Längd, m
Kölämnen	40	45	11,5–13
Spant	22	34	(varierande)
Däcksbalkar	20	22	6,6–8,7
Bordläggning	22	6,5–9	5,5–10,2
Däcksplank	14,5	7,5	6,0–9,5

museum i Göteborg var ovärderliga kunskapskällor och ett par litterära verk som hade stor vägledande betydelse bör nämnas; G.C Witts bok "Om de materialer som användas i skeppsbyggnad" (Carlskrona 1857) samt Israel av Ströms "Handbok för skogshushållare" (Stockholm 1830)

De kunskaper som dessa böcker förmedlade matchades sedan mot dagens kunskaper om kvaliteter, skador och fel på rundvirke (främst ek och fura). Därefter formulerade vi en instruktion för virkets bedömning.

BETRÄFFANDE KVALITETSKRAV PÅ rätvuxet virke av ek och fura så är det ingen större skillnad mellan de kriterier vi har idag och de som fanns i mitten av 1800-talet. Det som mest skiljer sig från då till nu, är dimensionskrav och längder samt att man inom skeppsbyggnad hade stort behov av mer eller mindre krokiga detaljer "krumvirke" och "knän". Sådana var förr exklusiva sortiment som betalade sig betydligt bättre än rättimmer. De grova dimensioner som efterfrågas i skeppsbyggnad kräver oftast en brösthöjdsdiameter på mer än 60 cm och felfria stocklängder mellan 6 och 12,5 meter. Nämnas kan, att en "köl-ek" på 12,5 meter väger cirka 8 ton. Svårt att hantera idag, men kunde uppenbarligen transporteras långa sträckor på den tiden. "Storverksträd", det vill säga mastträd av furu, skulle ha en längd 20 till 23 meter och en diameter vid en sjättedel av längden på cirka 50 centimeter under bark

Virkestillgångarna på 1700-talet

"Och de sköne skougar uti Askims och Sävedals härader, som öfverallt stodo i fullt flor, blefvo av den danske konungen nedhuggne och utdödde... och det kostbare ekvirke som då fanns i stor myckenhet blefvo av danskarne bortfört" (Cederbourg 1739 – angående Älvsborgs lösen).

TILLGÅNGEN PÅ GROV EK OCH FURUVIRKE har varit av utomordentlig betydelse för skeppsbyggandets möjligheter och utveckling i Europa. Redan på vikingatiden konsumerades betydande

mängder grovt ekvirke, men det är först i och med framväxten av nya tidens nationalstater som avverkning av värdefull timmerskog tog fart. Inte bara för skeppsbyggen utan också till redskap, byggnadskonstruktioner och befästningsverk behövdes starkt och tåligt virke. Ek var då outstanding med fura som god tvåa. Därför är det inte så konstigt att bristen på grova skeppsekar och storverksträd började bli kännbar redan under slutet av 1700-talet.

I SVERIGE DÄR EKEN ENDAST VÄXER SIG GROV på bördiga marker i landets södra delar, blev militärmaktens och främst örlogsflorens virkesför-sörjning ett stort problem för staten. Eftersom eken var ett "regalträd" (=kronans egendom) och landets ekbestånd inventerades och sköttes genom statens kronotillsyningsmän, hade man en god uppfattning om ekvirkets utbredning och beskaffenhet. Allt sammanställdes i länsvisa liggare som förvaltades av örlogsmakten i Karlskrona. Av liggarna, som finns väl bevarade på marinmuseum i Karlskrona, kan man lätt dra slutsatsen att tillgången på ekvirke i början av 1800-talet började bli riktigt usel. Dessutom förlorade Sverige vid den tiden Pommern som under ett århundrade varit ett viktigt fångstområde för ek till Sveriges örlogsvärv. Svensk skeppsbyggnad hamnade i kris.

Dagens tillgång på skeppsvirke

Aldrig i modern tid har Sverige haft så stora virkesförråd av ek som vi har idag. Vid millennieskiftet uppskattades den stående volymen till ca 25 miljarder skogskubikmeter. Den årliga avverkningen uppgår till ca 500 000 fastkubikmeter och av denna volym sågas cirka 200 000 kubikmeter. Slutsatsen borde vara att det inte skulle vålla några större problem att hitta 3000 kubikmeter till en ostindiefarare.

Men merparten av den avverkningsbara eken är som tidigare sagts alldeles för klen. Ja, till och med ekarna på Visingsö, som Domänverket på 1990-talet anmälde som leveransklara för flottans behov, visade sig vid besiktning 1996 vara väl klena, med sina i genomsnitt 50-60 centimeter i brösthöjd.

DEN LILLA ANDEL GAMMAL OCH GROV ekskog som finns spridd över södra Sverige, hyser visserligen en del mycket användbart skeppsvirke, men många är också ur perspektivet skeppsbyggnad otjänliga så kallade "vrakekar". De har istället sitt största värde för naturvården som evighetsträd. För furuvirket gäller i stort sett samma förhållande. De dimensioner som skeppsbyggnaden kräver efterfrågas inte inom industrin och därför finns bara ett och annat storverksträd att hitta i urskogsliknande områden – där de oftast är skyddade.

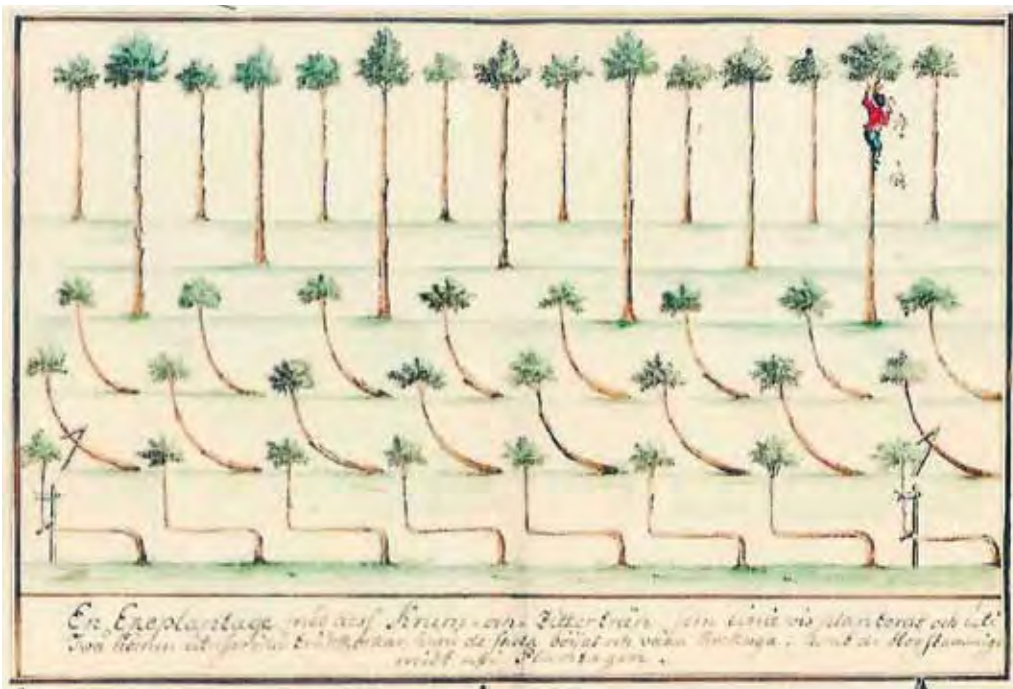
Virkesanskaffningen

Det första ekvirket som behövdes var ämnen till kölen. Efter en del sonderande runt om i södra Sverige hittade vi några lämpliga ekar på västra Vätternstranden. Det visade sig finnas

gott om dugliga skeppsekar inom ett område längs Vättern från Habo i söder till Hjo i norr.

Man kan gissa, att dessa ekar har ett samband med ekodlingarna på Visingsö och att den relativt långa transportvägen till kusten kan vara ett skäl till att området skonats från avverkningar. Hursomhelst, de tre kölämnarna som behövdes – två på 12,5 meter och ett på 11 m – kunde avverkas på Ekhammar, Almnäs Bruk och Svanebacken. Därmed blev det möjligt att kölsträcka Göteborg den 6 juni 1995.

DET SOM BEHÖVDES HÄRNÄST VAR spant och bottenstockar. På 1700-talet byggdes spanten av krumek som skarvades, "laskades" ihop till en spanthalva. Denna teknik skulle inte klara de hållfasthetskrav som sjöfartsverket idag kräver för ett "oceangående segelfartyg för

I speciella ekplantager sköttes träden för att de skulle växa till önskad form. Det säger sig självt att det var ett mycket långsiktigt arbete.

Göteborgs förtimring färdig och bordläggningen påbörjad.

persontrafik" som ju Göteborg är. Därför fick man göra ett avsteg från den tidsautentiska konstruktionen. Spanten byggdes istället som massiva limträbalkar, av lamellimrad furu. Sorteringskravet motsvarade klassen T28 och furuvirket köptes från Norrbotten.

Under 1996–1998 gjorde vi åtskilliga utsyningsresor runt om i södra Sverige för att säkerställa det ekvirke som behövdes. Vi fann en hel del av de timmer som behövdes till Göteborgs förtimring ("fartygsskelettet"), men insåg snart att många av de ekar som såg felfria ut på rot, hade ringsprickor och ljus frostring, främst från krigsvintrarna 1941–43. Ju längre söder och öster ut – ju större var förekomsten av dessa.

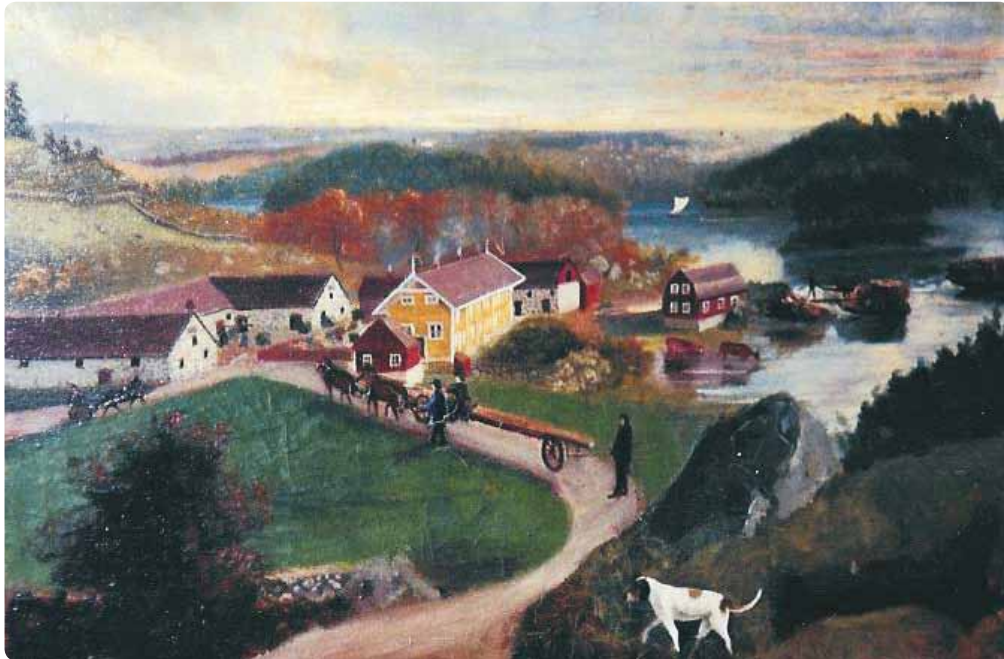
Av de ställen som ändå kunde leverera större kvantiteter av godtagbart ekvirke kan nämnas; Össjö Gård, Munka Ljungby i Skåne och Baggeboda gård nära Olofsström i Blekinge. På Baggeboda avverkades 30 ekar. Efter avverkning återstod 24 godkända ekstockar. Stocklängden varierade mellan 6,2 och 12 meter och stockarnas mittdiameter var mellan 50 och 80 cm, vilket gav stockvolymen mellan 1,2

och 4,7 kubikmeter. Det mesta var rätttimmer, men några hade lätt krum eller S-form.

VI HAR FUNDERAT MYCKET ÖVER HUR man på 1700-talet transporterade dessa kolosser från skogen till varven. Ett svar på detta hittade vi hos familjen Bengtsson på Baggeboda gård. Under främst 1800-talet levererade gården en hel del skeppsvirke till Karlskronavarvet och inne i salongen på den vackra mangårdsbyggnaden fanns en oljemålning som gav svaret.

Under 1998 inriktade vi utsyningen på områden längre norrut. Vi återvände till västra Vätternstranden. Vi hittade ytterligare ekar på Almnäs bruk och fick också tips om att stora ekar fanns på godset Häldeholm strax intill Almnäs. På Häldeholm fanns gott om grov ek, och vi lyckades förhandla oss till en leverans på 25 ekbjässar.

Andra viktiga fångstplatser i Västsverige som bör nämnas är Morlanda Säteri och Anfasteröd Gård i Bohuslän och Koberg i Västergötland.

Transport av storverksträd till hamnen vid Baggeboda gård, som ligger vid sjön Halen inte långt från Olofström i Blekinge. Sent 1800-tal. Oljemålning på Baggeboda Gård. Foto: Författaren.

VI HADE VID DET HÄR LAGET INSETT, att vi inte skulle klara av att hitta allt ekvirke som behövdes till förtimringen inom landets gränser. Och snart skulle stora kvantiteter ek behövas till bordläggning och garnering (=invändig bordläggning).

Under tiden letade vi med ljus och lykta efter ett mycket speciellt ekämne, den längsta av de tre timmer som byggde förstäven från kölen och uppåt i förstäven. Den fick snabbt smeknamnet "bananeken" på grund av sin kraftiga böj. Färdigt timmer skulle vara 5 meter långt och 40 x 45 cm grovt.

Efter två års letande och annonsering insåg vi att vi inte skulle hitta denna krumma ekbjässe. Lite av slump fick vi 1998 kontakt med ett danskt företag, Dansk Skibstrae som driver sågverk och virkeshandel i Aabenraa på Jylland. Företaget hade stor erfarenhet av träfartyg och kunde hjälpa oss att hitta en bananek på Fyn, vilket blev inledningen till ett flerårigt samarbete kring projektet. Genom Dansk

Skibstrae lyckades vi förvärva huvudparten av det virke som skulle behövas till bordläggning och garnering.

ETT ANNAT SPECIALSORTIMENT INOM skeppsbyggnad är "knän", vinkelämnen för att sammanfoga långskeppskonstruktioner med tvärskeppet. I moderna byggnadskonstruktioner används stålknän (vinkeljärn), men historiskt var rotbensknän av gran och grenknän av främst ek en stor handelsvara. Eken som har pålrot utvecklar som regel inte speciellt grova sidorötter. Man var därför hänvisad att hitta grova grenknän av ek för marina konstruktioner. Dessa fann man bäst bland gamla "sparbanksekar" i hagmarken och sådana fanns det gott om förr. Idag är det inte speciellt populärt att fälla sådana ekar, men vi lyckades ändå hitta ett antal "okontroversiella" ekar för ändamålet. Cirka hälften av de 60 grenknän som behövdes fick vi dock köpa från Danmark.

Grenknän av ek på Götheborgs kanondäck. Foto: Författaren.

Riggen

Riggen på en fullriggare är tekniskt komplicerad och kräver stor kunskap för att konstrueras och byggas. Under 1999 tillsattes därför en rigg-grupp som enbart skulle jobba med konstruktion och bygge av riggen till skeppet. För att få en bra bild över hur man skulle gå tillväga på tidsautentiskt vis gjorde alla inblandade en studieresa till Karlskrona och Marinmuseum i december 1999. Här kunde man studera "af Chapmans" riggmodeller som finns väl bevarade och visar konstruktionerna i detalj. Master, rår och bogspröt byggs upp av ett flertal ämnen som sammanfogades både i längs och tvärläggning på ett sofistikerat och tekniskt komplicerat vis. Vi insåg snart att mastbygge måste varit riktigt "hightech" på 1700-talet! Till exempel är stormastens undermast, som har en största diameter på 75 cm och är 26 m lång, uppbyggd av 20-talet furuämnen som är

sammanfogade i både längs och tvärläggning med ett komplicerat haksystem.

Helt klart var, att tillgången på storverksträd och dess dimensioner och kvalitet skulle bli avgörande för om tidsautentiska master överhuvudtaget skulle kunna byggas.

En studie av mätbestämmelser för storverksträd och mastämnen från mitten av 1800-talet (Israel af Ströms Handbok för skogshushållare) redovisar följande mått:

Master 1:a klassen:

Minsta längd: 70 fot (23,1 m)

Minsta diameter vid 1/6

av trädets längd: 23 tum (57 cm)

Volym: 133 kubikfot (3,8 kubikmeter)

DIMENSIONERNA PÅ DE STÖRSTA elementen i Chapmans mastkonstruktioner stämde mycket väl in på dessa mått. Frågan blev om vi skulle kunna hitta sådana furugiganter? Och om vi skulle få fälla dem? Chapman hittade sina storverksträd genom att finkamma älvdalarna från mellersta norrland och ned mot Mellansverige. "En veckas vandringar från tidig morgon till sen kväll kunde i bästa fall ge upp mot 20 dugliga mastämnen", skriver han.

Efter mycket sökande från Jämtland i norr till Småland i söder lyckades vi inte få ihop speciellt mycket. Då kom tipset om Hökensås.

VINTERN 2000 KONTAKTADE VI skogsförvaltningen på Hökensås häradsallmänning och fick möjlighet att inventera furubeståndet där. Det visade sig finnas gott om gamla överståndare av rätt dimension och längd. Provfällning av ett antal furor gjordes och vi kunde konstatera att virket var mycket tätvuxet och uppfyllde den kvalitet som efterfrågades. Aldern varierade mellan 150 och 210 år.

Styrkta av detta besked skulle vi vända hem, men bestämde att först göra ett besök på Sätra bruk mellan Töreboda och Karlsborg. Jag kände väl till Sätra Bruk, där jag var skogspraktikant på 1970-talet, och visste att Sätra då levererade bland annat furupålar till Götakanalbolaget samt kraftledningsstolpar.

Men fanns några lämpliga träd kvar? Vi fick kontakt skogsförvaltaren på Sättra som hjälpte oss leta upp några ytterligare furubjässar.

Under vårvintern avverkades som ett pilotprojekt furubjässarna på Sättra samt sju på Hökensås. Fällningen måste göras med omsorg. Eftersom det inte fanns någon packad snö fick man göra en bädd av ris för att stammarna inte skulle skadas vid fällningen. Förr "bäddade" man med stora rishögar på vilka mastträden fällades. Träden var ju oerhört värdefulla och för den skogsägare som kunde leverera ett par oskadade masteträd var förtjänsten mycket god! Hursomhelst vi gjorde så gott vi kunde med vår snäva budget. Endast ett av de nio träden skadades vid fällningen och det kunde ersättas med ett annat. På ett annat hade vi missat ett spillkråkehål och det blev därmed vrakat. Det skulle så småningom visa sig, att många vackra masteträd fick stå kvar på grund av hackspettshål.

Även terrängtransporten fick göras med stor omsorg. Våra moderna skogsmaskiner är inte anpassade för att transportera 20 meter långa jättefuror! Nej, de måste lunnas ut med stor försiktighet för att inte skadas. Befintliga stickvägar fick i flera fall rätas ut.

UNDER SOMMAREN OCH HÖSTEN 2000 specificerade vi vilka dimensioner och kvaliteter som

skulle behövas för att bygga upp hela riggen. Med kravspecifikationen i hand utsynade vi under hösten ett 50-tal furor på Hökensås. Efter bortfall för dolda skador och fel, samt ett par som skadades vid avverkningen fick vi ihop en leverans på 40-tal felfria furor. Ytterligare furor utsynades och inköptes från andra håll och snart återstod bara ett ämne! Det största av dem alla – mesanmasten som skulle vara solid, det vill säga bestå av en enda stam. Vi letade mycket – från Småland till Jämtland – och till slut fann vi den vid Uddeholm i Värmland. Här hade Uddeholm AB under sin storhetstid ett skogsreservat som man kallade "krediten". Enligt sägnen användes "krediten" som visningsobjekt när säkerhet skulle ställas för banklån då skogstillståndet i övrigt började bli skralt. Här hittade vi vår mesanmast.

För att hantera och styra riggen på ett någorlunda kraftsparande och smidigt sätt behövdes slutligen virke för tillverkning av jungfrur, dotkoppar, block med mera. Alla de drygt 700 block som ingår i riggen är massiva och tillverkade i alm. För detta behövdes cirka 100 fastkubikmeter rundvirke. Det mesta av detta virke kom vi åt tack vare almsjukan. Merparten donerades av parkförvaltningar och kyrkogårdar i Västsverige.

Sammanfattning

Projektet Ostindiefararen Götheborg har visat att det gick att återskapa det kunnande och den kompetens som behövs för att bygga en 1700-tals fullriggare. Samtidigt har vi lärt oss att de avverkningsbara ekvirkestillgångar som behövs inte finns i Sverige. Mer än hälften av ekvolymen fick vi importera. Virket till riggen, i huvudsak fura, är dock i sin helhet svenskt. Men jag tror att motsvarande volymer av samma kvalitet till ett liknande fartygsprojekt sannolikt skulle bli svåra att hitta.

Götheborg för fulla segel

Text ur författarens dagbok den 4 juni 2005: "I svag vind och regn stävade vi ut ur Göteborgs hamn förbi Nya Älvsborgs fästning och ut mot Vinga. Och så äntligen började vi sätta segel, ett efter ett; Blinda, fockmärs, storstag, stormärs och storsegel. Efter order bemannade vi gårdingar, boliner, brassar, skot och halsar. Vinden tilltog och något övervåldigad såg jag för min inre syn kölstockarna på stapelbädden 1995 och tänkte; Jag drömmer det här är inte sant! Men Götheborg seglade!"

Mats Sjöberg är docent i pedagogiskt arbete vid Linköpings universitet. Han har behandlat ämnet barn/ungdomar, arbete och jordbruk i ett flertal artiklar och böcker. Den här följande artikeln är ett sammandrag av hans skrift med samma titel, utgiven av Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) 2011.

Barnen, skogen och skolan

Skolbarns plantering av skog i början av 1900-talet

I efterdyningarna till den nya skogsvårdslagen 1903 beslutades att också svenska folkskolebarn skulle engageras i arbetet med att restaurera landets sargade skogar. Barnen fick lära sig att plantera gran- och tallplantor eller så fröer på skogsmarker som hade avverkats eller sedan länge saknade uppvuxna träd.

Skolbarnsplanteringarna var i början av förra seklet omfattande runtom i Sverige, framförallt i landets södra delar. Många människor i en äldre generation kan berätta om hur de, via skolan, var med om att sätta plant.

Skolbarnsplanteringarna är en förhållandevis okänd del av vår historia som i vissa delar av landet haft stor betydelse för skogarnas återväxt. Därför är denna historia värd att uppmärksammas.

I **FOLKSKOLESTADGAN FANNIS FRÅN 1908** och fram till 1954 en paragraf som angav att varje skola i landet hade rätt att ägna tre dagar per läsår åt att plantera skog. Detta betydde dock inte att alla skolor i landet utnyttjade denna möjlighet. Det finns starka skäl att tro att uttaget av dagar i högre grad rörde skolor i landsbygdsområden och i mindre grad skolor i städer och tätorter där skogen knappast fanns inom räckhåll för en dags utfärd.

Men varför blev skolbarnen överhuvudtaget inblandade i arbetet med att plantera skog på skoltid? Låt oss följa detta via tre möjliga spår. Det första gäller situationen i den svenska skogen, det andra skolans pedagogik och det tredje det nationella perspektivet.

Den skogliga krisen

Skogssituationen i Halland var ett ofta diskuterat ämne i skogliga kretsar under det sena 1800- och tidiga 1900-talet. Farhågorna om en kris för skogen rörde dock betydligt fler delar av Sverige. Men Halland stod i särklass. Skogsvårdsstyrelsen i landskapet såg den dystra utvecklingen och skrev i sin årsberättelse 1907 att ännu ...

... hafva de halländska skogarne, med undantag af statens och de större herrgårdarnas, icke hittills varit underkastade någon som helst skogsvård, utan afverkningen har i allmänhet helt planlöst bedrifvits, i de flesta fall genom fullständig kalaf-

Skolpojke på stubbe i kanten av "stora vindfällshygget", Hassle socken i Västergötland 1916.

verkning och markens sedermera öfverlämnande åt förvildning och ljungbeväxning.²⁾

DEN SVENSKA SKOGEN HADE under sekler utsatts för en omfattande skattning. Järntillverkningens behov av träkol som alltsedan 1600-talet regionalt tårt på skogsbeståndet. Svedjebruket hade ytterligare bidragit därtill. De kalmarker och ljungedar det resulterade i användes som betesmarker. Till detta kom att man svedjade ljungmarkerna för att förbättra betet. Återväxten av skogen var därför svag.

Det såg dock inte lika mörkt ut överallt. Krisen rörde framför allt de mindre privatskogarna – inte så mycket statens och storgårdarnas skogar. Men sammanlagt uppskattades de så kallade "rymarkerna" i västra och södra Sverige uppgå till en halv miljon hektar.

Kritiken från officiellt håll mot det bristfälliga skogsbruket i dessa landsdelar var inte nådig. Den gick ut på att man i privatskogarna ägnade sig åt ett oplanerat fällande av träd. Vare sig markägaren själv avverkade, eller om han sålt skogen för avverkning på kontrakt,

skedde denna utan tanke om en tryggad återväxt av skogen.

Och att ha ett bra skogsbete var för många skogsbönder viktigare än att producera skog. Behovet av bete motverkade således i hög grad intresset för att vårda skogen. Skogsplanteringar, skogssådd eller markberedningar var också ovanliga.

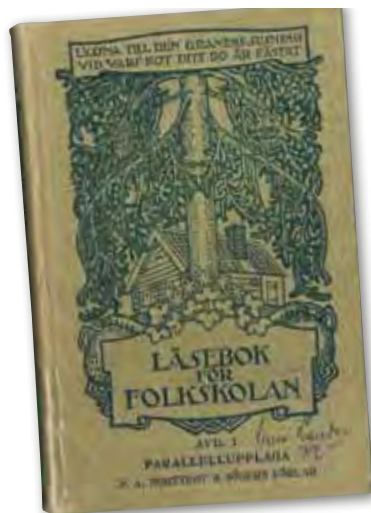
Samtidigt ökade behovet av virke. Från 1850 till första världskriget fördubblades virkesuttaget i Sverige. På ena sidan stod således dålig återväxt, och på den andra sidan ett ökande behov av virke. Det gjorde att skogen pressades från två håll.

RIKSDAGEN BESLUTADE DÄRFÖR 1903 om att inrätta en allmän skogsvårdslag som skulle träda i kraft 1905. Lagen gällde de enskilda skogarna i hela landet (med vissa regionala undantag). Den nya lagens innebörd var att avverkning av skog inte fick göras så att återväxten äventyrades eller att man hanterade den avverkade arealen så att återväxten hindrades.

Skogsutvecklingen och därefter politiken hade alltså öppnat upp för en mer offensiv skogsskötsel. Men var fanns de mänskliga resurserna att kunna genomföra detta? Jo, det fanns en annan institution som av vissa debattörer också ansågs vara i kris – den svenska skolan och dess pedagogik.

Den pedagogiska krisen

Skolan stod vid 1900-talets början i centrum för en livlig debatt. Ett av debattämnena rörde dess innehåll och pedagogik: Vilken undervisningsmetodik skulle tillämpas, hur skulle man få större åskådighet i undervisningen, hur skulle skolan kunna göras mer praktisk och mindre teoretisk? En rad debattörer ifrågasatte det som ägde rum innanför skolans väggar. En förändring ansågs nödvändig. En stark kör av röster – de så kallade reformpedagogerna – hävdade att skolan måste präglas av större realism och att det var verkligheten utanför skolans väggar som kunde erbjuda en mer levande kunskap. En röst i denna kör argumenterade på följande sätt:

Läsebok för Folkskolan fick 1907 en tydlig skoglig prägel genom Olle Hjortzbergs välkända omslag.

Det som kan hopsamlas inom lärorummets fyra väggar, räcker ej långt. Den nämnda kardinalinsatsen fördrar också, att vi föra de unga ut i naturen, ansikte mot ansikte med de verkliga tingerna på deras verkliga platser, att vi låta dem lära af lifvet, ej blott böcker och bilder och samlingarnas lösryckta exemplar!.../ och så vidt möjligt låta lärjungarna se detta med egna ögon och genom demonstration på ort och ställe blifva därmed förtrogna.³⁾

I REFORMKÖREN FANNNS NAMN SOM Ellen Key, Anna Sandström, Otto Salomon, John Bager-Sjögren. Alla var aktiva i skoldebatten och åtnjöt stort förtroende. Det som ägde rum inom skolans väggar, menade de, präglades av jäkt, plugg, utantillärande och abstraktioner. Innehållet ansågs i hög grad vara torftigt och inskränkt. Det pågick ett ”själamord” i skolorna, för att citera Ellen Key, och detta ledde till vare sig insikt, kunskap eller intresse. Uppöva istället barnens naturliga iakttagelseförmåga, låt dem undersöka och arbeta själva. Bager-Sjögren formulerade kärnan i det nya budskapet så här:

Vi måste föra ut våra unga, både från folkskolor och storskolor, både gossar och flickor, ut i den svenska naturen, ut bland det svenska folket, där

Beer & Sjöholms Läsebok om Sveriges skogar och deras vård, 1914, vände sig till landets ungdom för att väcka deras intresse för skogen. Den rikt illustrerade boken avhandlar sådant som skogens betydelse, trädens invandring, skogens fiender, skogsodling och trädens väg från storskogen till sågverket. Likheten är slående med hur dagens organisation, *Skogen i Skolan*, kommunicerar skogliga budskap till svenska ungdomar.

- **Markberedning**
- **Plantor**
- **Plantering**
- **Hägn**

SUNDINS **SKOGSPLANTOR**

Tel 0470-816 50 · www.sundins-skogsplantor.se

*det lefver och arbetar i bergslag, på slätter och i de djupa skogarna...*⁴⁾

Denna nya pedagogiks grund var elevens aktivitet och egna sökande av kunskap. Det var inte bara en svensk rörelse utan synsättet hade djup förankring även internationellt. Ett nytt skolämne började också ta form; hembygdkunskapen. Hembygden skulle tjäna som utgångspunkt för de första årens undervisning i geografi, naturkunnsighet och historia. Man skulle göra organiserade iakttagelser i skolans närmaste omgivning. Ämnet gav utrymme för ett arbetsätt som var åskådliggörande, praktiskt och främjade elevernas självverksamhet. Vidare fick föreställningen om naturen som fostrare av det uppväxande släktet också näring genom att friluftslivet började organiseras via föregångare till Friluftsförbundet, scoutrörelsen och 4H-rörelsen. För att sammanfatta: Tidsandan gynnade förslagen om en ny pedagogik i skolorna vars förtecken var aktivitet, hembygd och natur. Skogsplantering för skolbarn låg därför helt i linje med det nya arbetsättet skolan skulle stå för. Det tillfredsställde de som kritiserade skolan och erbjöd efterfrågade vistelser i naturen.

EN CENTRAL GRUPP VAR FOLKSKOLLÄRARNÄ. Från skogsvårdsstyrelserna månade man om att utbilda dem genom kurser. Kurserna mötte också positivt gensvar från lärarkåren. I en artikel i Svensk Läraretidning skrev signaturerna N. Hgr (Nils Helger) mycket uppskattande om en kurs som Värmlands skogsvårdsstyrelse hade anordnat. Under jägmästare Nilssons ledning hade lärarna under fem dagar haft praktiska övningar och föreläsningar. Nilsson vann "sina lärjungars odelade aktning och beundran", skriver Helger. Därtill kunde han också konstatera att "kamratlivet var det angenämaste" och att det knöts vänskapsband "som aldrig skola brista". Betydelsefullt i den positiva värderingen av kursen var också att "vi fingo allt fritt: logi, mat och resor"⁵⁾. Ett sådant tillfälle till gratis fortbildning för lärare var sannolikt inte att förakta i en tid när de anslagna resurserna till sådan var knappa. För

lärarkåren var detta antagligen också ett sätt att förbättra sin status som professionell grupp – deras anseende som yrkesgrupp i samhället kunde förstärkas.

Men kunde skogsplantering och pedagogik förenas på andra sätt? Fanns det något "kitt" dem mellan och vilket var detta i så fall?

Nationella strömningar

*Och nu, svenska gossar och flickor, låt oss börja vår planteringsdag! Svenska flaggan i spetsen, hackorna på axeln, matsäcken i handen – marsch framåt! "Vi gå över daggstänkta berg..."*⁶⁾

DET SVENSKA SAMHÄLLET GENOMGICK vid åren runt förra sekelskiftet genomgripande förändringar som kan sammanfattas i begreppen industrialisering, urbanisering, demokratisering och emigration. Dessa processer gestaltade sig i ett antal händelser och konflikter varav de viktigaste var tullstriden på 1880-talet, unionsupplösningen 1905, införandet av manlig rösträtt 1907–1909, försvarsstriden och bondetåget 1913–1914 och genomförandet av allmän rösträtt 1919–1921. Men även händelserna i omvärlden påverkade befolkningen. Tiden var ur dessa aspekter turbulent och händelserna tolkades som om att de rev och slet i nationen Sverige.

Å andra sidan väcktes idéer och intressen som verkade för nationell samling och samhörighet, krafter som ville skapa ett nationellt kitt. Kriserna och problemen måste vändas i sin motsats. Carl Grimberg uttryckte detta på följande sätt i sin historielärobok för folkskolan:

*... vad vi genom unionens upplösning förlorat i det yttre, det måste vi kunna vinna i inre kraft. Det är dock till sist av den, som folken leva. Sveriges väl fordrar att varje son och varje Sveriges dotter gör sitt bästa på sin post i livet. Om var och en av oss ärligt strävar att ... göra livet ljusst för sina medmänniskor, då blir vi ett lyckligt och starkt folk.*⁷⁾

DET BYGGDES UPP EN NATIONELL infrastruktur av institutioner som verkade sammanbindande. Vetenskap och statliga institutioner verkade för

att skapa ett Sverige. Järnvägarna band samman landets olika delar.

Folkskolan hade en speciell och viktig roll i den nationella samlingen. Den konservativa debattören Adrian Molin såg emigrationen som en sorglig åderlätning av landet men att skolan kunde göra något åt det:

*Det är på vår skola det beror om vi skola få en svensk ungdom, som vill ge så långt möjligt sina krafter åt Sverige, eller en ungdom, som gå vill från fosterlandet, lockad af främmande länders guld eller af fagra och falska hägringar.*⁸⁾

I sina läro- och läseböcker fogade skolan samman bilden av ett land som hade något gemensamt och som varje människa och barn skulle hedra och ära. Det är i detta sammanhang vi ska förstå de patriotiska budskapen i böcker som *Läsebok för folkskolan*, *Nils Holgersson, Hem och hembygd*, *Sörgården* eller *Från pol till pol*.

HUR STARKT OCH ALLVARLIGT SKOLBARNEN skulle värda det nationella uttrycktes av en känd folkskoleinspektör i Skåne 1906:

*Fosterlandet, hvars flagga svajar öfver vår skola, skall alltså älskas. Den flaggan skall äras af hvarje barn. Värre än stöld och värre än mord skall i deras tanke förräderi mot fosterlandet vara. Det brottet skall vara avskyvärdast af alla.*⁹⁾

Den nationella samlingstanken omfattades av flera ideologiska läger och överskred politiska åsiktsskillnader. Det nationella blev en slags överideologi – höjd över dagspolitiken. Ingen skulle kunna undgå att förhålla sig till den. Det nationella blev på så sätt något av en väckelserörelse.

Ett centralt tema i den nationella retoriken var naturen. I denna naturdyrkan lyftes skogen fram, både för dess estetiska värden men också som leverantör av råvaror för industriell produktion. Skogen representerade historiska band bakåt i tiden. Men den var också en väg framåt, mot en modern och industriell framtid.

Gallra för framtiden!

Kunskap, både ny och gammal, är viktig för att skogen ska utvecklas och även långsiktigt bli ekologiskt och ekonomiskt hållbar.

Vi bidrar med vårt kunnande – och du med ditt!

Sydved

Allt bygger på förtroende.

Tel. 01046-38000 · www.sydved.se

Skolbarn under en planteringsdag. Östergötland 1905.

Perspektiv på skolbarnsplanteringarna

Som jag tolkar planteringarnas framväxt möjliggjordes de av att skogsbruket, skolan och nationen samtidigt befann sig i krisliknande situationer och att de hade något att vinna på att samarbeta. Det uppstod vad man nuförtiden talar om som en win-win-situation. Alla tre var i princip överens om att en lösning måste till. Ett "möjlighetsfönster" öppnades för att agera samfällt och politiskt försöka lösa problemen.

När förslaget om skolbarnsplanteringar först väcktes i riksdagen 1903 var dock motståndet starkt. Det blev avslag. Men när det kom en ny motion fyra år senare så accepterades den. Under tiden hade den nya skogsvårdspolitikerna från 1903 börjat finna förankring ute bland skogsägare och allmänhet. Från 1908 lyftes bestämmelser om skolbarnsplanteringarna in i folkskolestadgan. Planteringarna gav skolan incitament att pröva en ny pedagogik.

Det nyvaknade intresset för ett långsiktigt skogsbruk krävde insatser i form av arbete med planteringar. Här kom skolbarnen in som en möjlig och stor resurs. Och denna allians av intressen kunde förankras i, och legitimeras via staten och nationen.

EN INTRESSANT FRÅGA ÄR VARFÖR planteringarna minskar från och med 1920-talet? Konjunkturer under mellankrigstiden – med bland annat djupa kriser 1921 och 1929-33 – skapade stora svårigheter för skogsbruket. Priserna på virke föll, sågverken hade stora lönsamhetsproblem. Detta minskade intresset för långsiktiga insatser som skogsodling. Under krigsåren prioriterades vedhuggning och bränsleförsörjning medan skogsvården fick stå tillbaka. Kvinnor och barn fick rycka in i produktionen när männen tågade ut i försvarsberedskap – det blev helt enkelt brist på arbetskraft för skogsarbete. Samtidigt påverkades skogsodlingen av

1966 reste Falkenbergs stad denna sten i tacksam erinran om den insats som lärare och elever vid stadens folkskola oegennyttigt gjorde under åren 1910–1920 på initiativ av rektor Oscar Lindqvist. Genom denna plantering bands flygsanden och skapade ett skogsbestånd till fromma för staden och dess invånare.

Orden¹⁾ är hämtade från en minnessten som restes i Falkenberg över lärarnas och skolbarnens insatser vid planteringen av skog vid Skrea strand. Inskriptionen är en av få officiella hågkomster och minnesmärken som har rests över det fenomen som har kallats skolbarnsplanteringar; svenska skolbarns plantering av skog.

BERGVIK SKOG

Äger 2,3 miljoner hektar skogsmark

Vill du veta var och mer därtill?

Besök vår hemsida

www.bergvikskog.se

På väg till Hamra för att plantera skog. "Det var mest ljungmarker med sten och enbuskar på Hamra då. Här åker vi förbi torpet Svarthall." Båda akvarellerna på detta uppslag är hämtade ur Jenny Anderssons *Bilder från hästaldern*, där hon berättar om livet på landsbygden i Halland 1905–1955.

nya idéer om självföryngring. Efter 1920 tog utvecklingen i skogen delvis nya vägar jämfört med århundradets båda inledande decennier.

Men också det "nationella projektet" förändrades. Den fosterländska retoriken tappade kraft efter första världskriget. Visserligen inte helt, men dess mest flagranta övertoner tonades ned och dränerade successivt kraften i budskapet. I och med den allmänna rösträttens genomförande kring 1920 växte ett nytt medborgarbegrepp fram – där den äldre tanken om människan som undersåte och obrottsligt lojal mot fosterlandet kraftigt underminerades. Slutligen – vad hände med det pedagogiska projektet?

DET VÄXTE SAKTA MEN SÄKERT FRAM en pedagogik som hävdade att det var i skolan och med teoretiska kunskaper framtiden skulle erövrats.

Grunderna för aktivitetspedagogiken och idéerna om den arbetsskola, som tidigare gjort skolbarnsplanteringarna möjliga, undergrävdes.

Skolbarnsplanteringarna är på ett sätt ett unikt inslag i vår historia. Det handlade om en nationellt sanktionerad insats för att skolbarn, på skoltid, skulle ges möjlighet att plantera skog. Ändå är de ur en annan synvinkel inte alls unika. Att sprida kunskaper om, och engagemang för skogen som biologisk, pedagogisk och ekonomisk resurs har varit aktuellt både före och efter skolbarnsplanteringarnas tid.

NÄR STORMARNA GUDRUN OCH PER drog fram över landet år 2005 och 2007 och fällde stora mängder skog fördes mina tankar först och främst till de som drabbades. Men efter ett tag väcktes också frågan om vem/vilka som

Granplantering på Hamra. "Pojkarna gick först och hackade, så gick vi efter och satte plantorna. Pojkarna hade inga potatishackor utan stora flåhackor och var bara 13 år. Det var ljungtuvor och elände."

en gång hade sett till att dessa skogar faktiskt fanns. Givetvis var en betydande del resultatet av självsädd. Men jag kunde heller inte undgå

att sända en tanke till de skolbarn som en gång hade planterat de nu stormfällda träden. Deras insats var av allt att döma betydelsefull.

KORSNÄS

DIN SKOGLIGA PARTNER

Korsnäs är inte bara köpare av ditt virke – vi är också din skoglige partner i varje del av ditt skogsbruk.

KORSNÄS
www.korsnas.com/skog

Skolbarnsplanteringarnas omfattning

Det finns omfattande statistik över hur många elever som engagerades i arbetet med skogsplantering. Men siffrorna måste värderas kritiskt, och är sannolikt högre än vad som kan beläggas i den statistik som går att rekonstruera.¹⁰

Av skogsvårdsstyrelsernas berättelser framgår att under perioden 1906–1917 deltog 317 000 barn i planteringarna. Rekordåret var 1910 med drygt 50 000 barn.

För åren 1915 till 1930 förde landets skolmyndigheter statistik över skolplanteringarna. Under denna period sjunker antalet engagerade barn stadigt för att 1930 uppgå till cirka 15 000 barn. Totalt engagerades drygt 360 000 barn under dessa år.

År 1910 deltog cirka sju procent av barnen i landets obligatoriska skolor i skogsplantering. Motsvarande siffra för 1920 är fyra procent och för 1930 drygt två procent.

Efter 1930 finns ingen statistik. Det finns dock skäl att anta att minskningen fortsatte. På 1950-talet försvinner skolornas möjlighet att på skoltid låta eleverna delta i skogsplantering.

Arealmässigt är det svårt att uppskatta barnens insatser på grund av osäker sta-

tistik. Skogshistorikern Lars Kardell bedömer dock att skolbarnen 1909 stod för cirka tio procent av den skogsodlade arealen.¹¹ För hela perioden 1900–1950 uppskattar han att skolbarn stod för ett par procent av den totalt odlade arealen på privat skogsmark.

Det var fler pojkar än flickor som satte plant, 59 procent, jämfört med 41 procent flickor.

Av naturliga skäl var det främst landsbygdsbarn som engagerades. Under åren 1915–1930 stod landsbygdsbarnen för hela 87 procent.

Trots att statistiken har brister, kan man med viss säkerhet konstatera att det var barnen i västra och norra Götaland som planterade mest. Kopparbergs, Älvsborgs, Skaraborgs, Göteborg och Bohus län samt Jönköpings län toppar den statistik som finns.

I några län utfördes vissa år mellan en fjärdedel och upp till hälften av planteringarna av skolbarn. De höga andelarna kan förklaras av det var billigt att låta barn plantera. Vuxna skulle ju ha lön, medan barnen bara fick en symbolisk ersättning i form av mat och dryck.

Fotnoter

1. Citatet är hämtat (från ett foto) från en artikel av Anders Lindström i Hallands Nyheter 2 mars 1998.
2. Årsberättelse för år 1906 från Skogsvårdsstyrelsen, Skogsvårdsföreningens tidskrift 1907, s. 17.
3. Pedagogisk tidskrift 1895, s. 209.
4. Bager-Sjögren 1894, s. 628.
5. Svensk Läraretidning 1907, nr 34.
6. Beer & Sjöholm 1914, s. 72.
7. Grimberg 1911, s. 338.
8. Molin 1908, s. 358.
9. Svensk Läraretidning 1906, s. 629.
10. Det finns två källserier som gör en kvantitativ uppskattning av skolbarnsplanteringarnas omfattning möjlig. Den en härrör från skogsvårdsstyrelserna, som samlade in uppgifter och publicerade dessa som bilaga i Skogsvårdsföreningens tidskrift. Insamlingen och publiceringen pågick under åren 1906 till 1917. Från 1918 upphör man med publiceringen. Den andra serien utgörs av den offentliga folkskolestatistiken i SOS Folkskolorna. Denna statistik påbörjades läsåret 1915-16 och fortgick fram till år 1930. Därefter upphör den. De siffror kring planteringarna, som i den fortsatta artikeltexten kommenteras, utgör bearbetningar av dessa två källserier. För en fullständig redovisning av statistiken hänvisas läsaren till den skrift som denna artikel till stora delar bygger på: Mats Sjöberg (2011): *Barnen, skogen och skolan. Om elevers plantering av skog i Sverige ca 1880-1960*. Miscellanea. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.
11. Kardell 2004, s. 126.

Källor och litteratur

Tryckta källor

Bager-Sjögren, John, (1894): "En resa genom Harz", *Nordisk tidskrift för vetenskap, konst och industri*.

Beer, Oscar Ad. & Sjöholm, L.G (1914): *Ungdomens skogsbok*.

En läsebok om Sveriges skogar och deras vård, Stockholm

Grimberg, Carl (1911): *Sveriges historia för folkskolan*, Stockholm

Molin, Adrian (1908): "Folkskolan och emigrationen", *Det nya Sverige. Tidskrift för nationella spörsmål*
Skogsvårdsföreningarnas tidskrift

Svensk Läraretidning

Sveriges Officiella Statistik (SOS): Folkskolorna

Litteratur

Kardell, Lars (2004): *Svenskarna och skogen. Del 2: Från baggböleri till naturvård*, Stockholm

Sjöberg, Mats (2011): *Barnen, skogen och skolan*.

Om skolelevers plantering av skog i Sverige ca. 1880-1960, Stockholm

Vi gör mer av trädet

www.domsjo.adityabirla.com

Carl Ludvig Kiellander är före detta biträdande professor och genetiker. Han har varit verksam vid Föreningen för växtförädling av skogsträd i Ekebo, Svalöv samt Skogshögskolan i Stockholm. Carl Ludvig Kiellander skrev sin artikel våren 2012, hundra år fyllda. Han porträtteras i Skogshistoriska Tidender Nr 4 2012.

Om Vimmerbytallens ursprung

Det finns i Sydsverige en påfallande finkvistig och smalkronig tall, den så kallade Vimmerbytallen. Den växer inom ett flera mil brett och ganska väl preciserat område mellan Vimmerby och Hultsfred i söder till Österbymo och Gullringen i norr. Området ligger nästan exakt inom Gotlands nordliga och sydliga breddgrader.

Att komma in i Vimmerbytallens centrala område är att komma till en annan värld. Den fenotypiska skillnaden gentemot omgivningen är skarp – detta efter en ganska smal övergångszon. Men eftersom ingen skillnad av något slag i edafiskt avseende (markbeskaffenhet) synes föreligga, måste det ha med ärvda egenskaper att göra. Den framstående botanikforskaren Bertil Lindquist har genom analys av pollenluftsäckarnas längd visat att den smalkroniga tallen i Sydsverige i detta avseende nära nog helt överensstämmer med norrlandstallen och att likheten även gäller barrlängden och skorp barkens höjd.

Vimmerbytallen har ansetts ge ett förnämligt sågtimmer. För att främst studera Vimmerbytallens egenskaper vid förflyttning i öst-västlig riktning anlades 1951 en serie jämförande försöksplanteringar. Av ett 20-tal provenienser visade just en av Vimmerbytall den största positiva avvikelser i tillväxtkapacitet (Johnsson 1971).

VAD KAN DÅ ANLEDNINGEN TILL DEN särpräglade Vimmerbytallens förekomst vara? Bertil Lindquist ställde 1935 frågan ”om den smalkroniga sydsvenska tallen invandrat till Sverige från Östersjöprovinserna över södra delen av Östersjön eller om den utgör isolerade rester av

Tallar i Sverige

Det är sedan länge känt att den sydsvenska tallen i genomsnitt är mera grovgrenig och bredkronig än den typiskt nordsvenska och att gränsen dem emellan går ungefär där Svealand övergår i Norrland, Limes Norrlandicus. Ännu en skillnad är att den sydsvenska tallen i stort sett har betydligt högre ansatt och grövre skorp bark och har längre barr, något som framhållits av Lindquist (1935). Den nordsvenska tallen har efter istiden invandrat från Finland och den sydsvenska från Danmark, där det numera inte finns ett enda vildväxande exemplar.

Extremt smalkroniga tallar vid Ettringstorpsmarken i Åsbo socken, öster om Boxholm. Frö från sådana här så kallade "elitstammar" plockades under ibland vådliga omständigheter och användes i förädlingsarbetet vid Ekebo försöksstation där Carl Ludvig Kiellander arbetade. Foto från början av 1940-talet.

Boxholms Skogars arkiv.

Väletablerad föryrnging från 1940-talet på marker tillhöriga Boxholms Skogar. Boxholms Skogars arkiv.

nordsvensk tall, som under ett tidigt postglacialt skede jämte den bredkroniga sydsvenska tallen tagit Sydsvrige i besittning”.

På en forskarexkursion 1974 framhöll förf. att det vore helt möjligt att Vimmerbytallen invandrat från Baltikum men bemöttes av skogs-genetikern, professor Åke Gustafsson: ”Det där tror jag inte ett ögonblick på, då den gotländska tallens kvalitet är dålig”. Att så är fallet och att gotlandstallen idag framstår som förhållandevis lågvuxen torde väsentligen ha tre orsaker:

1. Människans långvariga inriktning på att i första hand avverka de mest finkvistiga och överhuvudtaget mest värdefulla träden,
2. Att tallen med sin pålrot inte kan komma till sin rätt på Gotlands grunda hållmarker – särskilt märkbart i de norra och nordvästra delarna av ön med extremt knotiga tallar (och buskar),
3. Gotlands i jämförelse med fastlandet ringa nederbörd om 525 mm/år igenomsnitt, men endast 400 mm i södra delen – ett förhållande som förstärks av den siluriska kalkstenens stora genomsläpplighet för vatten.

Tallen på Gotland

Tallen var dominerande skogsträd på Gotland redan under Yoldiatid och Baltisk issjötid, det vill säga cirka 10 000-8 700 f.Kr. Med minskad andel under en mellanperiod, ökade andelen åter under bronsåldern för att under vikingatid uppgå till ca 75 procent (en andel som väl svarar mot nuläget enligt riksskogstaxeringarna). Detta framgår bland annat av von Posts pollenanalyser från Martebomyr (Pettersson 1945). Om Gotlands äldre skogar vet vi att det under 1600-talet gav virke som exporterades främst till tyska och danska hamnar men även till Holland. Där ingick bräder, bjälkar, stolpar och master (Gerentz 1945).

HÖGBERG (1969) REDOVISAR UTTALANDEN som tyder på att det gotländska virket hade ett högt anseende. Jakob von Hökerstedt skrev i början av 1740-talet att det på Gotland

fanns ”furu och gran av besynnerlig godhet till själva sorterna, såsom varande merendels ganska kompakta och fasta, samt till alla bruk mycket nyttigare och fördelaktigare än de som annorstädes å flesta orterna i riket finns”. Till riksdagen 1751-52 rapporterade Hökerstedt att gotländsk furu var begärligare och betalades bättre än andra sorter. År 1720 deklarerade dock köpmansgillet till upphandlingsdeputationen att man årligen kunde utskippa ”10 000 tolfter bräder om 6 till 7 alnar, 1 000 tolfter bjälkar av mindre sorter men stora sorter eller mastträn intet alls” (Högberg 1969).

Under 1800-talet ökade träexporten från Gotland. Kulmen nåddes 1887, då den uppgick till motsvarande 110 000–120 000 m³ (Kardell 1988). Givetvis utvaldes som nämnt det bästa virket först och skogen degenerades på så sätt successivt.

Vilka egenskaper har och hade då den baltiska tallen, ofta kallad Rigatall?

Rigatallen

Området kring Daugava (Düna) och Kurland och vidare långt österut är känt som Rigatallens område. Hur de skogar var beskaffade som etablerade sig efter det att landisen dragit sig tillbaka från Baltikums kust cirka 11 000 år f.Kr. vet vi inget närmare om. Då låg Gotland ännu under vatten. Men Rigatall blev senare ett begrepp i Östersjöhandeln. Särskilt berömda var de master som utfördes via Riga. Masteträn till större skepp skulle vara särskilt kraftiga, långa, raka och finkvistiga samt inte alltför snabbvuxna. De var en strategisk råvara. Författaren kan inte undanhålla läsaren Johan Georg Kohls livfulla beskrivning (1842):

”Thick as the columns of Alexander at St. Petersburg, lofty as the tower of a church, are the majestic old ancestral pines and firs in the forests of Volhymnia, Polesia and even White Russia, from whose marshes arise as perfect samples of those trees as are to be found from anywhere. The axe of Riga has for centuries been busy in those districts, rooting up the mightiest trees for the navies of Holland and England.

The timber merchants of Riga send skillful tree-climbers into these forests. These tree-climbers, who are of course people of some knowledge and experience, measure the circumference and the height of the tree, judge the internal quality of its wood by certain outward signs, and climbing from top to bottom among its branches, examine in every part.”

EXPORTEN FRÅN POLOTSK VID DAUGAVA till Riga bestod 1470–1495 bland annat av mastetrån (Attman 1973). Eftersom tillgången blev alltmer begränsad, indikerar detta, liksom ovanstående citat, att man tidigare hade fällt de bästa träden i Rigas närhet.

I den skogliga proveniensforskningens barndom för cirka 200 år sedan bedrev Philippe André de Vilmorin på sitt gods Les Barres i Frankrike försök med ett 30-tal provenienser av tall från olika delar av Europa. Han fann att Rigatallen hade de bästa egenskaperna och tycktes ha behållit dem väl (Langlet 1964).

Vimmerbytallen troligen av baltisk härkomst

Att Vimmerbytallen inkommit från Baltikum är fullt tänkbart (Kiellander 1995). Mycket talar för att så är fallet och endast litet emot. Två starka indikationer finns:

1. Den ovan beskrivna fenotypiska skillnaden gentemot tallskogen som omger Vimmerbypopulationen samt motsvarande likhet med den nordsvenska smalkroniga tallen,
2. Upplysningen vid ett besök av författaren på Gotland i slutet av 1940-talet av kronojägaren i Gotlands Södra Distrikt, att några hemvärnsmän, som under en av de stränga krigsvintrarna 1940–42, då hela Östersjön var tillfrusen, bevakade den gotländska kusten, sett oerhörda mängder ”flugvingeliknande” fjäll österifrån blåsa upp på land med eller utan vidhängande ”småkorn”. Det var uppenbarligen tallfrön, eftersom den mest ”närliggande” baltiska kusten är tall- och inte granbevuxen, och granen dessutom släpper sina frön betydligt senare på året.

Diskussion

Ovan har gjorts troligt att den så kallade Vimmerbytallen med vindens hjälp österifrån kan ha inkommit på svenska fastlandet i form av frö. Det ur havet uppstigande Gotland blev tidigt tallbevuxet. När sedan den första generationen tall avkastade moget frö, var fältet fritt för migration över till den dåvarande svenska kusten, vilken genom den ännu pågående landhöjningen numera ligger ett par mil från kusten och kanske 80–150 meter över Östersjöns yta. Säkerligen har detta skett upprepade gånger efter istidens slut. Exakt när det hela tog sin början är kanske omöjligt att fastställa, men att tallen söderifrån invandrat ända upp i södra Finland cirka 8000 år f. Kr. framgår av en karta hos Hultén (1971). Samma tidsangivelse för Gotlands uppstickande ur det postglaciala havet anger anger NE (1996) i en särdeles informativ artikel om Östersjöns skiftande historia ifråga om storlek och salthalt.

LÅNGVÄGA TRANSPORT AV VÄXTDELAR i form av frukter, frön och exempelvis stammar är ett globalt fenomen, vilket utförligt behandlats av Romell (1954). Det kortaste avståndet mellan Lettland och Gotland är idag 15 mil och sedan är det 10 mil mellan Gotland och svenska fastlandet. Avstånden var längre vid inlandsisens försvinnande. Det kan förvåna att fröna kunde sitta kvar i fjällen under en så lång transport. En förutsättning torde vara de ihållande och starka ostliga vindar som utmärker kalla vintrar under inverkan av asiatiska högtryck. Även en viss sentida naturlig insädd av lettiskt tallfrö kan ha förekommit. Så uppvisade kronojägaren i Gotlands Norra Distrikt i slutet av 1940-talet för författaren en extremt finkvistig och smalkronig tall mitt i ett ganska stort tallbestånd, cirka 100 meter från stranden i Gothems socken. Av trädets storlek att döma kunde det härröra från en överfart vintern 1888–89, då Östersjön var tillfrusen och Gotland avskuret från Sveriges fastland under åtminstone tre veckors tid.

Här kan också nämnas en iakttagelse av den skarpögde Bertil Lindquist (1935), näm-

ligen enstaka smalkroniga tallar på Kroksö i Stockholms ytterskärgråds karga och stormpåverkade miljö – i kontrast till de därstädes ymnigt förekommande martallarna. Att de smalkroniga kommit österifrån är givet – men varifrån där? Huruvida den mångomtalade tallskogen i Böda kronopark på norra Öland, mitt emot södra Gotland, emanerar från Baltikum är tills vidare obekant men torde vara ett lockande forskningsprojekt.

Lustigt nog finns det ett partiellt parallellfall till ovanstående inom djurriket och som just berör Baltikum-Gotland. Sagesmannen, konstnären Jan Forsberg, har berättat för förf. (2012): ”När jag en sommar på 1960-talet var på Gotland invaderades ön i samband med hårdbläst av miljontals nyckelpigor österifrån. De gick löst på allt och knaprade till och med på människor – en något onaturlig diet för dessa bladluskonsumerter.”

MÄNNISKANS UNDER ÅRTUSENEN STARKA

medverkan till nyttotrådets mer eller mindre dåliga virkeskvalitet har alldeles särskilt understrukits av Bertil Lindquist (1946) – något som han kallade degeneration. Det är ingen tillfällighet att Sveriges mest tätbefolkade områden det vill säga kusttrakterna i motsats till inlandet domineras av bredkroniga tallar. Tydligt underlättades våra förfäders existens av att de hade kännedom om de olika trädslagens speciella kvalitetsegenskaper. Ett paradexempel utgör den för cirka 5 300 år sedan, i Nordtyrolen levande ismannen Ötzi, som i sin utrustning hade 17 olika träd- och buskarter representerade.

För 60 år sedan utvaldes inom Vimmerbytallens område ett antal plustallar. Som förväntat har de i jämförande försök lämnat finna avkomor och bidrar nu tack vare fröplantager till att göra Sydsverige självförsörjande med genetiskt förbättrat tallfrö. Men detta är en annan historia.

ATT VIMMERBYTALLEN MED SITT TROLIGA URSPRUNG förekommer i Sverige kan ses som ett naturens eget, extremt långvariga proveniensförsök. Att den bevarat sina särdrag genom årtusendena

kan här uppfattas som ett inlägg i debatten om *Pinus Sylvestris* taxonomi. Det är svårt att tyda Vimmerbytallens smalkronighet liksom längd på barr och pollenluftsäckar – totalt annorlunda än sydsvensk tall i övrigt – som stöd för att den ingår i en klon i genekologisk mening.

Bertil Lindquist ansåg att ett pollenstatistiskt studium av fossilt material definitivt skulle kunna klarlägga Vimmerbytallens ursprung. Idag har vi andra metoder. Författaren emotser en DNA-analys.

För värdefull hjälp vid sammanställningen har jag att tacka Lars Kardell, professor emeritus och Hans Broomé, arkitekt SAR/MSA.

Litteratur

- Attman, A 1973.** The Russian and Polish markets in international trade 1500–1650.
- Gerentz, S 1945.** Handel och sjöfart från 1645 – Boken om Gotland, del 2.
- Hultén, E 1971.** Atlas över växternas utbredning i Norden, 2:a uppl.
- Högberg, S 1969.** Utrikeshandel och sjöfart på 1700-talet.
- Johnsson, H 1971.** Proveniensförsök med tall i Sydsverige – Föreningen för skogsträdsförädlings årsbok 1970:87–122.
- Kardell, L 1988.** Hall-Handvar. En Gotländsk skog och dess historia – Sveriges Lantbruksuniversitet, avd. för landskapsvård, rapport 39.
- Kiellander, C L 1995.** En tallrapsodi . – Lustgården 75:69-82.
- Kohl, J.G. 1842.** Russia: St. Petersburg, Moscow, Kharkoff, Riga, Odessa, The German Provinces of the Baltic.
- Langlet, O 1964.** Tvåhundra år genekologi. – Svensk Botanisk Tidskrift 58: 273-308.
- Lindquist, B 1935.** Betydelsefulla svenska tallraser. – Norrlands Skogsvårdsförbunds tidskrift, 1935:1-86.
- Lindquist, B 1946.** Den skogliga rasforskningen och praktiken.
- NE 1996.** Östersjön. – Flera signerade artiklar i band 20:498-509.
- Pettersson, B 1945.** Natur och kultur i det gotländska landskapet – Boken om Gotland, del 1.
- Romell, L-G 1954.** Växternas spridningsmöjligheter. – Skottsberg, C red, Växternas liv, 2:a uppl., del 8.

Camilla Sandström och **Anna Sténs** och är forskare vid Umeå universitet och verksamma inom Future Forests. De bygger studien om konflikterna mellan markägare och bärplockare på ett stort antal skriftliga källor från de två perioder då frågan diskuterats. För perioden 1899–1942 studerades riksdagsprotokoll, officiella och statliga utredningar samt riksdagsmotioner. Den nuvarande konflikten kartlades genom att läsa motioner i riksdagen (51 st) och tidningsartiklar (600 st) från åren 2000–2011.

Konflikten kring bärplockning är av gammalt datum

Vem får plocka bär i svenska skogar? Om frågan ställts för femton år sedan hade svaret varit givet: Alla och envar i enlighet med allemansrätten. Idag är svaret inte lika givet. Storskalig bärplockning och upplevelseverksamhet har tänjt allemansrätten till sin yttersta gräns. Situationen påminner om den som rådde vid 1900-talets början.

Skogens vilda bär en viktig resurs för både människor och djur. I svenska hushåll har bären sedan lång tid tillbaka använts som såväl livsmedel som läkemedel. Idag används bär också som råvara till kosmetika och som kosttillskott.

UNDER DE SENASTE ÅREN HAR det varit en hel del konflikter kring bären i skogen – och som varit väl synliga i medierna. De har framförallt handlat om humanitära aspekter som arbetsvillkoren för de tusentals migrantarbetare som varje sensommar kommer till Sverige från bland annat Ostasien och forna Östeuropa för att plocka och sälja stora mängder bär till svenska grossister. En annan problematik som belysts i medierna är de ekonomiska oegentligheter som bärbranschen dras med. Oseriösa företag har rekryterat aningslösa plockare med villkor som de sedan inte infriat.

En tredje fråga gäller markägares missnöje med vad som sker i deras skogar under

De "plockningsmaskiner" som de utsocknes plockarna använde sig av ansågs av ortsbefolkningen förstöra bärriset. Annon i tidningen Dalpilen 1910.

bärplockningssäsongen. Detta missnöje har bidragit till den diskussion om den svenska allemansrättens framtid som förs i dag. Det som upprör markägarna är dels att organiserade bärplockare slår läger i skogsmarkerna, "förstör och skräpar ned". Dels att bärplockare och bärforetag har möjlighet att tjäna pengar

Storalskasjön i Fredrika socken, Västerbotten 2010. Thailändska plockare med välfyllda bärsäckar. Förtjänsten skulle de använda som allmosa till det lokala templet i deras hemby. Foto: Margareta Klingberg

på en resurs som de anser sig ha tillgång till via allemansrätten. Bärplockningen har alltså gett bränsle till en konflikt kring äganderättens och allemansrättens gränser.

I en studie som gjorts inom forskningsprogrammet Future Forests har vi nystat i konflikten kring dessa gränsdragningar. Genom att förena våra statsvetenskapliga och historievetenskapliga kompetenser har konfliktens bakgrund utforskats och hur den kan lösas. Vad vi konstaterat i vår studie är att denna konflikt är av mycket gammalt datum,

DISKUSSIONERNA KRING ALLEMANSRÄTTENS gränser och bärplockning var livlig redan vid

tiden för förra sekelskiftet. Ända sedan 1899 har frågan med jämna mellanrum lyfts till riksdagens bord. Fram till 1942 hade närmare 23 motioner om bärplockningen lagts fram. Efter andra världskriget fram till mitten av 1980-talet var det däremot lugnare på bärfronten.

Allemansrätten fortsatte dock att problematiseras av vissa grupper i riksdagen, men med fokus på andra aktiviteter. Framförallt lyftes frågan om hur svenskarnas friluftsliv och rekreativsvanor påverkade markägare negativt och om att allemansrätten borde begränsas på grund av detta.

Under 1970-talet diskuterades åter bärplockningen, men då som en del av kritiken

Tyska lingonuppköpare på Skellefteå järnvägsstation 1925. Vid sidan av de tyska grossisterna står Pedro Eriksson, Skellefteå (längst till vänster) och Ruben Lundström, Gärdsmark. Ruben håller tömmarna till sin häst Nellie. Han var född 1904 och brukade köpa upp lingon och leverera till grossister. Han hade ett litet jordbruk med 5 kor i Gärdsmark och jobbade även vid Gärdsmarks såg som sågare. Han avled 1987. Okänd fotograf. Skellefteå museum.

mot skogsbrukets metoder. Utgångspunkten var att skogsbrukets användning av kemiska medel (hormoslyr, pesticider och skogsgödsel) ansågs göra bären oätliga och hälsovådliga.

UNDER 1980-TALET BÖRjade östeuropeiska bärplockare dyka upp i de svenska skogarna. Debatten blev då mer lik den som ägde rum under tidigt 1900-tal. Fokus låg på allemansrätt kontra äganderätt.

Inför Sveriges inträde i EU i början av 1990-talet blev debatten om utnyttjandet av allemansrätten för kommersiella ändamål, bland annat för organiserad bärplockning och turismverksamhet, ännu intensivare. Många menade att den svenska allemansrätten skulle locka en alltför många andra EU-medborgare till de svenska markerna.

Under det senaste decenniet har denna debatt fortsatt och ett femtiotal riksdagsmotioner

har väckts som kritiserar kommersiellt bruk av allemansrätten. Av dessa är ett mindre antal riktade direkt mot bärplockningen. I den här artikeln berättar vi om bärplockningsdebatten i riksdagen i början av 1900-talet med fokus på de konfliktlinjer som fanns och vilka lösningar som förespråkades. Slutligen summerar vi de större likheter och skillnader vi kan se i bärplockningsdebatten igår och idag

Skogens bär en fri och värdefull resurs

Bakom de äldre konflikterna kring bärplockningen står det faktum att de vilda bären även då räknades som en allmän resurs. De var fritt tillgängliga för var och en att plocka, oavsett vems mark de växte på. Samtidigt hade den svenska exporten av lingon växt till tidigare oanade höjder. Fluktuationerna från år till år var stora, men efter sekelskiftet 1900 övertröfades lingonexporten under vissa år till och

med dagens största bäreexportvara, de frysta blåbären. Lingonen hade alltså blivit mer än ett livsmedel för direkt konsumtion i det egna hushållet. Det var en kommersiell produkt som kunde ge kontanta inkomster.

LINGONEXPORTEN HADE TAGIT FART med järnvägarnas utbyggnad i Sverige. Lingon var en tacksam exportvara på grund av sitt naturliga innehåll av bensoesyra som gjorde dem hållbara för frakt längre sträckor. Bär som till exempel blåbär måste torkas före export. Lingonen kunde dessutom plockas mer eller mindre omogna för att sedan få sin röda färg under färden mot sydligare breddgrader. Främsta exportlandet var Tyskland där man förädlade råvaran till sylt och saft i sina fabriker.

Det talades om att ”skogens röda guld”, värdemässigt snart skulle överträffa träexporten – vårt lands guldåder som den kallades. Till skillnad från virket och andra naturresurser

var bären oändliga i antal och återkom varje år utan att någon form av skötsel eller investering måste göras. Så här lyriskt beskrevs lingonen i tidningen Dalpilen den 28 juni 1907:

En af våra fackmän framhåller, att om tjugufem tunnland skog hugges bort, så är de i trakter, där lingonen växer, tre år därefter detta område så fullt av dessa bär, att det på 25 år är möjligt att där plocka lingon till samma värde som den skog, hvilken växte på samma mark. Vi må erinra oss, säger densamme, att Norrbottensmalmen kan ta slut, men våra lingon ta aldrig slut; fisken kan gå sin väg från våra kuster för en tid, men skogsbären utebli aldrig. Man hvarken plöjer eller sår, endast skördar.

ENLIGT UPPGIFTER FRÅN LOKALHISTORIKER var det från det agrara och småbrukartata Småland som den största exporten gick under 1800-talet och det tidiga 1900-talet. Handeln spred

Effektivt och miljövänligt!

Svenska Skogsplantor lanserar ett nytt beläggningsskydd för att skydda skogsplantor mot snyttbagge. Skyddet heter Conniflex och kan liknas vid en skyddsväst av lim och sand.

Conniflex innehåller inga insektsdödande kemikalier men har lika stor skyddseffekt.

Med ett tvåårigt skydd behövs bara en behandling. Ett klokt val för dig och din skog!

Kontakta oss för mera information om plantor och förnyringstjänster.

Tel 0771-355 355 www.skogsplantor.se

Fjällsjö i nordöstra Jämtland 1917. Stockholmskvinnor på väg ut i blåbärsskogen med moderna "bärplockningsmaskiner" och rymliga "stutar" på ryggen. De här kvinnorna arbetade två somrar i fjällsjöskogarna. Notera deras rymliga långbyxor, en nymodighet vid denna tid. Okänd fotograf. Jamtlis Arkiv.

sig emellertid snart till flera platser i landet. Ett fotografi från järnvägsstationen i Skellefteå från 1925 visar tyska bäruppköpare och tågvagnar i väntan på transport söderut.

Konfliktlinjerna i debatten

Det var halländska och skånska lantbrukare som först lyfte frågan i riksdagen om möjligheten att begränsa allmänhetens rätt att plocka bär. Fram till och med 1942 hade över hundra riksdagsledamöter från flertalet landsdelar, även Norrlandslänen, deltagit i motionerandet.

Vad var det då som utmålades som problemet med bärplockningen? Jo, här möttes argument som problematiserade moderniseringen av samhället, relationerna mellan land och stad, samhällsklasserna och i viss mån kvinnors arbete och möjligheter att skaffa inkomst.

Utgångspunkten i motionerna var ofta de förändringar moderniseringen fört med sig

och som enligt motionärerna vänt upp och ned på tidigare förhållanden. Till dem hörde exportmarknadens expansion, urbaniseringen och de förbättrade kommunikationerna som gjorde människor allt mer mobila. Skogsbären, främst lingonen, hade med den ökade exporten fått ett nytt ekonomiskt värde som de tidigare saknat. Utvecklingen av kommunikationerna var både en förutsättning för den ökade exporten men gjorde också att tidsavstånden mellan stad och land blev allt kortare. Konsekvensen var att allt fler främlingar fyllde skogarna långt borta från städerna.

DET HÄR VAR EN PROBLEMATIK SOM aktualiserades i tilltagande grad under 1900-talet ju bättre tillgången till fordon och kollektivtrafik blev. Kortare arbetstid och mer fritid för de lönearbetande stadsborna och industriarbetarna sågs som ytterligare en förändring som påverkade

bärplockningen. Under 1930-talet talades det därför om hur lastbilslaster med folk kom ut i skogen och plockade (roffade åt sig) bär under helgerna.

Riksdagsmännen som lyfte fram problematiken talade om hur människor som inte var ägare till marken kom i stora grupper, slog sig ned i skogen och plockade alla bär de kunde komma åt. De använde dessutom gärna bärplockningsmaskiner som inte gjorde skillnad på omogna och mogna bär och som befarades förstöra bärriset så att de framtida skördarna blev mindre. På bärplockarnas väg genom skogen breddade förödelserna ut sig. Skogsplantor trampades ned, stängsel och gårdsgårdar revs.

Det vittnades också om att konkurrensen om bären ledde till våldshandlingar. Markägare och deras familjer riskerade att utsättas för hån och brutalitet:

...det kan hända, såsom i somras skedde här i Vittsjö, att personer från ett annat län, som slagit sig ned i en lingonskog, sökte afvisa markens ägare, då han och hans folk kommo för att plocka sin bär, under påstående att de – emedan de först kommit till stället – hade företräde till lingonplockningen till och med framför markens ägare (Motion i FK 1908:18, bilaga, s 7).

OCH IBLAND SLOG MARKÄGARE eller bybor tillbaka mot främmande bärplockare med samma verktyg, enligt motionernas berättelser:

En dag anlände till en by 14 à 15 st. arbetare från ett industrisambälle många mil därifrån. De anlände pr cykel samt begåvo sig ut på markerna att plocka lingon. Några personer, som sågo tilltaget och tyckte skammen var för stor, togo sig då för att sönderskjuta arbetarnas cykelringar och regnkappar, vilket i sin ordning resulterade i ett vilt slagsmål. (Motion i AK 1913:143, bilaga 1, s 9).

SOM CITATEN OVAN VITTNAR OM, beskrevs bärplockarna som främlingar i skogarna. Ofta talades det om att de kom från städer eller industriorter. På så sätt problematiserades redan vid denna tid skillnader som uppstått mellan stadsbor och landsbor, och det hävdades att stadsborna förlorat kontakten med landsbygden och dess uttalade och outtalade regler. Det sades att stadsborna inte hade lärt sig respektera bönderna, deras rättigheter och levnadsförhållanden. De gjorde istället som de själva ville.

Till klassaspekten hörde argumentet att det inte bara var mindre bemedlade som ägnade sig åt bärplockning i stor skala, utan även "snikna, mer bemedlade" delar av befolkningen. Det lades stort fokus på att det var synd om de små markägarna, landets småbrukare, som under den här tiden ofta framställdes som en ny samhällsklass som skulle visas särskild omsorg.

Genusaspekter spelade in när man specificerade vilka som var offer och vilka som var

Nya möten på Skogsmuseet i Lycksele

... med härlig träkänsla, vacker älvsutsikt, god akustik, modern inredning och den senaste tekniken. Konferens, mat och fika i kreativ miljö. Utrymme för visning av material, fordon, maskiner.

Skogsmuseet tel 0950-379 45
skogsmuseet@lycksele.se www.skogsmuseet.se

förövare. Till offren hörde fattiga kvinnor och barn på landsbygden som behövde bären för sin försörjning. Det är tydligt att politikerna betraktade bärplockningen som traditionellt en sysselsättning och inkomstkälla för kvinnor. Förövarna, snyltgästerna i skogen, framställdes däremot ofta som ”kraftiga män”, från avlägsna bygder (städer och industriorter).

Olika politiska läger

Med titlar som lantbrukare, hemmansägare och godsägare är det tydligt att motionärerna själva tillhörde de mer besuttna jordbrukarna. Detta trots att de ofta hänvisade till omsorgen om de små jordbrukarna i konflikterna kring bären, att det var för deras sak som frågan om inskränkning av allemansrätten till bären lyftes. Ingen av de riksdagsmän som bar titeln småbrukare skrev under förslagen. Några av dem uttalade sig tvärtom som motståndare när förslagen om inskränkningar debatterades i riksdagen. Motionerna kom också i det närmaste entydigt från medlemmar från de konservativa höger- och bondepartierna. Representanter från Liberala samlingspartiet var aktiva motionärer fram till första världskriget, men partiet framstod som splittrat i debatten. Under hela perioden 1899-1942 härrörde endast en motion från en socialdemokratisk ledamot.

Lösningar som förespråkades

Konkurrensen om bären i skogen hade alltså ökat. Motionärerna menade därför att det fanns det anledning att diskutera rådande och framtida lagstiftning kring bärplockningen. Sammanfattningsvis ansågs den rådande lagstiftningen som reglerade äganderätten och vad man fick göra i skog och mark vara både otydlig och otidsenlig (1864 års Strafflag kap. 20 och kap. 24 och Bygningabalken). Det hävdades att markägarna i praktiken stod rättslösa.

MOTIONÄRERNA FRAMFÖRDE i regel fyra olika förslag till lösningar på konflikterna:

1. Förbjuda användningen av ”bärplockningsmaskiner”, det vill säga vanliga bärplockare,

eftersom dessa ansågs/misstänktes förstöra bärriset för flera år framöver och därmed hota framtida skördar.

2. Ge markägarna exklusiv rätt att plocka de bär som växte på deras egen mark (privatisera bären).

3. Ge markägarna rätten att fridlysa delar av sin mark från allmänhetens bärplockning, exempelvis marken närmast gården i fråga med ett hundratal meter.

4. Förbjuda plockning av omogna bär, framförallt lingon. Plockningen av omogna lingon ansågs inte enbart dålig för att den drev på hetsen kring bären, utan också för att lingon som plockades omogna gav produkter av sämre kvalitet, vilket exportnäringen skulle förlora på i längden.

AV DESSA FÖRSLAG VAR DET DE TVÅ sistnämnda som var närmast att vinna riksdagens majoritet.

Förslaget att ge markägaren rätt att fridlysa delar av sin mark från plockning av bär (och även svamp) upp till tre hundra meter från tomtplatsen föreslogs som en lagparagraf i den nya Jordabalken år 1909. Antagandet av den nya balken sköts emellertid på framtiden. När den utreddes återigen under 1940-talet ansåg de kommitterade att just frågan om ”alle mans rätt” att plocka bär och svamp på annans mark föll utanför jordabalkens ram och måste behandlas i en enskild lagstiftning. Därmed förföll 1909 års förslag och aktualiserades inte heller när den nya balken slutligen bifölls år 1970 (SOU 1947:38, s 85, Regeringens proposition 1970:20).

Ett förslag om förbud mot plockande av omogna lingon utreddes och behandlades i propositioner 1918 och 1930, men även dessa föll sedan i riksdagen (Regeringens proposition 1930:187).

Varför förslagen föll

Samtliga förslag om restriktioner fälldes alltså av riksdagen. Ofta var emellertid meningarna delade i de olika kamrarna. Medan riksdagens andra kammare avtog förslagen, beviljades de

Blåbärsflickor från södra Sverige i Missenträsk 1917. Rickard Åhman är färdledare. Skellefteå museum.

i första kammaren. Denna utgång förklaras enklast av kamrarnas olika sammansättning, där högermännen hade ett övertag i första kammaren medan vänsterorienterade ledamöter i många perioder hade ett övertag i andra kammaren. Det var emellertid även svårt att ena högerpartierna i frågan.

Om man ser till riksdagsdebatten var bondeförbundarna mest odelat positiva till restriktioner medan socialdemokraterna var mest negativa. Representanter från högerpartierna kunde uttala sig både för och emot restriktioner men var främst mot. Representanterna för de liberala partierna var mest splittrade.

ETT TYDLIGT EXEMPEL PÅ SVÄRIGHETEN att enas framkommer bland annat i förslagen att fridlysa plockning av bär före en viss tid på året. De utarbetade förslagen innebar nämligen att begränsningen skulle gälla alla, även markä-

garna själva. Det var inget som föll i god jord hos markägare som ansåg att sådana lagförslag inkräktade på deras rätt att bestämma över sin egen mark och dess tillgångar.

I riksdagens beredning av högerregeringens proposition 1930 menade därför jordbruksutskottet, där höger och bondepartiet hade fler representanter än socialdemokraterna, att förbudet inte skulle gälla markägare och arrendatorer. Istället förespråkades en ny utredning för ett nytt förslag där markägarna gavs rätten att plocka bär för egen räkning, före den tid som angetts som gräns för allmänheten.

Utskottets socialdemokrater, med dess ordförande hemmansägaren Carl Johan Johansson i Uppmälby i spetsen, reserverade sig mot utskottets förslag och begärde att varken propositionen skulle antas eller någon ny utredning tillsättas. När utskottets förslag sedan behandlades i riksdagens ställde sig första kammaren

på den privata äganderättens sida och förespråkade utskottets förslag medan andra kammaren biföll reservanternas förslag med resultatet att riksdagen avsåg hela propositionen.

HUVUDARGUMENTET MOT ATT fridlysa bären närmast markägarens gård var att det i praktiken skulle innebära att den fria bärplockningen försvann i södra Sverige, där ägorerna i regel var små. Motståndarna mot inskränkningar hävdade också att majoriteten av bärplockarna var fattigt folk som behövde bären för sin försörjning. Argumentet att småbrukarna skulle ges äganderätt till bären motsades med argumentet att de var mer betjänta av att kunna plocka bär på vilken mark som helst och inte bara deras egna lilla mark.

Det talades också om att det av princip var fel att ytterligare förstärka äganderätten till marken och skogens produkter. Att just inskränka rätten till bären sades också strida mot det allmänna rättsmedvetandet, ”vårt folks föreställningssätt” eftersom bären av hävd var fria ”sedan urminnes tider”. Denna åsikt framfördes bland annat av riksdagsmän som var jurister till yrket.

Oavsett vilket parti de tillhörde framstod representanter för denna yrkesgrupp ofta som skeptiska till införande av restriktioner för bärplockningen. Flera av dem sade sig istället vara stolta över att allmänheten hade gemensam äganderätt till bären i de svenska skogarna.

JURISTERNA IFRÅGASATTE OCKSÅ möjligheterna att implementera de förslag som kom upp i riksdagen. Hur skulle samhället kunna kontrollera att en eventuell lagstiftning efterlevdes? Skulle landsfiskalen kontrollera bärplockarnas korgar för att hitta omogna bär? Hur skulle man kontrollera om bären plockats på förbjudet ställe eller inte? Det framhölls också som naivt att tro att markägarna skulle följa ett eventuellt förbud mot att plocka bären på sin egen mark före en viss tidpunkt.

Juristernas åsikter ifrågasattes dock av andra riksdagsledamöter som menade att sedvanan inte varit densamma på 1800-talet, utan att markägaren och dennes förstahands-

rätt till bären på marken då hade fungerat som en oskriven regel. Det sades också att liknande regler för jakt och fiske kunde implementeras utan större problem, varför detsamma borde gälla bären.

Bären var dock en resurs av annan karaktär än vilt och fisk. Ett sista ofta förekommande argument mot restriktioner för bärplockningen var att bären i stort sett är en oändlig resurs och att bara en bråkdel av dem plockas medan resten ruttnar bort i skogen. Att införa äganderätt till bären skulle förvärra denna situation och nationalinkomsten av bären skulle minska istället för att, som den borde, öka.

DET SISTNÄMMDA ARGUMENTET har varit den vinnande slutsatsen genom decennierna. Motståndarna till att göra inskränkningar i allemansrätten har varit i majoritet och ansett att det finns mer att tjäna än att förlora på att bärplockningen är fri. Man menar att problem och konflikter kan förebyggas med information om vilka regler som gäller i skog och mark.

Frågan om rätten att utnyttja andras marker kommersiellt för bärplockning diskuteras dock fortfarande i Sveriges Riksdag och är långt ifrån avgjord.

Bärkonflikten då och nu

Även om det finns stora likheter mellan konflikten om skogsbären vid 1900-talets början och konflikten om samma sorts bär idag, så finns det också skillnader. Aspekter av självhushållning har tonats ned medan äganderättsfrågor och var allemansrättens gränser går dominerar idag.

Skillnader

1900-talets början

Lingon det viktigaste bäret.

Bärplockare från städer och industriorter sågs som problemet.

Klass- och genusaspekter **vägde tungt**

Förslag till lösning:

Förbud mot plockning av omogna bär

Förbud mot plockning med bärplockare

2000-talets början

Blåbär det viktigaste bäret.

Bärplockare från andra länder ses som problemet. Klass- och genusaspekter **inte viktigast**

Förslag till lösning:

Skriftliga överenskommelser med markägarna för att få plocka bär i stor skala för försäljning

Skapa ett **certifieringssystem**, typ KRAV eller FSC där hänsyn till markägarna vävs in i kriterierna.

Likheter

1900-talets början

Högern och Bondeförbundet drev frågorna om restriktioner för bärplockning i riksdagen.

Problematiserade att bärplockare från städer och tätorter från andra delar av Sverige plockar ”ortsbefolkningens bär”. De utsocknes ansågs också sakna vett och etikett, skräpa ned, förstöra skogsplanteringar och begå brott.

Markägarna ansåg sig ha rätten att bestämma över ”sina” bär. Såg sig också gå miste om värdefulla inkomster när bären plockades av ”andra”.

2000-talets början

Moderaterna och Centerpartiet driver tillsammans med **Kristdemokraterna** frågor om att begränsa bärplockning och andra aktiviteter på andras marker.

Problematiserar att bärplockare, som engagerats av kommersiella företag, plockar bär storskaligt. Plockarna anses sakna vett och etikett, skräpa ned, förstöra skogsplanteringar och begå brott.

Markägarna vill ha rätten att bestämma över sina marker och vill ha ersättning om någon annan plockar bären kommersiellt. Vill av samma skäl också bestämma över andra kommersiella aktiviteter på den egna marken.

Sammanfattning

Den politiska majoriteten i riksdagen har hela tiden gått emot förslagen om inskränkningar av allemansrätten till skogens vilda bär. Man har erkänt att det förekommer konflikter kring resursen, men menat att de kan förebyggas och lösas genom undervisning och information om vilka lagar och regler som gäller i skog och mark och inte via hårdare regleringar som stärker markägarnas rätt till bären.

Avgörande för denna inställning tycks hittills ha varit att bären är alltför lite utnyttjad resurs – även som kommersiell produkt och som växer utan att markägaren behöver göra några investeringar. Det har därför funnits en farhåga att begränsningar av rätten till att plocka skulle göra resursen ännu mindre utnyttjad, vilket setts som en nationalekonomisk nackdel.

Trots att skogens bär är en så användbar resurs är det nämligen endast en liten del som plockas. Av de uppskattningsvis 300 miljoner kilo bär som växer i de svenska skogarna varje år är det alltför litet uppskattningsvis endast cirka 5–10 procent som tas om hand. Samtidigt importeras stora mängder skogsbär i dag, liksom under hela 1900-talet. Nutida statistik visar exempelvis att när Sverige under 2000-talet exporterat mellan 6 000 och 9 000 ton blåbär per år så har vi också importerat mellan 4 000 och 5 000 ton.

Lars Kardell är professor emeritus och var fram till 2001 verksam vid SLU, där han innehade en professur i miljöanpassat skogsbruk. Han har skrivit fler än 300 artiklar och småskrifter i skogliga ämnen och var 1990 en av initiativtagarna till att bilda Skogshistoriska Sällskapet. Åren 2003 och 2004 utkom hans Svensk skogshistoria, som är – och för lång tid kommer att vara – standardverket i ämnet. Artikeln om Edwin Ohlsson är ett komplement till boken *Ljungheden i Vrå socken och Skogssällskapet*, som Lars Kardell skrivit på uppdrag av Skogssällskapet.

Edwin Ohlsson, Skogssällskapet och länsallmänningsen i Vrå

Skogssällskapets disponent, Edwin Ohlsson, spelade en huvudroll när arbetet med att återbeskoga västra Sveriges kala och degenererade marker inleddes för hundra år sedan. Verksamheten sågs som ett föredöme och liknande planteringsprojekt genomfördes också i flera andra län. Edwin Ohlssons initiativ kom därmed att få mycket stor betydelse för uppbyggnaden av det svenska skogskapital vi idag kan skörda frukterna av.

Affärsverksamhet i Göteborgsregionen har genom tiderna skapat stora förmögenheter, vilka inte så sällan återförts till det allmänna i form av donationer. Avkastningen av dessa har i tur och ordning gått till sjukhus, fattigvård, utbildning, bibliotek och teatrar. Traditionen kan följas från Margareta Huitfeldts donation år 1664 fram till ingången av 1930-talet, då det demokratiska genombrottet tillsammans med besvärande ekonomiska konjunkturen kraftigt reducerade dåtidens förmögenheters värde. Viktigast i det förra fallet var, att rikt folk via en progressiv beskattning fick ”nöjet” att i fortsättningen vara med och betala för välfärden i vid bemärkelse. Företelesen att donera delar

av eller hela sin förmögenhet hade en höjdpunkt i 1900-talets början.

MÅNGA FRAMGÅNGSRIKA FÖRETAGARE tillhörde en grupp vilken av Göteborgsprofessorn Artur Attman definierats som ”puritanska kapitalister”. Dessa hade en patriarkalisk inställning till omgivningen, fotad i religiös tro. Hjälptill självhjälpt var en hörnsten i mångas donationer.

Inte så sällan hade virkesaffärer, främst på England, medfört att skickliga affärsmän i kombination med gynnsamma konjunkturen byggt upp stora rikedomar. Hit hörde exempelvis medlemmar i familjerna Dickson, Ekman och Wijck. Mindre känt är att Charles Fredrik Lindberg år 1908 donerade en stor

Disponent Edwin Ohlsson, till vänster, har tillsammans med riksdagsmannen och grosshandlaren Hjalmar Wijck avslutat besiktningen av ljunghedarna kring Singeshult 1914.

Foto: Alfred Wigelius, Skogssällskapets arkiv.

summa, vilken möjliggjorde skapandet av Göteborgs botaniska trädgård. Hans kassakista hade fyllts på av lyckosamma affärer med pitprops.

I raden av framgångsrika trävaruexportörer återfinns vi Skogssällskapets grundare, disponent A Edwin Ohlsson (1866-1956).

Disponenten

Edwin Ohlsson föddes år 1866 som fjärde sonen i en fattig, djupt religiös arbetarfamilj i

Göteborg. Han fick hjälp av utomstående med sin skolgång. Men av okänd anledning avbröts denna i förtid.

Edwin Ohlsson anställdes 16 år gammal i Säfveåns AB, ett av de företag som under 1800-talets sista fjärdedel visat framfötterna i exploatering, förädling och export av svensk skog. Hans flit och skicklighet gjorde att han långa perioder placerades som företagets representant i London. År 1897, drygt 30 år gammal, grundande han tillsammans med ett

Vrå socken ligger på en höjdpåta mellan Nissan och Lagan.

par kompanjoner Tingstads Trävaru AB med samma affärsinriktning som Säfveån. Genom framgångsrika affärer kunde detta företag år 1902 köpa Åry bruk, öster om Växjö. Där fanns fortfarande ett hyggligt virkeskapital att exploatera.

I SAMBAND MED TILLKOMSTEN AV bolagsförbudslagen år 1905 sålde Edwin Ohlsson Tingstadsbolaget till Trävaruaktiebolaget Dalarne, vars styrelseordförande han blev. Samtidigt blev han huvudägare och verkställande direktör i det värmländska skogs företaget Råmen-Liljedahl. Hans erfarenhet och initiativrikedom medförde att han invaldes i flera bolagsstyrelser såsom Billerud, Billingsfors-Långed och Göteborgs bank. När Skogssällskapet bildades år 1912 var Edwin Ohlsson en minst sagt välbärgad man.

VILKA MOTIV EDWIN OHLSSON HADE, när han under år 1911 började arbeta med sitt sköte-

barn, det kommande Skogssällskapet, är inte helt enkelt att utröna. Som många andra i sin samtid var han djupt oroad över den pågående skogsexploateringen. Exporten hade stagnerat och i framtiden hotade virkesbrist. Västsverige med sina kala ljunghedar och glesa hagmarker stack för insiktsfulla bedömare i ögonen, trots att storartade åtgärder under ett halvsekel gjorts för att underlätta skogens återkomst. Han poängterar själv på ålderns höst i ett antal uppsatser från 1940-talet och framåt hur han i ungdomen påverkats av en sommarvistelse intill Svältorna. Denna västgötska trakt, belägen nordöst om Alingsås, framträdde för hofjägare Gustaf Tranberg år 1879 ”som en ful fläck på vårt fosterlands karta”. Lika ”sorgligt som namnet, lika dystert är utseendet på detta fattigmansland”, där det enda tecknet på liv utgjordes av ”något enda utsvultet kreatur, som går på bete på Svältorna och svälter” påstod samtidigt jägmästare V M Thelaus, då

Celebert besök vid Jägarhyddan i Vrå 1929. Kronprins Gustaf Adolf hälsar på Edwin Ohlsson.

Foto: Skogssällskapets arkiv.

verksam vid Kongl. Skogsinstitutet. Det är för mig dock aningen tveksamt om denna tidiga, ej belagda kontakt med det då ökända ljunghedsområdet, haft en sådan mental inverkan.

Skogspolitik och skogstillstånd i början av 1900-talet

Vare sig förr eller senare har skogsfrågor haft ett så stort allmänt och politiskt intresse som i perioden 1895–1915. Detta hängde som ovan antytts ihop med de exempellösa framgångar

skogssektorn haft för landets ekonomi under decennierna dessförinnan. Ledande personer var oroad över skogskapitalets minskning, kalmarkernas ökade utbredning samt inte minst den sociala misär, som inte så sällan drabbade såväl hemmansägare som skogsarbetare i de norra skogstrakterna. Kring 1905 infördes en serie lagar, för att råda bot för olägenheterna och leda in skogs näringen i mera lugna fåror. Viktigast var lagarna om skogsvård och förbud för bolag i Norrland att köpa skogs mark.

Bilden är tagen något av de sista åren på 1930-talet. Skogssällskapets arkiv.

Landstingskommunala skogsvårdsstyrelser infördes i alla län och dessas tjänstemän bildade i rask takt ute i socknarna skogsvårdskommittéer. Massa- och pappersindustrin fick denna tid ett enormt uppsving. En stor spekulationsvåg svepte genom södra Sveriges skogsbygder. Egnahemsfrågan var glödhet. Fattigdom och emigration gav politikerna huvudbry.

SKOGSTILLSTÅNDET INOM DE LÄN, som Skogssällskapet kom att verka i (Kronobergs, Jönköpings, Hallands, Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län) var med nutida mått uruselt. Det var glest mellan träden, där boskopen

sommartid letade något ätbart och där fattigt folk plockade kottar och pinnar för att förse sig med något brännbart.

Skogssällskapet bildas

Den 22 november 1911 skriver Edwin Ohlsson ett brev till länsjägmästare Oscar Beer (1881–1919) där den senare i högrävande ordalag ombeds infinna sig på disponentens kontor i Göteborgs bank påföljande tisdag. Edwin Ohlsson har på en brevkopia antecknat att detta var första steget på den väg som skulle leda fram till Skogssällskapet. Vad herrarna

diskuterade är okänt. Men länsjägmästare Beer hade genom studieresor till Danmark och Norge fått impulser till skogsvårdsfrågornas lösning. År 1909 lyckades han få ut ”beväringsskompanier” på ljunghedsplantering. Han ordnade möten och utställningar samt skrev flitigt i såväl tidningar som fackpress. Ett stort antal skogsvårdskommittéer tillkom under hans medverkan ute i socknarna. En annan idégivare var onekligen länsjägmästaren i Kronobergs län, Eugen Hemberg (1845–1946). Han hade redan år 1881 publicerat en insiktsfull artikel om ljunghedens beskojning. Hösten 1910 avslutade han en ämbetskrivelse med följande uppmaning: ”Skola ej behjärtade svenska patrioter träda fram, för att efter Danmarks föredöme bilda ett förbund till skogsodling och avkastning å dessa enorma, ödeliggande vidden af vårt kära fosterland”. Herrar Ohlsson och Hemberg hade en hel del med varandra att göra inte minst vid skötseln av Åry bruk, som successivt kom att bli den förres hemvist. Det dröjde dock länge innan Edwin Ohlsson sent i livet erkände Hembergs insatser. Den senare tiger också om detta i sina hågkomster.

HUR SOM HELST. DISPONENT OHLSSON träder nu in på historiens scen och börjar regissera den föreställning som leder fram till Skogssällskapets bildande. I ett upprop undertecknat av fyra landshövdingar kallas till ett konstituerande sammanträde den 6 juni 1912 i Göteborg.

Avsikten var att bilda Sydvästra Sveriges Skogssällskap (senare ändrat till Skogssällskapet) med mål att vid skogsvårdsstyrelsernas sida verka för *kultiverandet af de vidsträckta kalmarkerna och de vattensjuka arealernas afdikning* samt att såväl hos markägare som allmänhet höja intresset för skogarna och deras vård. Över 200 högtidsklädda personer infann sig till detta möte, vilket vittnar om skogsfrågans centrala roll i dåtida samhälle. Dessutom utgör det ett bevis på Edwin Ohlssons och Oscar Beers prestige. Det var nu inte gratis att delta i Skogssällskapets verksamhet. Efter kollektens insamling kunde 150 000 kronor inräknas, vilket år 1915 motsvarade värdet av 54 000 dagsverken. Disponenten blev Sällskapets vice ordförande och länsjägmästaren dess sekreterare. Dessa två fick i uppgift att utarbeta ett arbetsprogram, vilket föredrogs och antogs år 1913.

Det stod snart klart att verksamheten skulle få sådan omfattning att en heltidsanställd tjänsteman måste anställas. Från Domänverket rekryterades jägmästare Alfred Wigelius (1882–1955), som från 1913 till sin pensionering år 1947 verkade i och utvecklade Skogssällskapet. Det visade sig vara en lyckträff. Samarbetet mellan Wigelius, ”Jägarn” kallad, och Ohlsson blev framgångsrikt.

Vråskogen – pionjärprojektet

Jag förbigår med flit en rad organisatoriska händelser i utvecklingen av Skogssällskapet och

Tillsammans skapar vi värden

Richard Nekby på Almungebergs gård har tecknat ett ramavtal med Holmen som innebär att Holmen köper allt hans virke, i gengäld får Richard service och rådgivning av Holmen.

Nyligen uppdaterade Holmen hans skogsbruksplan. En sådan måste man ha, säger Richard.

Läs mer på www.holmen.com

HOLMEN

Första planteringslaget i färd med att beskoga ljungheden vid Härsängen, maj 1915.

Foto: Alfred Wigelius, Skogssällskapets arkiv.

noterar att från och med 1914 inriktar man sig på inköp av kalmare, oftast ljungheder, för beskogning. Utöver den summa som nämnts ovan ställde detta år Disponenten tillsammans med sina två affärsbekanta, bankdirektör Herman Mannheimer och grosshandlare Hjalmar Wijk ett belopp av 70 000 kronor till Alfred Wigelius förfogande. Detta motsvarade då värdet av 33 000 kvinnodagsverken. Med denna summa i bakfickan fick Jägarn i uppgift att i Vrå sockens västra delar börja inköpa hemmansdelar. Hur denna socken, som ligger på Hallandsgränsen i småländska Sunnerbo härad mitt emellan Halmstad och Ljungby, hade kommit i blickpunkten är något oklart. Men här låg markerna ”under ljungheds och försumpningens herravälde” enligt Alfred Wigelius. Glest liggande, gråtonade hus vittnade om en ”strävsam och mödofylld tillvaro”. Utan

större protester, i varje fall inte sådana som avkastat spår i arkiven, kunde nu Jägarn med lokalt stöd av ett par personer vid 34 förhandlingar inköpa 2 770 hektar fördelade på tre skiften.

AFFÄRSIDÉN VAR ATT GRATIS ERBJUDA dessa kala marker till Kronobergs landsting. Det senare förutsattes bilda en länsallmanning och svara för alla skogsvårdskostnader. Skogssällskapet åtog sig att kostnadsfritt stå för förvaltningen under 15 år samt att på egen bekostnad hålla skogvaktare. Landstinget skulle, när skogen omkring 1960 beräknades börja ge avkastning, få tillbaka sina utlägg. Tio år senare förutspådde man att Skogssällskapet skulle gottgöras sina investeringar. I intet fall räknades några räntor. Länsallmanningen leddes av en därtill utsedd styrelse.

Tall var ett självklart förstahandsalternativ vid ljunghedsplantering. Idag smyger sig granen in.

Singshult 2011. Foto: Lars Kardell.

DET ÄR SPÄNNANDE ATT SE HUR MAN inom Skogssällskapet misstror privat ägande av skog. Det allmänna skulle svara för långsiktighet och stabilitet. Genom att utveckla ett mönsterskogsbruk skulle kringboende få ett fint åskådningsexempel. Skog sköts också bäst i stora enheter. I fallet Vrå visade Wigelius detta genom att inrikta köpen mot angränsande fastigheter och byar samt att undvika förvärv av inägor och tomter. Till ordförande i allmanningens styrelse valdes inte så sällan landshövdingen, vilket gav verksamheten prestige. Utöver landstingets länsallmanning lyckades Disponenten och Jägarn att år 1915 få Kronobergs läns hushållningssällskap att förvärva 472 hektar kala marker i Vrå. Länets hövding hade utverkat 10 000 kronor till köpet, som sedan möjliggjordes genom att Edwin Ohlsson personligen skänkte ett lika stort belopp. Det senare skulle

Skogssällskapet utnyttja för att beskoga den kala marken kostnadsfritt åt hushållningssällskapet. Inte heller Vrå socken gick lottlös ur denna historia, då Skogssällskapet samma år inköper en hemmansdel, som år 1918 överförs till sockenallmanning.

Ljunghedsplanteringarna

Den första plantan kom i backen den 30 april 1915. Det var inte billigt att plantera och man hade förutsett en lång etableringstid. Men nu kom en oväntad hjälp orsakad av första världskriget. Detta medförde importstopp och många verksamheter såsom textilindustrin gick på halvfart. Utebliven export ledde till att stenindustrin i Bohuslän och Blekinge stannade. Arbetslöshetsciffrorna sköt i höjden. Märkligt nog fick Skogssällskapet år 1916 en förfrågan från statsmakterna om man kunde organisera

Vy över Ljungheden i Vrås sockens västra delar 1923. Vägen bröts som nödhjälpsarbete åren 1919–1920.

Foto: Per Waesterberg, Skogssällskapets arkiv.

nödhjälpsarbeten. Svaret blev jakande och ur detta utvecklades en egen organisation, Skogssällskapets Statsarbeten. Via denna kunde man nu få ut kvinnliga textilarbetare på Vrås Ljunghedar, vilka tillsammans med manliga stenhuggare, guldsmeder och skraddare på få år lyckades plantera igen Ljunghedarna såväl här som annorstädes. Och detta till en relativt ringa kostnad för markägaren. Det bör tilläggas, att inga nödhjälpsarbeten fick utföras på privatägda marker. Skogssällskapets Statsarbeten var inte någon liten organisation. Under de tre åren 1918–1920 sysselsatte man 12 723 personer på 98 arbetsplatser. Tillsammans utförde dessa 997 114 effektiva dagsverken.

MEST BEKANT FRÅN VRÅ SOCKEN MED OMNEJD är surrogatpojarna, det vill säga kvinnliga

textilarbetare från Borås, vilka sommaren 1918 i kängor vandrade ut på Vrås Ljunghedar. En av dåtidens främsta förkämpar för kvinnors rättigheter på arbetsmarknaden, Kerstin Hesselgren, hade sett till att hacketöserna var iklädda ”tjänsteuniform” uppsydd på NK. I Riksarkivet förvaras en del arkivmaterial ur vilket man kan dra vissa slutsatser om förhållandena såväl detta år som senare när kvinnorna ersattes av män. Här finns dragiga förläggningar, ohyra, barnafödande, sjukdomar, strejker och ett dråp. Dessvärre har jag inte någonstans återfunnit den minsta dagboksanteckning av någon som var med. Men så långt har jag förstått, att någon större lycka var det inte att bli anvisad ett nödhjälpsarbete på Vrås Ljunghedar. Men dessa blev försedda med frön och plantor.

Skogssällskapet går in i vardagen

Med helt otroliga arbetsinsatser hade Alfred Wigelius och Edwin Ohlsson lett såväl Skogssällskapet som dess Statsarbeten genom första världskrigets påfrestningar. Den senare ådrog sig ohälsa på kuppen. Det är tveksamt om man hade klarat Skogssällskapet genom dessa ekonomiskt svåra tider, om inte nödhjälpsinsatserna kunnat utnyttjas. I varje fall vacklar sällskapets ekonomi och år 1925 donerar Disponenten 1,5 miljoner kronor till verksamheten. Beloppet motsvarade årslönen för 1 000 arbetare.

I SAMBAND MED NÖDHJÄLPSARBETENA i Vrå började man år 1919 dika. Senare tillkommer vägbyggnationer och en del andra åtgärder. Sammantaget fram till hösten 1957 hade man skogsodlat 1 207 hektar, vartill använts 7 107 000 plantor och 1 256 kg frö. Inom 462 hektar torvmarker hade 175 798 löpmeter diken grävts. Dessutom hade man byggt 32 070 m väg. Dessa siffror har dragits fram för att exemplifiera den noggranna bokföring Skogssällskapet fört kring alla förvaltade objekt. Härtill kommer givetvis också virkesuttag och försäljningssiffror. Allt detta material ligger nu i arkiv och kan av intresserade forskare utnyttjas för ekonomiska beräkningar.

Utveckling och skötsel av Vråskogen följer sedvanlig praxis. Något anmärkningsvärt händer inte. Det kan nämnas, att bedömningarna från 1914 stämde. Landstinget började få lite utbetalningar i slutet av 1950-talet.

Hur gick det med allmänningarna?

Efter mitten av 1960-talet, då de nyinrättade lantbruksnämnderna började överta hushållningssällskapens funktion, börjar det bli oro i de politiska leden. Men det dröjde till år 1979 innan Kronobergs läns hushållningssällskap för 1,7 miljoner kronor sålde sitt innehav i Vrå till lantbruksnämnden. Om en del förvaltningskostnader kvittas mot virkesavkastningar i slutet av perioden bör den ursprungliga investeringen ha medfört en realränta av fem procent. Ingen dålig affär. Lantbruksnämnden

överförde i sin tur skogen till en privatperson. Också en del av den forna sockenallmänningen hamnade i privata händer, medan stiftsnämnden genom ett byte med numera Ljungby kommun år 1980 kom i besittning av den andra delen.

Under stor politisk turbulens kunde Skogssällskapet år 1989 köpa sitt förstlingsverk för 28 miljoner kronor. I avtalet fanns en klausul som förband köparen att avstycka och sälja en del marker till angränsande fastighetsägare. Men få var villiga att betala det pris Skogssällskapet erlagt, varför omfattningen blev ringa. Dessutom åtog sig sällskapet att utveckla naturvården i vid bemärkelse. Även i detta fall har ursprungskapitalet med hänsyn tagit till penningvärdeförsämringen haft en lika hög realränta som ovan. Men då har inte någon hänsyn tagits till statens kostnader för Ljunghedskulturerna. Ingenting varar beständigt. Det hade varit intressant att höra Disponentens och Jägarns syn på dessa ”transfereringar”.

Edwin Ohlsson och Vråskogen

Disponenten hyste ett stort intresse för Skogssällskapets förstlingsverk, Vråskogen. Han och Alfred Wigelius kunde inhösta mycket beröm, när Skogvårdsföreningen vid sin exkursion år 1923 besåg de då kultiverade Ljunghedarna. Men segern var ännu inte vunnen. Motståndare och tvivlare fanns fortfarande. Trots den misstro och ovilja som omgivit verksamheten, blev denna enligt Edwin Ohlsson år 1939 ”en seger för Skogssällskapet”. Pionjärbetet i Vrå uppvisade då ett ”praktfullt skogspanorama”. År 1940 nedtecknade han följande rader. Den som sett Vråbygden ”med dess väldiga ödemarker, gråa förfallna gårdar med dess fattiga, illa medfarna befolkning” kunde nu efter 25 år bevittna välståndets intåg. Ödemarken hade förvandlats till ”vackra skogstrakter med inslag av nydanade åkerfält”. Gårdarna var upprustade och rödfärgade. På de präktiga vägarna mötte man ”välklädda nöjda människor. Det må ursäktas mig, om jag här ger uttryck åt min stora tillfredsställelse över att ha fått vara upphovsmannen till detta”.

Skogssällskapets betydelse

Skogssällskapet hade fram till 1950-talet stor skogspolitisk betydelse. Den handfasta ledningen av Skogssällskapets Statsarbeten hade givet stor organisatorisk erfarenhet. De omfattande ljunghedsplanteringarna ledde till efterföljd. Skogsvårdsstyrelserna i de fem län, där verksamheten pågick tog upp kampen. De ville inte vara sämre. Därmed gynnades skogssaken. Jag vet inte om de omfattande erfarenheter Skogssällskapet gjorde vid Krokåns reglering i Vrå smittade av sig inom andra områden eller om deras vägbyggnationer ledde till nya tekniska lösningar. Men på ett område fick dessa nödhjälpsarbeten stor betydelse och det gäller skogsdikningen. Visserligen fanns en hel del kunskap att hämta från Mo & Domsjöes omfattande dikningar i Västernorrland i seklets början, men inom en sektor fick Skogssällskapets engagemang stor vikt. Det gällde de statsbidrag som från och med slutet av 1920-talet utgick till privata personer för bland annat skogsdikning och plantering av kalmarker. Ett tjugotal år senare kunde statsmakten luta sig mot Skogssällskapet när det gällde inrättandet av en norrländsk skogsfond till bildandet av kommunskogar. Så vitt jag förstår hade såväl Edwin Ohlsson som "hans" verkställande direktör, Alfred Wigelius periodvis goda kontakter med aktuella departement.

JAG SKALL INTE RECENSERA SKOGSSÄLLSKAPETS

insatser efter mitten av 1950-talet, ty det har jag inte studerat. Men av alla föreningar och sammanslutningar som inte minst i västra Sverige kan spåras under de senaste 200 åren, alla med syfte att ge skogsplantor en hjälpande hand, är Skogssällskapet den enda som överlevt. Verksamheten är idag stor, mångskiftande och betydelsefull. Det är i sig en bedrift för att nu låna en klyscha ur 1990-talssvenskan, att ha hållit sig kvar på banan. Edwin Ohlsson skulle i detta stycke ha känt sig nöjd. Däremot är det väl mindre troligt, att han skulle ha anslutit sig till de tankar, som under det senaste decenniet luftats för att restaurera ljungheden. Genom att i förtid avverka skogen, bränna

marken hårt alternativt gräva bort det berikade humustäcket, så skulle den i augusti vackert blommande ljungen få återkomma och lysa upp landskapet för välfärdens barnbarn. Varje generation formar sina egna värderingar och skriver sin egen historia.

Ett önskemål

När jag i en grå forntid var med och bildade Skogshistoriska Sällskapet tog vi på arbetsprogrammet upp en viktig punkt, nämligen den att utarbeta biografier över skickligt skogsfolk. Ett resultat blev Bengt Bryntes arbete om Erik W Höjer (Skogshistorisk Tidskrift nr 3, 1993). Det skulle glädja mig mycket om någon ville ta sig an uppgiften att biografiera A Edwin Ohlsson. Han lyckades via sin skapelse Skogssällskapet vara med om och i vissa fall styra processen som ledde fram till dagens framgångsrika skogstillstånd i västra Sverige. Har han någon like i det filantropiska skogsfacket? Det är för mig synnerligen intressant, att se hur en visionär privatperson med stark inre övertygelse vid sidan av stat och kommun lyckades vara med och påverka skogsförhållandena så påtagligt.

Källuppgifter

Jag har med något undantag baserat alla ovanstående fakta på uppgifter som förekommer i min bok *Ljungheden i Vrå socken och Skogssällskapet. SLU, inst för skoglig landskapsvård, rapport nr 114:2012*.

Undantaget gäller några uppgifter kring donationsverksamheten i Göteborg, vilka tagits ur följande arbete:

Attman, A 1978. *Donationernas stad.* Svenska Turistföreningens Årsskrift 1978:80-95.

STATENS FASTIGHETSVERK

Karl Berg, föddes 1913 i den lilla byn Västanvik utanför Torsby. I hela sitt yrkesverksamma liv arbetade han med virkesmätning i Wermländska Inmättningsföreningen. Under alla år skrev han dagbok. Efter pensionen sammanställde han dagboksanteckningarna i boken *Virkesmätning under 50 år och andra händelser 1928–1978*. Hans berättelse är ett fantastiskt tidsdokument och förmedlar inte bara bilden av virkesmätning, utan också av levnadsförhållandena under denna period. I det här utsnittet från boken får vi följa Karl från hans första anställning som bandhållare till den första krigsvintern 1940. Karl Berg gick bort 2003.

Virkesmätare Berg minns

När jag 1928 började som bandhållare åt virkesmätare Ludvig Spångberg visste jag inte att arbete inom virkesmätning skulle bli min huvudsakliga sysselsättning under mitt aktiva liv, men så blev det. Tiderna var hårda, svårt att få något arbete och att kunna välja var ej att tänka på! Då nästan ej annat arbete än något som hade med skog att göra fanns här och avverkningarna var små under 20 och 30 talen, var jag glad att få detta arbete även om det bara var säsongarbete och dagpenningen två kronor. Jag vill försöka skildra hur virkesmätningen varit under alla dessa år och även annat både på gott och ont.

Mätare Ludvig Spångberg var en mycket noggrann herre. Jag minns ännu så väl första dagen, vi mätte på isen på Herrgårdsviken i Torsby och han instruerade mig hur det skulle gå till. Spångberg var så kallad distriktsmätare i Torsby. (Broman var i Sunne och Englund i Gräsmark o.s.v.) Dessa hade extra betalt för detta. Till min syssla hörde bandhållning: 1 kedjan vi mätte med fanns ett handtag i ena änden, detta skulle sättas mot änden på varje slana och då massaveden var apterad i fallande längder mellan 6 och 29 engelska fot (på mindre vattendrag som Grundån 23 fot max.) och ingen jämndragning förekom skulle man vara kvick och flytta, men ändå med en viss rytm, då det var mittmätning på massaveden och mätaren skulle söka mitten efter kedjans markering. Det var också noga med att bandhållaren slog mätlagets nummer i de inmätta slanorna och i rotändan på timmerstockarna, för detta fanns en liten nummeryxa. Vårt mätlag hade nr 5. Vidare skulle bandpojckarna syna att alla inmätta slanor och timmerstockar hade märken. (Stukmärken på massaved var 3 st i grovänden och 1 i toppen. 3 skarpmärken på var ända och 3 på mitten, på timret 3 stukmärken i varje ända och 3 skarpmärken på var sida i båda ändarna.) Lönen var 2 kr per dag en del hade 2:25. Det inträffade att man fick halv dag och lön därefter, det hände även att det blev långa dagar särskilt

på våren då det var risk för att vatten kunde ta virket omätt. Jag minns en dag det var en lördag vi höll på till kl halv 9 på kvällen vid Torsbysjön. Påskhelgerna brukade vara en kritisk tid för virke som låg på is, då brukade vi ibland mäta hela helgerna. Vintertid fick vi ligga borta rätt mycket om det var mätning flera dagar på näraliggande ställen, och vägarna var sällan plogade. De plogades första åren med hästar, även större vägar, men efter hand blev det med bil. Vid en sjö som hette Grundsjön hade vi mycket mätning och där fanns ett ställe som vi låg över på rätt ofta. De var själva 6 personer. Det var Johannes Dedorsson, hans fru Hilma och hennes syster. Johannes och Hilma hade 3 pojkar. Många körare och huggare från Valen bodde där över vintern. Tänk er en stuga, ej stor, kök och ett rum där vi låg 10-15 personer, ett minimalt utrymme. Vi bandpojckar fick ligga på golvet i kammaren under ett fönster där det var ett fruktansvärt drag. Klädseln på den tiden var ej heller den bästa och sedan frysa på natten, det var hårda bud. Vi åkte skidor för det mesta, även om denna utrustning också var bristfällig. Mätaren och skrivaren vet jag aldrig åkte skidor de pulsa och gick, ibland hade de spark.

Året 1929 avancerade jag till längdgivare och med löneförhöjning till 2:50 kr per dag. Min uppgift blev nu att ropa längderna vid mätningen, för detta hade vi en kedja som var uppmätt med olika färger t.ex rött på talje (10 fot) och 20 o.s.v. Denna kedja skulle kollas rätt ofta så att allt var exakt. Timmerstockarna skulle ha övermått (4" justeringsmån). Något år senare kom ett cirkulär om enhetlig färgmarkering. Det var också mycket verktyg att bära på, stanshammare, stansar o s v, Det var många bolag som köpte virket, därför många märken.

Bjälverud, eller V:a Lysvik som vi sa på den tiden, hörde också till Spångbergs distrikt. Där mättes nästan ingenting på vintern, först på våren ville dom ha mätning, då brukade det vara arbete där en till en och en halv månad. Vi låg borta för veckan på ett bondställe, där mätarna köpte maten. Vi bandpojckar fick nöja oss med matsäck hemifrån. Vi kunde ej med vår lön köpa maten, endast mjölk köpte vi där minns jag, så det blev ingen lagad mat. Och brödet blev ganska hårt i slutet av veckan. Från år 1929 har jag också ett särskilt minne av en händelse. Vi mätte på ett ställe vid Fryken som hette Linna i Bjälverud. Det var den sista april, jag skulle sluta den dagen och åka hem till Västanvik. Jag gick från sjön till landsvägen, men jag hann ej med bussen, vi mätte för länge, utan jag fick gå till Västanvik ca en och en halv mil. Jag måste till varje pris hem och till Hembygdsgården då det var Valborgsmässoafton. Men det blev ett förskräckligt snöväder under min vandring. Det var ej många bilar på vägen på den tiden, det kom inte en enda utan jag fick gå och helt utsliten kom jag hem. Det blev inget Valborgsmässofirande. Dagen därpå började jag på Notnäs, det var då en halv meter nysnö. Jag arbetade på Notnäs sommartid, började där förra året 1928.

En annorlunda händelse från den tiden minns jag också. Det var en leverantör som hade sålt virke till flera bolag och fått förskott från dessa. En morgon kom förvaltaren Grötting på Billeruds revir i Torsby och tog oss med till skogen och vi mätte in träden vid stubben, detta för att rädda sitt. Kanske en av de första skogsmätningarna.

På sommaren 1929 brann Notnässågen ned, och jag miste mitt sommararbete. Då följde en jobbig period för en 16-åring. Tillsammans med Far och fyra andra garvade grovarbetare åtog vi oss ett ackordsarbete, vid Oleby. Landsvägen där var under ombyggnad, vårt arbete bestod i att vi skulle gräva oss igenom en stor kulle, året därpå var vi i Badabruk på vägarbete, arbetsamma somrar.

Tillbaka till virkesmätningen. Jag fortsatte som längdgivare på vintrarna och blev intresserad av behandling av virket och hjälpte till även med detta. Jag minns en gång vi mätte vid älven nere vid Bergsång, där det var många bönder som levererade sitt virke. Jag hade ringyxan och behandlade massaveden då leverantören opponerade sig emot att pojarna gjorde detta, mätaren försökte förklara för honom att han tar ansvaret för detta. Men leverantören lät sig ej nöjas med det utan sågade av en slana vid avringningen och tog vedbiten och gick ner till distriktskontoret, men distriktschefen var ej inne. Endast kontoristen Andersson var där, och han sa att det enda felet som är, så har han tagit väl lite.

En vinter följde jag med morbror Vilhelm till Gräsmark som längdgivare. För att jag måste ligga borta fick jag förhöjd dagpenning till 3:50, logi och mat kostade 3:25, det blev 25 öre över per dag. Ett annat jag minns från vintern i Gräsmark var att vi bodde på ett ställe som hette Sandnäs, och att jag var vilse på väderstrecken, hela tiden vi var där tyckte jag att solen gick upp i väster. Även matsedelsskrivningen fick jag hjälpa till med på kvällar och söndagar. Skrivaren var nyss hemkommen från Amerika och ovan vid det mesta, allt detta extraarbete utan ett öre i ersättning. Det var hårda år, men det gick även om det många gånger var fattigt och jobbigt, ingen var bortskämd man fick vara glad om man hade någon förtjänst.

En egendomlig händelse kommer jag också ihåg från Gettjärn. Vi hade varit in och köpt oss kaffe och jag hade inga pengar utan fick låna 50 öre, vi drack vårt kaffe och gick ut. Då vi kom ut på vägen låg där två 25 öringar jag tog upp dem och betalade kaffet. En obetydlig händelse men för mig en som sitter kvar i minnet.

Tiden gick och jag började mer och mer fundera på om jag skulle försöka att komma in som skrivare i WIE. År 1933 skickade jag en ansökan till HK i Karlstad, åtföljd av ett intyg från Spångberg, efter att först ha talat med distriktschef Olsson. Jag fick svar att utsikterna till anställning ej var stora, "då mätningarna beräknade bliva av mindre omfattning än normalt och vi i första rummet måste söka bereda den gamla personalen sysselsättning. Dock vilja vi hava Eder i åtanke, så snart tillfälle till plats gives. Ni bedes därför hit insända åldersbevis samt uppgift över Eder fullständiga post-, telegraf- och telefonadress i hemorten (telefonstationens namn, apparatens nummer och innehavarens namn, jämte avstånd från telefonen till Edert hem)". Undertecknat av P. Svensson. På den tiden var det ej så många som hade telefon i byarna. Det var Svennebyskola, närmast mitt föräldrahem.

Västanviks AIF:s
fotbollslag

På fritiden höll vi på med en del idrott. Jag var med och bildade Västanviks A.I.F. år 1931. Vi hade ett fotbollslag som jag deltog i.

Även friidrott sysslade vi med en del, på vintern skidtävlingar. Vi hade ingen ordentlig idrottsplan utan ett myrstycke som vi arbetade med varje ledig stund för att göra fotbollsplan av.

På sommaren 1934 var det dags för rekryttjänstgöring vid I 22, senare I 2, i Karlstad. Nu blev det 599-49-33 Berg. Vi ryckte in den 3/6. På svenska flaggans dag den 6 juni, minns jag vi stod uppställda på exercisfältet i flera timmar och det var fruktansvärt varmt i den tjocka uniformen, då man var van vid lätt klädsel hemifrån blev skillnaden stor. Rekryttiden var 90 dagar, plus en repövning 25 dagar på hösten och en repövning sedan på hösten -35. Jo, ett äventyr från ett av dessa repmöten måste jag nämna. Det var mycket folk inkallade då på hösten och de skulle av någon anledning stå och hänga på Klarabron på kvällarna. En söndagskväll hade jag oturen att hamna i en beredskapspatrull - 4 man plus en befälhavare (en studentbeväring). Vårans uppgift var att gå ner till bron och få dem att röra på sig och ej stå och hindra trafiken. Vi försökte tala till dem, men det gick dåligt, "Här står vi så mycket vi vill för er", lät det, Vi försökte förklara att vi var kommenderade. Stämningen steg, det blev tätare och tätare på bron, skrik och stoj. "Ta du din jäkla patrull med dig och gå hem och lägg er, annars åker ni i älven!" Då ilska studenten till och kommenderade oss att ta en av de värre skrikhalsarna. Detta begrep vi var omöjligt i detta läget, vilket vi förklarade för honom. "Vi får gå härifrån sa han." På vägen upp till Regementet var dom efter oss och kastade sten. Studenten avlade rapport till dagkaptenen, och han i sin tur arg och villrådig. Först tänkte han skicka ner patrull nr 2. En beväpnad grupp med en korpral som befäl. Men efter en stunds funderande sa han: "Jag går ner själv." Då skyndade vi oss fort ner och skulle se utgången. Hör och häpna, han behövde ej säga ett ont ord till dem, de var som bortblåsta. Då var det dåligt bevänt med morskheten. Men mot oss som var kommenderade gick det bra att skrika och hota. Sådan är människan, man blir besviken.

Vintern -35 fick jag order om att få börja som skrivare. Jag skulle bli med min morbror Vilhelm Lamberg. Men först skulle det avläggas ed hos Landsfiskalen på att man efter bästa förstånd och förmåga skulle fullgöra sina ålägganden. På den tiden skulle det också vara kontrakt mellan anställd och Wermländska Inmättningsföreningen. Min avlöning skulle bli 4:- per dag (samt mätn. fastmätt. nettom. 0,50 öre per st timmer 0,30 mav. och 0,20 öre bruttom, lika för timmer och massaved). Vi skulle börja mäta vid Jolälven. Jag tänkte det blir nog kallt att stå och skriva, så för säkerhets skull lånade jag en päls. Det var väldigt spridd mätning, en skvätt här och en där, jag sprang och bar denna päls, och hade den aldrig på mig på min första tur som skrivare. Sedan dess har jag aldrig haft päls i mätningen. Vi mätte i Svenneby och andra platser omkring Torsby under vintern. För övrigt gick skrivarbetet bra, jag trivdes med detta. Vi fick också under denna period för det mesta ligga hemma, det var en fördel.

På den tiden var det lite timmermätning, då flera bolag mätte mycket av sitt timmer själva. Säfveån, Notnäs med flera. Åren 36 och början av 37 skrev jag åt V. Lamberg först och sedan åt en annan mätare från Östmark som hette Einar Persson. En dag på vintern 37, Einar och jag var vid ett ställe vid Grunnån som hette Sågtorp och mätte, då distriktschef Olsson kom till oss och sa till mig att jag skulle börja mäta i morgon, och komma in på kontoret i kväll och hämta utrustning. "Berg skall fara till Rinn och börja mäta där." Hjalmar Jonsson mätaren som bor i Rinn har ordnat mätning för första dagen, som skrivare blir det Oskar Nilsson på Enkullen. Jag protesterade kanske en del, men det var bara att fara dagen därpå, en dag som sitter kvar i minnet. På den tiden då man hade bok att pricka i kunde man bara vända blad och utan något problem mäta åt flera leverantörer på samma gång om de hade virket i närheten av varandra. Man gick mellan dom, en fick lägga ut enkelvarv då man mätte åt den andra osv. Men detta blev jobbigt denna dag då mätning var bestämd åt flera leverantörer, som hade virke på olika sidor om älven och vi fick springa lång väg till en bro för att komma över, Det har visat sig att bäst är om man bestämmer mätning själv. Det var viktigt att organisera mätningen, att planera på rätt sätt, detta har jag fått bekräftat många år senare,

Efter att ha mätt i Svenneby m.fl områden runt Torsby, åkte vi i början av maj ner till Nilsby, då fick jag Nils Johansson med som skrivare Från mätningen i Nilsby minns jag att vi råkade ut för ovanligt grovt sågtimmer med dålig kvalitet och då timmerinstruktionen gällde att för kvistigt timmers behandling s.k "utbytesberäkning" förstås nedtunning av toppdiametern i förhållande till beräknat sågutfall. Till ledning vid bestämmandet härav, används följande tablå, utvisande behandling vid helkvinta utfall och motsvarande ca 20 % nedsättning av stockens värde.

Tablå över s.k utbytesberäkning:

Toppdiameter fr.	6"	tom	7 3/4"	neds.	1/2"
"	"	8"	"	10 3/4"	"
"	"	11"	"	11 3/4"	"
"	"	12"	"	13 3/4"	"
"	"	14"	"	15 3/4"	"
"	"	16"	"	17 3/4"	"

"Sågtimmerstock som lämnar såväl osorterad sågvara som kvinta skall nedtunning av toppdiametern enligt ovanstående tablå behandlas proportionellt till helkvintautfallet. Alltså en halvkvistastocks nedsättning med hälften." Då det var svårt att komma ihåg alla dessa siffror på det för mig ovanligt grova timret, minns jag att jag hade antecknat på baksidan av tändsticksasken, så att jag ej behövde ta fram instruktionen, och göra ett dåligt intryck på leverantören. Det var viktigt, det var bara att tända pipan, titta på tändsticksasken och verka säkerheten själv.

Förvaltaren för Vargön hämtade Nils Johansson och mig vid Nilsby en morgon. En leverantör hade sålt virke till flera bolag och Vargön misstänkte nu att risken fanns att man ej skulle få något virke för det förskott i pengar som leverantören erhållit. Denne hade huggit ner några planterade granar i 'närheten av Tolita järnvägsstation som vi mätte in, naturligtvis under leverantörens medgivande. I detta sammanhang minns jag också, att vi träffade en mätare som hette Axel Karlsson från Bada. Han berättade att han träffat en skogsägarrepresentant från Nilsby och han sa att de har skickat ner två småpojkar från Torsby, hur skulle detta gå. Men det gick bra utom när jag erbjöd Arvid Andersson i Kil mätning på pingstlördag, det gick inte alls. Det var det sista vi hade omänt där nere, därför gjorde jag det.

Bostadsstandarden var dålig över lag på den tiden. Nils och jag fick ett logi i Nilsby där de hade väldigt med vägglus, på morgonen var kuddarna alldeles röda av blod, vi hade klöst dem i sömnen.

Den 18 maj åkte Nils och jag med tåget till Sunne, då skulle vi träffa Broman och få anmälningar och reda på vart vi skulle börja mäta, vi stod länge och väntade vid stationen i Sunne. Till slut kom det en på motorcykel det var Broman. "Ni åker till Gunnerud, sa han och lämnade ett brev med anmälningar. Jag fråga om det fanns logi, om bandpojkar o.s.v. "Det vet jag inte", sa han, där fick man ingen hjälp, Många gånger var det så att de ville ha mätningen själva och var ganska tvära om någon kom in på deras område.

År 1935 blev jag bekant med Eva, hon serverade på Jonssons Café Torsby, detta var en plats som många träffades på, det var ej så många nöjen på den tiden, man gick i Torsby och knallade. Det var Främst på Järnväggsgatan, där det var alldeles fullt med folk på helgkvällarna. Sedan bar det in på caféet och en 1/2 kaffe, den kostade 25 öre på den tiden, Vi gick på bio, vi var tillsammans mer och mer och trivdes ihop, Vi var kära. I två år hade vi stadigt sällskap, då vi kom överens om att vi skulle gifta oss. Men vi hade ju ingenting, och var skulle vi bo. I Evas hem hade de en lillstuga som vi kom på att det kanske kunde gå att få iordning. Vi pratade med Evas pappa och Axel, Evas bror. De förstod oss och Axel som var hädig med det mesta, han murade om muren och gjorde bänk och stolar lånade vi till att börja med.

Min förtjänst från Inmättningsföreningen år 1935 blev 542:27 kr

Min kommunalskatt var	0:50 kr
Debetsedel å pensionsavgift	3:00 "
Kronodebetsedel	0:93 "
Skatt.	4:43 kr

En räkning från Hotell Solliden i Deje, från en sågkurs vi hade på Dejesågen.
Helinackordering: 3 dagar à 4:- 12:-.

Vi gifte oss 6 november 1937. Men det gick ej så högtidligt till. Jag arbetade på Notnäs till middagen, sedan var vi hem till prästen Edner i Önnerud. Han bjöd oss på kaffe efteråt och det var ingen större uppståndelse på något vis. Som bröllopsvittnen var Karin Börjars och Gunnar Lamberg med oss. Det blev en stor omställning för mig, jag var bara 24 år. Nu blev det mycket nytt att tänka på, vi var fattiga, det gällde att klara sig. Vi lånade till reparationen jag tror 500 kr. Det skulle vara en hel del och jag har aldrig tyckt om avbetalning, så vi skaffade oss efter hand, det nödvändigaste. Även om det var knappt om en del saker i början, så klarade vi av det. Och då vi alltid har dragit åt samma håll, aldrig trätat och bråkat och inte varit bortskämda, har vi haft det bra tillsammans.

Inträde i Sveriges Virkesmätarens Riksförbund 1937.

1938

Det året började lite dåligt med diverse arbeten, först i mars blev det mera sammanhängande mätning. Johannes Persson i Lekvattnet hade förstört sig, så jag måtte i stället för honom ett tag. E Forsberg skrev då åt mig. Då Johannes Persson blev bättre hade Oskar Sandberg huggit sig i benet, han måtte i Norge.

Den 10 mars var det att ge sig iväg på bussen som gick till Röjdåfors, därifrån taxi till Lövhaugen, där Einar Henriksson väntade på mig, han hade förut skrivit åt Oskar Sandberg. Så jag måtte i stället för sjukskrivet folk en rätt lång tid.

Från Norgetiden minns jag, vi måtte på Røjden och Rotbergssjön bl.a mest massaved, då norrmännen måtte sitt timmer själva. Jag vet ej om det var för att jag var ny där, och ung som mätare, jag tyckte att leverantörerna var liksom misstänksamma. Jag kommer ihåg först då vi måtte åt Lövhaugenbolaget kom förvaltare Kårböl och hoppa upp på vältan och följde mig vid mätningen, men det blev ej så länge. En annan dag måtte vi åt en storleverantör som hade virket på isen. Han gick bakefter mig hela dagen med klaven i handen och tog prov här och där. Men han hade väl ingen anmärkning, han sade ingenting, men det var lite irriterande.

Men norrmännen var lättsamma och för övrigt fungerade allt bra, bara man blev lite bekanta, var det inga problem.

Oskar Sandbergs huggsår läkte och för mig var det åter att flytta, denna gång till Utmark, skrivare blev nu Sten Borg. jag minns första dagen vi måtte i Utmark fick vi besök av självaste Pär Svensson, mätningsschefen i Karlstad, och distriktschef Olsson. Vi kom raka vägen från Norge, inga bandpojkar hade vi kunnat ordna, men de förstod vår belägenhet och allt ordnade upp sig.

År 1938 ville ej bolagen ta emot någon överleverans och de mätare som måtte där före oss hade stannat inmätningen i god tid. Jag minns vi fick mäta ett fåtal slanor åt varje leverantör och fylla kontrakten.

Det uppstod såna problem då man fick flytta stup i ett. Med detta var åter en mätsäsong till ända.

Min förtjänst från mätningen detta år blev	778	kronor.
ersättning för cykelslitage	25	"
fördyrad kost genom bortaliggnig	75	"

Sedan var det dags att börja på Notnäs, där arbetade jag till november. Förtjänst 975 kronor.

Ny mätninginstruktion fastställd i november 1938. Formulär E. För sågtimmer A. ex och B.

Tillbaka till sommaren 1938. Vi hade hört att serveringen på Valbergs-tornet var ledig och Eva och jag la in ett anbud, vilket blev antaget av Norra Värmlands Turistförening. Vi tog förbindelse med N.O Hultberg som var dess ordförande, och ett kontrakt blev upprättat, detta skedde i maj 1938. En trevlig men rätt jobbig sommar. Eva måste vara där alla dagar under sommaren och jag fick hjälpa till på kvällarna att bära upp allt som skulle finnas, dricka, kaffe, bröd, godis o.s.v. Vi hade även hembakat bröd. En gökotta hade vi ordnat på midsommar med mycket folk. Det blev en liten extra förtjänst.

1939

Detta år blev ett dåligt år för mätning, jag gjorde ett fåtal dagar. Var största delen av året på Notnäs. Vidare arbetade jag som rullare vid mätning åt Billerud. Eva och jag skaffade oss också en rundstickningsmaskin, vi stickade mest strumpor, så att det var en variation på arbete vill jag lova.

Arbetsstyrkan vid Notnäs sågen år 1939. Karl Berg andre från höger, nedersta raden.

1940

Så kom 1940, ett år som jag väl aldrig glömmer. Under januari månad högg jag i skogen.

Den 30/1 blev jag inkallad. Kl. 10.00 skulle jag inställa mig vid regementets kasern i Karlstad och anmäla mig för vederbörande befäl. Denna inställelse var en tjänstgöring i 42 dagar. Det var under tiden som Finlandskriget pågick. Vi hade rätt krävande övningar, vi låg också i tält, det var väldigt kallt. Jag kom hem 13 mars, den dagen freden blev mellan Finland och Ryssland.

Sedan blev jag med Ludvig Spångberg som skrivare i Bjälverud. Detta fick jag hålla på med en månad, då en dag kom fjärdingsman Edvin Persson till oss med order att jag omedelbart skall åka hem, jag var inkallad.

Tyskarna hade då gått iland i Norge den 9 april och intagit Oslo på natten. Vi hade hört på radio från Norsk Rikskringkasting. Kanonmullret från Norge hördes också väl, så det var ej svårt att förstå vad det var frågan om.

Jag var inkallad till den 13 april och åkte först till Karlstad och sen till Önnerud där inmönstringen skedde. Det var kö och jag hade en man före mig fram till bordet. Detta var vid 9-10 tiden på kvällen. Telefonen ringde och löjtnant Gösta Nordanskog som skötte inmönstringen svarade. "Vi avbryter inmönstringen och alla som har fått utrustning gör sig klara för uppbrott."

Bussar körde upp vid huset. Det var ruskigt spännande. Vi som ej fått utrustning fick ligga i Önnerud till söndag. Nästa dag utrustades vi. Jag minns av detta att min gasmask ej hade någon behållare, denna fick jag långt senare. Alltnog det kom order vi skulle gå till järnvägsstationen i Karlstad, på väg vart visste vi inte. Vi blev inlastade i kofinkor och färden tog sin början, vi var sammanpackade tätt, tätt i finkan. Efter att ha åkt rätt länge så hände något farligt: I dessa kofinkor fanns en liten kamin i ett hörn, och röret till denna hade rasat isär. "Upp med dörren!" skreks det, men ack det gick inte, vi var inlåsta. Om ej några av pojkarna haft sinnesnärvaro, att i hast få på sig handskar och fått ihop röret hade vi säkert blivit ihjälslasade alla, då det endast fanns en liten ventil i finkan.

Tåget gick hela tiden vidare, det gick flera timmar och några av pojkarna som förut åkt från Karlstad västerut påstod att det dröjt länge, kanske vi skall åka direkt in i Norge. Ingen visste någonting, skulle vi direkt till fronten?

Men sent omsider stannade tåget och vi blev utsläppta. Frågan var nu, var hade vi hamnat. Att det var i tätbebyggelse märkte vi, fast det var sent på kvällen och snöslask, ruskigt värre. Vi fick så småningom reda på att det var i Åmotfors vi blev urlastade. Efter en stund fick vi ge oss iväg till fots, marscherade några timmar, till slut kom vi fram till en ödegård, där fick vi lägga oss och vila. Nästa morgon fortsatte vi söderut.

Med lite mat och dålig vila kom vi till sist till Hån vid tullen, där vi ingick i 3:e kompaniet. Sedan hamnade jag i en postering. Den hette Sandmon och där lade vi beslag på en stuga.

Sandmon, vår första förläggning nära norska gränsen. 1940

Vi var en grupp på 12 man och en student som befäl, han hette Hede, en förläst, överspänd pojke. Vi skulle omedelbart sätta igång och gräva eldställningar, men det gick dåligt då marken var frusen. Det var rätt ansträngande vaktgång, vi gick 2 och 2 till en början, dygnet runt. Nu var vi i närheten av kriget, gevärssalvor hördes från andra sidan, från Örje ett samhälle nära gränsen. Funderingarna var många hur det skulle gå.

Vi var nu närmast gränsen det var ingen emellan oss och tyskarna, vad hade de för planer, skulle de komma över hit och vi bli de första som skulle möta dem? Även om oron var stor så var alla sammanbitet allvarliga, ingen tycktes särskilt nervös. Spänningen nådde sin kulmen på pingsthelgen, högsta beredskap anbefalld, halva gruppen gick vakt, utrustade med skarpladdade handgranater vid fördeln.

Hede stod käpprak hela natten och stirrade mot gränsen. Om de kommer så blir det i gryningen räknade han ut: "Vi skall sälja oss dyrt, ett kompani skall vi hålla", sa han, en optimist då alla tyskarna sades vara utrustade med automatvapen och vi med våra gevär modell 96 och ett st KG gevär. Men säkert var det allas mening att göra sitt bästa. Hede räknade också ut att då trycket blir för hårt skulle vi dra oss tillbaka österut upp i ett oländigt berg. Men två stycken, Larsson från Torsby och Gustavsson från Östmark, skulle ligga kvar och skjuta in i döden. Men då sa Larsson: "Du är så dum, Hede, det första jag ser en tysk komma ner för slänten mot bäcken, ser du inget annat än det vitnar i klackjärnen på mig!" Detta var bara ett skämt, han hade säkert gjort sitt. Det bodde två gamla farbröder strax bredvid. Dessa var det synd om, de var så ängsliga och frågade jämt om läget. En liten bit öster om Sandmon var det ett högt berg som var väldigt oländigt. Dit hade Ola och Nicklas, som de hette, fraktat ett förråd med mat och andra förnödenheter. Som tur var blev det ingen evakuering för dom. Att ligga i högsta beredskap i stort sett hela sommaren, med skor och

ammunitionsgördel på sig även på natten då man sov, var ganska påfrestande så på slutet kunde det hända att vi sparkade av oss skorna.

En natt kom löjtnant Heibel på inspektion. Då blev det hot och ovett att få vill jag lova.

Före midsommar blev det lite lugnare. Då skulle vi ut på marsch en dag. Detta var något för otränade fötter och många hade stora problem med denna marsch. Vid midsommar skulle de som varit med på marschen få 24 timmars permission och åka hem och hälsa på. Men vi fick ej använda oss av tåg, utan det var någon som ordnade en lastbil. Hur han kunde detta vet jag ej men det var fullpackat med folk bakpå lastbilsflaket när vi gav oss iväg. Komna till Sunne skulle han över till Klarälvdalen med en del. Då vi klarade oss av lastbilen var benen alldeles avdomnade. Det förekom en del svordomar och funderingar om att tyskarna skulle åka på våra tåg och vi på detta sätt. Från Sunne fick vi åka taxi till Torsby. Dagen därpå samma åksätt tillbaka. Hede började tjata med oss varenda dag att vi skulle ha exercis 1 men vi tyckte detta var onödigt, då vi var ensamma på Sandmon och inget högre befäl såg oss. Men han höll på. Vi förklarade för honom att kommer tyskarna skall vi göra vad vi kan men ingen lek intresserar oss.

Men så en dag följde vi med honom ut, så han skulle få roa sig, men bara en timma. När den hade gått gick vi in. Då blev Hede morsk, vi skulle anmälas för vägran i tjänst. Han kammade sig och skulle gå och anmäla för kompanichefen. Men då var det färdigt, Johansson från Östmark lade nävarna på hans axlar och ruskade om honom ordentligt. "Jag slår ihjäl dig om du anmäler oss!" Det blev ingen anmälan, och ingen mer exercis 1.

Uppställning med
gruppchef Hede
främst till vänster.

Sommaren gick trots allt och vi började fundera om vi skulle få någon avlösning snart. Tyskar såg vi ej mer än en. Tidigt en morgon kom en skolflicka som bodde längre söderut vid gränsen och talade om att en tysk hade kommit dit under natten, och hon bad oss hämta honom. En ung pojke var det, klädd i endast skjorta, tunna byxor och gymnastikskor. En desertör alltså. Vi hämtade honom, han verkade väldigt nervös

och skulle springa överallt och se sig omkring i stugan vi bodde. Vi fick följa honom och ha honom under uppsikt, vilket vi tyckte var konstigt. Till slut skulle han på dasset. Där fick vi förklaringen till hans beteende, vi hittade en liten revolver. Det var den han ville göra kvitt. Vi förde honom till kompaniexpeditionen, som tog hand om honom för vidare transport.

På sensommaren skulle det bli av, vi skulle avlösas, men nu skulle det bli en manöver. I Första läget skulle vi gå mot Karlstad. Vi tänkte att då vi kommer fram dit blir vi nog hemförlovade, men så blev det inte.

Ett annat läge hade nu uppstått. Fienden fanns nu nere vid Dalsland och därmed blev marscherandet söderut. Då alla var dåligt tränade efter att ha legat rätt stilla hela sommaren blev denna manöver ansträngande, men där fick man bevis för att en som är frisk och i vår ålder (26-27 år) tål oerhört mycket. Jag minns en natt, vi gick många mil och plötsligt kom befälet underfund med att vi tagit fel väg. Detta innebar att det blev mer ansträngande, vi kom på backiga vägar, vi fick rast, man somnade direkt på vägen och vaknade vid skramlet från kokkärnen vid ränseln. Jag tänkte nu orkar jag ej följa med och gå längre, men det gick, det blev ej annorlunda mil efter mil. En spaningsgrupp skulle utgå mot fienden och hela vår grupp fick en extra tur. På ett dygn blev det ca 8 mil vi fick gå. Sammanlagt på hela manövern gick vi 53 mil. Men allt har en ände, även manövern tog slut och 25 september blev vi hemförlovade.

Ransonering infördes. Den kom att vara i 5 1/2 år.

Resten av år 1940 arbetade jag på Notnäs.

VI STÖDER SKOGSHISTORISKA SÄLLSKAPETS VERKSAMHET

SUSAB
SKOGSUTVECKLING SYD AB

VMF
QBERA
VIRKESMÄTARFÖRENINGEN QBERA

Karl-Göran Enander är jägmästare (1956) och har arbetat vid Skogsstyrelsen, bland annat som byråchef och avdelningschef. Han har också forskat i skogs- och ekologihistoria i samarbete med Institutionen för skogens ekologi och skötsel i Umeå 1999–2007. Hedersdoktor vid SLU:s Skogsfakultet 2006.

Fredrik Ebelings skogsekologiska gärning

Namnet Fredrik Ebeling är legendariskt i Skogssverige. Lika känd under sitt smeknamn "Knifven" var han en dynamisk kraft som starkt bidrog till skogsbrukets rationalisering vid 1900-talets mitt. Mindre känt är hans stora intresse och engagemang i ämnet skogsekologi.

NÄR FREDRIK EBELING, KALLAD KNIFVEN av sina vänner sedan skogistiden, började sin yrkesverksamhet 1934 var dimensionsavverkning – officiellt benämnd timmerblädning – det dominerande skogsbrukssättet på kronoparkerna i övre Norrland. Då hade metoden redan tillämpats under ca 60 år, och den beordrades med nya instruktioner under 1930-talet. Trakthyggen fick tillgripas endast i extrema undantagsfall. Timmerblädning var emellertid knappast en skogsvårdande åtgärd, utan en förskönande be-teckning på avverkning av grovt, säljbart såg-timmer. Flera undersökningar som Domänverket själv låtit göra före sekelskiftet 1800/1900 visade att metoden mycket sällan gav upphov till godtagbara självföryngringar, utan efter-lämnade glesa restskogar.

SÅ HÄR BESKREV EBELING SJÄLV 1959 HUR skogstillståndet tedde sig i övre Norrland omkring 1950 som resultat av den gångna 90-åriga exploateringsepoken: "Jättelika arealer förvildade hyggen med lövsly och skräpskogsgropper,

söndertrasade och glesa restskogar, knastrande torra degenererade hedar med enstaka vargtallar eller spridda ungtallgrupper vittnade om slutfaserna i naturskogens exploatering."

Förhållandet var ungefär detsamma i bolags- och bondeskogarna. Enligt Stig Hagner (2001), tidigare skogsvårdschef vid SCA, var skogstillståndet i Norrland 1950 "så nedkört att man idag knappast kan föreställa sig hur katastrofalt tillståndet var. I SCA:s slutavverkningar, som i början av 50-talet var ett slags saneringshuggningar, skördades cirka 40 skogskubikmeter gagnvirke per hektar".

Thorsten Andrén, f.d. skogsdirektör, beskriver i sin historik över MoDo:s skogar 1992 ett liknande resultat av luckhuggning, ibland kallad luckblädning, som beordrades av VD:n Frans Kempe 1909. Denne ville helt enkelt undvika skogsodling som kostade pengar, och bolaget skulle därför satsa på självföryngring. Men tyvärr, endast i undantagsfall infann sig återväxt i luckorna, enligt Andrén.

Det var alltså ett 40-årigt, storskaligt experiment med en blädningsbetonad avverk-

ningsmetod i MoDo-skogarna på huvuddelen av en skogsareal som ökade från 110 000 hektar 1909 till 475 000 hektar 1950! Det enda positiva resultatet av experimentet var den "stamvisa blädning som tillämpades på de örtrika skogstyper med hög bonitet, som förekom i mycket begränsad omfattning i landskapen Ångermanland och Västerbotten" (Andrén 1992).

DET KAN VARA INTRESSANT, att som ett exempel bland den mängd olika definitioner på blädning som florerat i över 100 år, få ta del av Thorsten Andréns definition på luckblädning: "Luckorna var 0,5–1 hektar stora och lades 50–100 meter från varandra med mellanliggande äldre skog. När de fått tillfredsställande återväxt avverkades den äldre skogen."

Metoden följdes noggrant genom åren av MoDos högsta ledning, som alltså 1950 kunde fastslå att luckblädningen var en misslyckad avverkningsmetod med lågbestockade restskogar och utebliven självföryngring som resultat.

Följderna av den beskrivna exploateringen i Norrland var ett ständigt sjunkande virkesförråd i de fyra nordligaste länen fram till andra hälften av 1940-talet. Enligt professor Manfred Näslund (1948) var nedgången 10 procent i Norrbottens och Västerbottens län mellan den första och andra riksskogstaxeringen. Vid debatten i riksdagen om 1948 års skogsvårdslag återopades detta, och jordbruksminister Per Edvin Sköld varnade för nedläggning av skogsindustrier på grund av virkesbrist.

De undermåliga kunskaperna om skogsodling i norr var också ett jätteproblem. Skogsförsöksanstalten som startade 1902 började redan 1907 med skogsodlingsförsök i övre Norrland. Det var alldeles för få försöksytor inom varje problemområde, och det saknades upprepningar. Resultaten blev därför osäkra och det vetenskapliga värdet ringa.

ÅR 1916 BILDADES DÄRFÖR en särskild Norrlandsavdelning med jägmästaren och docenten Edvard Wibek som chef. Försöksserier med olika metoder för markberedning, sådd och plan-

Bakgrund

Jag ägnar den här uppsatsen främst åt Fredrik Ebelings ekologiska och pedagogiska gärning. Skogsekologi var ett speciellt intresse för honom, vilket tydligt präglade hans yrkesaktiva tid, först vid Domänverket, sedan Skogsstyrelsen och "som kronan på de två verken", hans tid som forskningsledare vid Skogshögskolan efter pensioneringen. Att utforska skogsekologin var en självpåtagen uppgift vid sidan om alla de uppdrag som en överjägmästare, respektive generaldirektör hade på sin agenda.

Det är inte en biografi jag skrivit. Jag valde istället att koncentrera mig på hans ekologiska värv och konstaterar att uppsatsen bara exponerar en del av en mycket mångsidig person.

Den kan möjligen ge en antydning om vilka egenskaper som drev hans skogsekologiska undersökningar framåt. Pedagogiken var en medfödd ådra. Den kan man spåra i allt han skrev.

Uppgifter om Ebelings olika befattningar återfinns i slutet av uppsatsen. Där hänvisas också till minnesord och vänporträtt som i korthet belyser olika sidor av honom.

Karl-Göran Enander

tering anlades. De led i stort sett av samma brister som de tidigare försöken. Forskningen ledde inte till någon nämnvärd skogsodling i Norrland. Man misslyckades ofta, och en pessimistisk inställning till skogsodling utbreddes sig (Tirén 1952.) Föryngringsforskningen låg sedan helt nere under 1920- och 1930-talen, vilket sannolikt berodde på att forskningen följde den allmänna trenden i skogsbruket att använda "skogsoodlingsfria" metoder.

Resultatet visade sig genom att de redan mycket låga skogsodlingsarealerna på kronoparkerna i norr sjönk på 1930-talet till 0,05 procent årligen av skogsarealen (Holmgren 1950). Det var nästan försumbart i jämförelse med behovet. Utvecklingen var likartad hos skogsbolag och bönder.

ETT ANNAT FÖR NORRLAND mycket viktigt forskningsområde var proveniensforskningen, som även den påbörjades tidigt, 1911–1912, av Gunnar Schotte och Edvard Wibeck och fortsattes av Olof Langlet. Norrland prioriterades eftersom man ansåg att fel proveniens var en av orsakerna till att skogsodlingarna misslyckades där. De första resultaten redovisades under 1920-talet. En klar indikation var att förflyttning av tallfrö norrut gav allt sämre resultat med ökad längd på förflyttningen.

VID SLUTET AV 1940-TALET HADE storskogsbruket kommit till insikt om att det var nödvändigt att lägga om skogsskötseln och att restaurera de misshandlade skogarna. Fredrik Ebeling var som nybliven överjägmästare en av de ledande personerna i den upprustning av statens skogar i Norrland som inleddes 1950 efter generaldirektör Erik W Höjers välkända direktiv. Ebeling stod nämligen personligen för mycket av den kunskapsuppbyggnad som behövdes som grund för det komplicerade skogsvårdsarbetet i norr. Det gällde också mycket stora arealer. Man skall komma ihåg att Domänverket hade 80 procent av sitt totala skogsinnehav, drygt 3 miljoner hektar, i de fyra nordligaste länen.

De norrländska skogsbolagen hade kommit till liknande insikt och inledde ungefär samtidigt en upprustning av sina skogar.

GRUNDERNA FÖR EBELINGS kunskapsuppbyggnad hade han tidigt fått genom att studera mark- och vegetationsforskarna vid Skogsförsöksanstalten, Henrik Hesselman, Olof Tamm, Carl Malmström, Olof Eneroth och Lars-Gunnar Romell. Ur deras samlade forskningsresultat kunde Ebeling bland annat utläsa återväxtmöjligheternas starka beroende av tillståndet i mark, vegetation och humustäcke. Till grunderna hörde också proveniensforskningen. Han uppmärksammade också mykorrhizas roll i näringscirkulationen. Enligt Ebeling fanns kunskaperna tillgängliga redan på 1920- och 1930-talen, men man brydde sig inte om dem, då ”de stämde dåligt med blädningstankgångarna.”

Erik W Höjer (1898–1979) startade 1950 som nytillträdd generaldirektör vid Domänverket den stora restaureringen av statens skogar i Norrland. De norrländska skogsbolagen inledde ungefär samtidigt en upprustning av sina skogar. Källa Bengt Brynte.

Ebeling var alltså tidigt inne på tankar om ekosystem. Begreppet hade först använts i en vetenskaplig tidskrift 1935 av Oxfordprofessorn, sir Arthur Tansley (1871–1955). Inte förrän efter hans död kom emellertid termen i mer allmänt bruk inom vetenskapen. Motivering var att ekologiforskningen borde vidgas och omfatta alla levande organismer inklusive bakterier, maskar, insekter och svampar. Det var något som Hesselman och hans kolleger var sysselsatta med, var och en på sitt område.

GENOM STUDIER OCH SLUTSATSER AV DE nämnda ekologernas forskning, egna fältstudier och observation av vetenskapliga och enkla ytor bedrev Ebeling ett målinriktat arbete för att få underlag till en ny skogsskötsel i Norrland. Han tog ofta foton av plant- och trädgrupper strategiskt valda för att testa möjligheter och gränser för olika åtgärder som dokumentation

Manjärnbrännan

Fredrik Ebelings ledstjärna, ofta repeterad i föredrag och artiklar var att ”producerande skogsbruk är tillämplad ekologi, och att skogsekosystemens samspelande grundelement är klimatet, marken, träden och markvegetationen.” Tiden, det vill säga beståndshistoriken, var också en viktig ekologisk faktor att beakta, vilket framgår av följande händelse.

År 1933 brände en kronotorpare ris nära byn Manjärv två mil nordväst om Älvsbyn. Elden spreds och utvecklades av en kraftig vind till en väldig skogsbrand inom ett område på ungefär tre gånger tio kilometer. Branden kom att beröra skog med vitt skilda markförhållanden och skogstyper. Området, kallat Manjärnbrännan, blev därför ett objekt för studier av skogsbrändernas verkningar. Fredrik Ebeling använde brännan som exempel i sina skogsekologiska resonemang för att illustrera beståndshistorikens betydelse vid ståndortsbedömningen. Han höll liv i detta intresse, och när han 1974 avtäckades inför avgången som generaldirektör vid Skogsstyrelsen var en exkursionspunkt förlagd på Manjärnbrännan.

Foto: Författaren 1969 och 1974.

för senare jämförelser av utvecklingen. Det var ett sätt att bygga upp de egna kunskaperna och ett komplement till hans studier av vetenskapliga försök, och var dessutom ofta stödpunkter vid exkursioner.

Han tog också lärdom av de personer som avvek från Domänverkets officiella linje, särskilt revirförvaltaren Anders Holmgren med sina parallella kulishyggen och mellanliggande ridåer av fröspridande träd, och revirförvaltaren Joel Wretling, som utvecklade metoder för fröträdställningar, skärmskogsbruk och bränning under fröträdd.

Ebeling utförde också försök med hormonderivat (=herbicer) för lövträdsbekämpning (Häggström 1956), vilket ägde rum 1947 när han var lärare vid Hällnäs skogsskola. De lövträd som avsågs var huvudsakligen stubbskott av glasbjörk. Ebeling var ingen "björkhatare". Han rekommenderade i Norrländska skogsvårdsfrågor 10–20 procent inblandning av vårtbjörk på torra och friska marker. Här gällde det dock självsådda träd – alltså inte stubbskott.

RESULTATET AV EBELINGS kunskapsinhämtning och hans egna synteser samlade han i sin bok *Norrländska skogsvårdsfrågor*. Den var avsedd som lärobok vid skogliga läroanstalter och som handbok för den personal vid Domänverket

som arbetade med att restaurera norrlandsskogarna. Samtidigt med författandet av boken var han – som överjägmästare – tillsammans med arkitekten i full gång med att färdigställa Älvsby skogsskola, för vilken boken var skraddarsydd liksom för Hällnässkolan. Det blev något av en paketlösning där skolan, som startade 1955 och handboken som utkom 1954, ingick i resurserna för restaurering av skogarna i norr. Det var en sakkunnig och pedagogisk lärobok, förankrad i mineraljorden.

Som rektor vid skolan och lärare i skogsskötsel praktiserade jag hans skogsskötselansvisningar under sex barmarksperioder, och använde som åskådningsmaterial bland annat hans observationsytor. Med tanke på avsikten med min uppsats nämner jag detta för att visa att jag haft möjlighet att sätta mig in i Ebelings tankevärld om ekologi och skogsvård. Jag bistod också Ebeling 1969/70 med revidering av *Norrländska skogsvårdsfrågor*.

Som överjägmästare fortsatte Ebeling sina fältobservationer vilka han dokumenterade och varvade med litteraturstudier, först i Norrbottens och Västerbottens län fram till 1960 och sedan i nordvästra Dalarna 1960–1966. Han hade därigenom "täckt" 3,3 miljoner hektar, motsvarande 88 procent av Domänverkets hela skogsinnehav.

NÄR FREDRIK EBELING KOM TILL SKOGSSTYRELSEN 1966 hamnade han mitt i den skogspolitiska hetluften. Skogsägareföreningarnas Riksförbund (SSR) hade 1963 och 1964 hos regeringen begärt en revision av skogsvårdslagen. Den "lider av allvarliga brister ... och den till och med hindrar ekonomiskt riktiga åtgärder", skrev man i en inlägga. SSR ville främst ta bort bestämmelserna om uthållig skogsproduktion, jämnhet i avverkningarna och skyddet av den utvecklingsbara skogen. Skogsarbetareförbundet ville däremot ha en skärpning. Genom anmälningsplikt för avverkningarna och starkare krav på jämnhet i avverkningarna skulle selsättningen tryggas. Det skulle också finnas tvångsregler mot eftersläpande gallringar och slutavverkningar. Det var tvärt emot SSR:s

uppfattning, och konflikten om skogspolitiken var ett faktum. Regeringen försökte lösa problemet med att tillsätta en skogspolitisk utredning, som pågick i åtta år! Mer om denna senare.

Ebeling hade tidigare som överjägmästare i Domänverket deklarerat sin inställning till skogspolitiken, nämligen uthållighet i skogsproduktionen och jämnhet i avverkningarna.

SKOGSSTYRELSEN FICK EN KUNNIG och erfaren chef med stor förmåga att utnyttja och samordna interna och externa resurser. Redan det första året inledde han ett samarbete med skogshögskolan för att öka personalens kom-

petens inom skogsvård. Samtidigt tillskapades en skogsvårdspolicy, gemensam inom hela organisationen. I projekten Beståndsvård och produktionsekonomi och Beståndsplanering medverkade forskare vid Skogshögskolan och Forskningsstiftelsen Skogsarbeten samt företrädare för det praktiska skogsbruket på olika sätt med faktaförsörjning. Med sina faktakunskaper i ämnet, och sin förmåga att samla folk kring en betydelsefull uppgift, fick Ebeling kontroll över i stort sett allt som forskning och praktik hade att erbjuda om skogsvård.

Forskningsunderlaget inom skogsproduktionen var i stort sett mycket bra. Under 1950-talet kom resultaten från de försök som Gunnar Schotte lade ut 1905–1925, och som Henrik Pettersson med hjälp av professor Manfred Näslund bearbetade med nya statistiska metoder. Det blev fyra rapporter om barrskogens produktion. Bengt Jonsson, sedermera professor, redovisade 1961 resultat om blandskogseffekten. År 1962 presenterade Professor Sven Olof Andersson ett stort antal produktionsstabeller för tall. Därtill kom det omfattande empiriska material om beståndsvård som skogsbolag och skogsvårdsstyrelser kunde tillhandahålla.

Med det samlade kunskapsunderlaget som grund kunde helt nya gallringsmallar konstrueras och introduceras bland personal och skogsägare. *Kampanjen Lönsammare skog* 1971–1972 samlade 36 000 personer i studiecirklar och praktiska övningar.

Forskningen inom beståndsplaneringen var magrare och erfarenheterna begränsade. Det man kunde bygga på var främst Tiréns rapporter under 1950-talet om sädd- och planteringsförsök, samt Vadim Söderströms forskning om markberedning vid slutet av 1960-talet. Kunskapsbristen var besvärande, likaså problemen med krukodlade skogsplanter och förbudet av DDT som skydd mot snytbaggeangrepp på skogsplanter. Antalet godkända skogsodlingar sjönk till en bottennivå med endast 40 procent godkänd skogsodlingsareal 1974.

Fredrik Ebelings första bok *Norrländska skogsvårdsfrågor*. Första upplagan 1954. Bilden visar tredje upplagan 1972. Foto författaren.

Ebeling som ordförande vid Världskongressen om skoglig utbildning i Stockholm 1971.

Foto: Författaren.

Det var hög tid för en samlad stor insats i alla led inom förnyingsarbetet för att vända den mycket oroande negativa trenden. Resultaten började peka brant uppåt 1975 efter Ny Skog-kampanjen 1973–1974 med 40 000 deltagande skogsägare, och nådde så småningom över 80 procent godkänd skogsodlingsareal.

GENOM ARBETET MED BÖCKERNA och efterföljande utbildning hade Ebeling härigenom nått målet, nämligen att åstadkomma en enhetlig skogsvårdspolicy för skogsvårdsstyrelserna. Hela den uppläggning som han initierade från forskarkontakter till utbildningskampanjer för skogsägare, blev allmänt lyckosam och därtill stilbildande för Skogsvårdsorganisationen. Starkt bidragande till framgången var också den pedagogiska tradition och kunskap som personalen besatt efter att ha bedrivit skogsutbildning inklusive läromedelsproduktion och lärarutbildning under många år. Dessutom var rådgivningen en pedagogisk verksamhet som präglade fältarbetet från seklets början.

Under 1980- och 1990-talen genomfördes följdriktigt ett antal liknande operationer med nya forskningsresultat som underlag, såsom *Skogsmarkens ekologi* med Jan-Erik Lundmark som huvudperson och författare, samt *Rikare skog* och *Kulturmiljövård* i början av 1990-talet och *Grönare skog* omkring år 2000. Sedan dess har denna typ av verksamhet avstannat.

Böcker producerade med Ebelings direkta medverkan 1969–1974. *Lönsammare skog*, *Ny skog*, *Beståndsvård och produktionsekonomi*, *Beståndsplanering samt Natur och landskapsvård*.

EBELING HADE TIDIGARE i *Norrländska skogsvårdsfrågor* visat att han besatt goda och för praktiker ovanliga insikter om de skogsekologiska faktorerna och hur de samspelade i olika miljöer. Handboken *Beståndsvård och produktionsekonomi* var emellertid helt inriktad på produktionsekonomin enligt Ebelings förord. Naturvårdsfrågorna togs därför inte upp, och han skrev att ”det är inget förbiseende av deras vikt och betydelse”.

År 1970 brakade kritiken igång mot skogsbrukets metoder. Först i skamvrån hamnade kemisk lövbekämpning, sedan DDT, kalhyggen, hyggesplogning och inte minst arbetslöshet på grund av skogsbrukets mekanisering. Skogsfolket var oförberett på plötsligheten, misstron och uthålligheten i kritiken. Inte ens Ebeling verkar ha förutsett detta. Då skulle han troligen ha lagt in naturvårdsfrågor i beståndsvårdsprojektet. Han hade emellertid året innan haft en hearing och presskonferens tillsammans med forskare vid skogshögskolan och fått lugnande besked om hormoslyret – som kritiserades mest – att det vid normal användning inte var riskabelt för människor. Underlaget var emellertid utomordentligt magert för ett sådant uttalande, och ”normal användning” ett mycket svävande begrepp.

DET ANDRA STORA UPPDRAG, SOM EBELING själv hade påtagit sig, var att kämpa för hela skogsbrukets ekonomiska levnadsvillkor. Det började han med redan under tiden som överjägmästare i Domänverket. Den ekonomiska situationen inom skogsindustrin var följande.

Efter Korea-boomen 1951 med mycket höga exportpriser på massa, papper och trävaror föll priserna snabbt, och utvecklingen i fasta priser var negativ fram till 1972. Detsamma skedde med råvarupriserna för timmer och massaved. Lönsamheten försämrades alltså successivt och var allra lägst i Norrlands inland. Ebeling talade 1967 om en ”nollområdesgardin som drogs ner över denna landsdel, och för hela landet hade detta år varit ”den nattsvartaste säsongen sedan den svåra lågkonjunkturen vid 1930-talets början.” Men det här var frågor

där han inte nöjde sig med metaforer. Han beskrev det ekonomiska läget och konsekvenserna för landet och skogsägarna i detalj, och gav slagkraftiga argument för motåtgärder. Han tog varje tillfälle i akt att predika sitt budskap som ofta innehöll ”hembränningsapparaten”, en bild som visade skogsnäringens anseende bidrag till Sveriges BNP.

Skogsägare av alla kategorier var alltså presade att rationalisera skogsproduktionen genom att mekanisera det manuella avverknings- och transportarbetet, markberedningen m.m. En tvingande nödvändighet var också strukturalisering i form av större hyggesarealer. Skogsvårdens anpassning skulle ske genom bland annat låga stamantal i röjningarna, färre och starkare gallringar med liten diameterspridning inom bestånden (Ebeling 1966). Dessa tankegångar präglade skogsskötselprogrammen i Beståndsvård och produktionsekonomi, och har senare kritiserats för att de gav upphov till schablonmässiga skogslandskap.

FREDRIK EBELINGS TRE SISTA ÅR I TJÄNST blev dramatiska. De kom att bli hans sluttentamen i kalhyggeskogbrukets ekologi och ekonomi. Den skogspolitiska utredningen, som pågått sedan 1965, hängde som ett orosmoln över alla som värnade om ett uthålligt skogsbruk. För initierade framträdde utredningens kommande förslag som ett fullskaligt ekonomiskt experiment med föga verklighetsförankring, bland annat upphävande av uthållighetsprincipen. Huvudkonstruktör var ekonomiprofessorn Karl-G. Jungentfelt, expert i utredningen. I öppningstalet vid skogsveckan 1971 yttrade Ebeling, att ”uthållighetskravet är närmast av moralisk karaktär” och kritiserade hårt den pågående utredningen för dess exploateringsidéer. Jordbruksminister Ingemund Bengtsson begravde mycket riktigt utredningen i byrålådan sedan den överlämnats till honom 1973.

HEARING I RIKSDAGSHUSET. Ungefär samtidigt, i mars 1973, kallade Ingemund Bengtsson till hearing i riksdagshuset om kalhyggesbrukets ekologi. Det hade Ebeling själv begärt vid ett

Jordbruksminister Ingemund Bengtsson. (1919–2000). Ansvarig för FN:s miljökonferens i Stockholm 1972. Ledde 1973 ”förhöret” av Fredrik Ebeling i riksdagshuset. Riksdagens arkiv.

samtal med Tage Erlander och i en efterföljande officiell skrivelse. I denna stod bland annat: ”Jag vore Dig mycket tacksam om Du kunde ordna så att jag kallas till skogsekologiskt ”förhör” inför lämpligt sakkunnigt forum”. Han bifogade särtryck av artiklar han skrivit och boken *Norrländska skogsvårdsfrågor*. Det var naturligtvis unikt – fullständigt unikt – att en verkschef bad om att bli förhörd på regeringsnivå om sina fackkunskaper.

Oavsett vilket motiv Ebeling hade för sitt handlingssätt, visade det vilken oerhörd betydelse skogsekologin och den därpå tillämpade skogsvården hade i hans sinne.

Det opublicerade protokollet på 67 sidor plus bilagor är en ordagrann återgivning av förhöret.

SVARANDE VID FÖRHÖRET VAR EBELING SJÄLV med biträde av skog.lic. Börje Häggström, Skogstyrelsen, och skog.lic. Fritz Bergman, Mo och Domsjö AB. I frårggruppen fanns ekologer från universitet och högskolor och representanter för Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet. Ebeling redogjorde för sin syn på markanvändningen i Sverige och världen, successionsfaser och klimaxbestånd, näringscirkulationen mellan mark och bestånd, förluster under cirkulationen, brändernas påverkan och mycket annat. Ebeling och hans medhjälpare hade mångårig erfarenhet av skötsel av taiga-skogarna i norr, och det var inte alltid lätt för

de mer allmänt kunniga ekologidoktorerna att slå dem på fingrarna.

PROFESSOR HUGO SJÖRS från Uppsala universitet gav sin ”ekologiska syn på skogsbruket” och vilka åtgärder som behövdes, nämligen ståndortsanpassade, mindre hyggen, större variation i skogslandskapet för att främja mångfalden, färre monokulturer, användning av frö- och skärmställningar i samma syfte, begränsning av hyggesplogningen m.m. Hans frågor och förslag beträffande skogsbruket kan ses som en summering av frågaruppens inlägg. I huvuddrag fanns likheter också med kalhyggesutredningens kommande förslag (se nedan).

Professor Hugo Sjörs (1915–2010) vid Uppsala universitet, var en av dem som mycket tidigt forskade om hela ekosystem med en studie 1948–1952. Han deltog 1973 i utfrågningen av Fredrik Ebeling om kalhyggesekologin. Foto Ejvind Rosén.

PROFESSOR CARL OLOF TAMM från Skogshögskolan höll med om riskerna för den uniformitet som uppstår när man anlägger monokulturer, vilket också Ebeling instämde i: ”Monokulturer är en belastning” menade han, och ”en inblandning med björk skulle vara en biologiskt säkrare modell. Tall och verrucosabjörk går utmärkt bra tillsammans liksom glasbjörk och gran på vissa marker”.

Tamm yttrade också att ”Jag känner mig inte som frågande, i varje fall inte som anklagare. I stort sett får jag nämligen säga att jag solidariserar mig med de principer som Ebeling redogjort för.” Det kan nämnas att Tamm vid tiden för hearingen var ordförande i storprojektet Barrskogslandskapets ekologi 1972–1981, med deltagande av ett stort antal forskare från olika universitet och högskolor i Sverige. Det var ett prestigefyllt uppdrag och Tamms yttrande var ett viktigt erkännande av Ebelings sakkunskap.

Det kom också upp frågor om näringsläckage från hyggen, bland annat från professor Nils Malmer från Lunds universitet och Naturvårdsverkets forskningschef Lennart Hannertz. Det var relevanta frågor, eftersom utlakningen är en av de viktigaste faktorerna att ta hänsyn till vid hyggesupptagning och markberedning. Det kom inte något fullständigt svar på frågan, vilket tydde på en brist i forskningen.

MAN KAN EMELLERTID INTE KOMMA IFRÅN att utfrågarna också fick tåla lite ”knivstark” uppläxning, till exempel: ”Ett jag saknar hos herrar universitetsekologer är beläsenhet i den skogshistoriska litteraturen. Den är utomordentligt omfattande och av hög kvalitet... Här finns alltså en mängd beskrivningar av tidigare markanvändning i Sverige, som gör att man inte behöver spekulera hit och dit, utan har belägg för hur det har varit.”

– Läs på var hans råd. Ebeling var inte alltid den stillsamma forskaren.

Ebeling ville tydligen elda på i debatten och fick svar på tal av Hugo Sjörs, som försäkrade att ”det bland ekologerna finns en

ganska god beläsenhet i den äldre litteraturen”. Han syftade bland annat på blädningen, och konstaterade att Ebeling ”skjutit ned ett antal döda hökar. Den är en obsolet företeelse som var ett problem för en mansålder sedan.”

RESULTAT AV HEARINGEN BLEV ATT församlingen – det vill säga utfrågarna och svararna – instämde i de principer för kalhyggets ekologi som Ebeling presenterade. Blädning i alla former tog man avstånd från.

Det man tvistade om var tillämpningen av kalhyggesmetoden, vilken främst gällde hyggesstorleken, vindens påverkan, hyggesutläggningen inklusive hänsynen till miljön samt överdriven markbehandling i form av hyggesplogning.

ÅR 1972 TILLSATTES UTREDNINGEN om kalhyggen med departementsrådet Bo S. Hedström som ordförande. Utredningsresultatet kom i mars 1974 med slutsatser och förslag, som remissorganen, inklusive Svenska naturskyddsföreningen, och 1974 års riksdag godtog. Förslagen gällde anmälningsplikt för slutavverkningar, restriktioner för hyggesplöjning, en ny bestämmelse om naturvård i skogsvårdslagen, samt att ett kontinuerligt skogsbruk skulle huvudsakligen bedrivas genom kalhyggesbruk.

Bestämmelsen om naturvård löd: *Hänsyn skall tas till naturvårdens intressen.* Det var en blygsam formulering, men i Skogsstyrelsens föreskrifter infördes år 1975 en fem sidor lång katalog över den naturvård, som skulle utföras i samband med skogsvård, avverkning och terrängtransport samt vid stigar, vägar och bebyggelse, vid speciella häckningsplatser m.m. Här står också att kalhyggenas storlek bör begränsas. Anmälningsplikten var till för att skogsvårdsstyrelserna före slutavverkningarna skulle hinna bistå skogsägarna vid valet av återväxtmetod och ge råd om naturvårdshänsyn. – Det senare har 2012 blivit ett stort problem för skogsmyndigheten och hela skogsbruket på grund av minskat hänsynstagande till naturvårdsfrågorna under det senaste årtiondet.

Rune Frisé, tidigare byråchef vid Naturvårdsverket, ansåg 2001 i en tillbakablick på

”På sistone har vi hunnit med att stöka till det ganska ordentligt i naturen omkring oss. Människan är den enda djurart som förmått bryta sig ur sitt en gång naturbestämda ekologiska sammanhang och själv omforma sin miljö. I västerlandets högindustrialiserade, tätbefolkade välståndsländer börjar man nu komma underfund med att modern livsföring bland datamaskiner, popsångare, porr författare och rymdraketer börjar få allt fler biologiska avigsidor. Den moderna naturvården – sedd i vidaste mening – har som syfte att komma tillrätta med dessa avigsidor genom att söka bevara, restaurera och nyskapa livsvänlig miljö, en miljö som har bättre samklang med människans biologiska konstruktion och naturgivna reaktionsmönster.”

Som generaldirektör för Skogsstyrelsen fick Ebeling en minst sagt utökad målgrupp och anlätades som föredragshållare vid en mängd arrangemang. Citatet är hämtat ur tidningen Skogens reportage om Östgötaskogens dag den 18 november 1967.

1970-talet, att medan Naturvårdsverket inte hade någon egen policy för skoglig naturvård, kom Skogsstyrelsen ut med handboken *Natur och landskapsvård* med bl.a. detaljerade anvisningar grundad på aktuell forskning. Ebeling hade som i de tidigare bokprojekten varit direkt involverad i skrivandet. Det var hans och medarbetarnas verk, som gavs ut 1974, hans sista år vid Skogsstyrelsen.

FREDRIK EBELING VAR EMELLERTID INTE KLAR med sin skogsekologiska gärning. Före sin pensionering vid årsskiftet 1974/1975 hade han nämligen avtalat med Skogshögskolan om en anställning som chef under 4 år från februari 1975 för ett nytt projekt *Meraskog Norr*, eller mer precis *Förutsättningar för skogsproduktion i norra Sverige*. Skogssällskapet stod som finansiär.

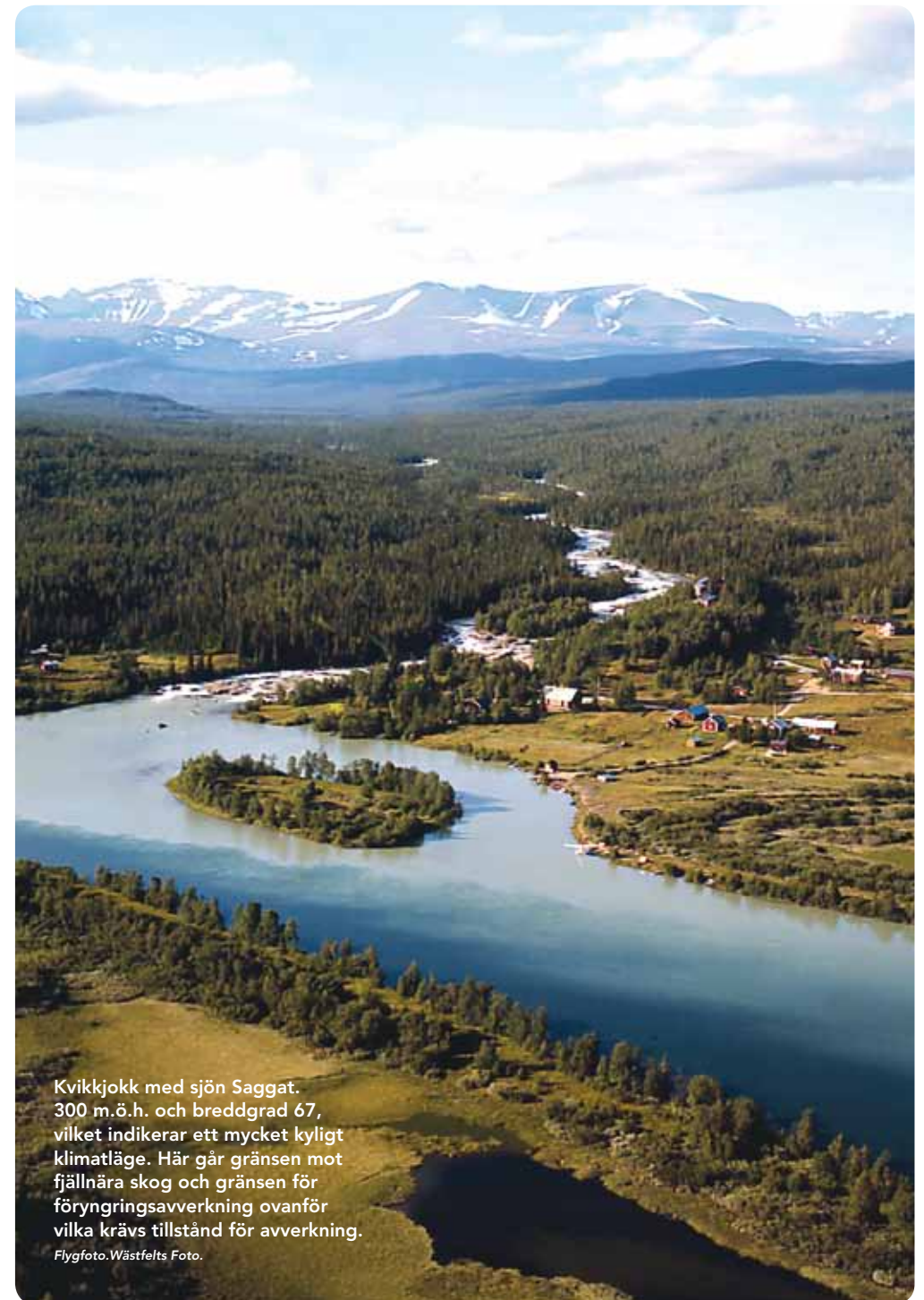
Ett trettiotal personer ingick i referensgruppen, de flesta var forskare vid Skogshögskolan. Dessutom skulle projektledaren enligt avtalet ”äga tillgång till all kunskap inom högskolan och rätt att diskutera pågående projekts innehåll med berörda institutioner”.

HYPOTESEN VAR ATT VIRKESPRODUKTIONEN i kyliga klimatlägen begränsas av skogsmarkens utbud av växtnäringssämnen, främst mineraliserat kväve. Storleken av näringsutbudet är beroende av ett komplicerat samspel mellan många ståndortsfaktorer, bland vilka skogstypen, markens temperatur och beståndshistoriken vanligen är de viktigaste. Detta var sedan länge en inprä-

tad kunskap, men med den av referensgruppen godkända uppläggnings kunde Ebeling återvända till sina tidigare kärnfrågor och förfina metoderna för ståndortsbedömning.

I Meraskog Norrs slutrapport beskriver Ebeling hur han byggt upp sin skogsekologiska kunskapsbas fram till projektstarten. Utöver vad som tidigare sagts om fältobservationer, litteraturstudier m.m. under domänverkstiden 1937–1966, kunde han under skogsstyrelsetiden 1966–1974 utvidga kunskaperna under tjänsteresorna med kompletterande fältobservationer i bonde- och bolagsskogar.

EBELING KONSTRUERADE ETT NYTT skogstypschema, Nordsvenska skogstyper, baserad på Arnborgs skogstypschema och på riksskogstaxeringens data om vegetationsbeskrivningar och markkarteringsuppgifter. Björn Hägglund och Jan-Erik Lundmark vid Skogshögskolan arbetade samtidigt med ett nytt boniteringsystem, där Lundmarks markvegetationstyper som han framlagt i sin doktorsavhandling 1974 skulle tillämpas.

Kvikkjokk med sjön Saggat. 300 m.ö.h. och breddgrad 67, vilket indikerar ett mycket kyligt klimatläge. Här går gränsen mot fjällnära skog och gränsen för föryngringsavverkning ovanför vilka krävs tillstånd för avverkning.
Flygfoto. Wästfeldts Foto.

Jan-Erik Lundmark till höger, projektets primus motor, och Rune Ahlander, hans samarbetspartner, sedermera länsjägmästare i Jönköpings och Kronobergs län. Källa Lundmark resp. Bengt Henriksson.

Varför gick inte Ebeling över till markvegetationstyperna för ståndortsbeskrivningen och det planerade nya boniteringssystemet i stället för att bibehålla Arnborgs schema?

Svaret gav han i slutrapporten från Meraskog Norr, där han förklarar ”att det inte var möjligt att hålla tidsramen om man måste avvakta tills Hägglund och Lundmarks arbete framlagts och granskats i praktisk användning. Det viktiga var att kunna nå målet, som var praktiska skogsskötselanvisningar för norra Sverige”. Han förklarade också att han ville ha ett skogstypschema som var snabbt och enkelt att använda i fält.

En nyhet för ståndortsbedömningen var att ett lufttemperaturindex benämnt T-sum utarbetades av Skogshögskolans meteorolog Kurth Perttu. Detta index skulle, trots sina svagheter enligt Ebeling, kunna indikera ståndortens ”kylighetsgrad”. Det saknades emellertid underlag för att gå ännu längre och konstruera ett marktemperaturindex. T-sum var emellertid ett stort framsteg inom ståndortsbedömningen.

ÅR 1979 PRESENTERADE Ebeling projektets huvudresultat, nämligen *Anvisningar för skogsskötsel i kyliga klimatlägen* i ett specialnummer av Sveriges Skogsvårdsförbunds Tidskrift häfte 4. Anvisningarna är systematiserade utifrån skogstyp, huggningsklasser och vegetationsperiodens luftvärmesumma T-sum.

Enligt Ebeling var anvisningarna en grundversion som kunde användas som ”underlag för undervisning och för utformning av regionalt anpassade anvisningar”. Han klarade tidsramen på fyra år, men ansåg att han skulle ha behövt tid för att diskutera och föra ut sina skogsskötselanvisningar. Den tiden och möjligheten fanns av allt att döma inte. Det stora och väldokumenterade kunskapskapitalet finns emellertid kvar.

Värdet av Meraskog Norr ligger också i det kunskapsutbyte som ägde rum mellan Ebeling och de forskare som var sysselsatta med det nya boniteringssystemet och ståndortsanpassningen, främst Björn Hägglund och Jan-Erik Lundmark, och i de fortlöpande diskussioner och den genomarbetning av fakta som förekom i referensgruppen, vid exkursioner och mellan Ebeling och enskilda forskare. Mycket

av detta finns dokumenterat i ett flertal artiklar, rapporter och meningsutbyten i tidningen Skogen och Sveriges Skogsvårdsförbunds Tidskrift under åren 1975–1979. Det var en positiv debatt av ett slag som är nyttigt för forskningen och kanske alltför sällan förekommer, och en finslipning av fakta.

MED START 1981 PLANERADES och genomfördes i Skogsstyrelsens regi ett nytt kompetenshöjande projekt, som handlade om ståndortsanpassat skogsbruk. Det kom att ta åtta år i anspråk. Till den tiden skall läggas ytterligare ett par år vid 1990-talets början för utbildningskampanjen Rikare skog på samma tema med skogsägare som målgrupp. Primus motor var professor Jan-Erik Lundmark vid Sveriges lantbruksuniversitet, som i två böcker, *Skogsmarkens ekologi*

del 1 och del 2, utvecklade synteser av sina egna och andra forskares skogsekologiska rön. Det var en monumental uppgift och skickligt genomförd – och ett helhetsgrepp på ett ämne som skulle kunna kallas ”Ekologi som grund för ett ståndortsanpassat skogsbruk”.

Det var också ett projekt i Ebelings stil med ett vetenskapligt grundligt och utpräglat pedagogiskt grepp på ämnet. I förordet till boken *Skogsmarkens ekologi del 2* skriver Jan-Erik Lundmark efter att först ha nämnt professorerna Trygve Troedsson och Carl Olof Tamm: ”Den tredje läromästaren som tacksamma tankar ständigt kretsar kring är bortgångne vännen Fredrik Ebeling. Under de många och långa resor vi gjort tillsammans under 1970-talet lärde jag mig nästan allt om ”det lokala järnhårda lag” i övre Norrland.”

Fredrik Ebeling

Fredrik Ebeling föddes i Göteborg den 5 december 1909. Efter jägmästarexamen 1934 började han samma år vid skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län. År 1937 övergick han till Domänverket där han bland annat var assistent till överjägmästaren. Han blev lärare vid Hällnäs skogsskola 1945 och rektor vid skolan 1949, överjägmästare i Nedre Norrbottens distrikt 1950 och i Gävle Dala distrikt 1960.

Ebeling efterträdde

1966 Folke Johansson som generaldirektör vid Skogsstyrelsen och stannade där till sin pensionering 1974. Han promoverades till hedersdoktor vid Skogshögskolan 1973.

Efter pensioneringen fortsatte Ebeling i februari 1975 med forskning vid Skogshögskolan inom skogsekologi som varit hans huvudintresse sedan 1930-talet. År 1979 läm-

nade han som projektledare slutrapporten från projekt Meraskog Norr – Förutsättningar för skogproduktion i norra Sverige. Han gick bort den 8 juli 1982.

I Skogen nr 8 1982 har Per Sköld, Ragnar Hjorth och Henning Hamilton skrivit minnesord över Fredrik Ebeling, och i tidningen Jägmästaren nr 4 1992 har Herman Kolthoff tecknat ett vänporträtt av Knifven i unga år.

Referenser

Inte medtagna bland referenserna är forskningsrapporter, doktorsavhandlingar m.m. som omnämns i texten för att beskriva forsknings- och kunskapsläget vid olika tidpunkter.

Andrén, T. 1992. Från naturskog till kulturskog. Bjästa. 326 ss.

Anon. 1933. Artiklar i Piteå-Tidningen 3-6 juli om skogsbränder i Manjärv.

Anon. 2007. Artikel i Norrbottenskuriren 2 juli om skogsbranden i Manjärv.

Ebeling, F. 1954. Norrländska skogsvårdsfrågor. Första uppl. Kungl. Domänstyrelsen, Stockholm. 100 ss.

Ebeling, F. 1972. Norrländska skogsvårdsfrågor. Tredje uppl. Skogsstyrelsen, Stockholm. 155 ss.

Ebeling, F. 1959. Skogarnas vård i övre Norrland från och med 1930-talet, i Sveriges skogar under 100 år. Kungl. Domänstyrelsen, Stockholm.

Ebeling, F. 1966. Rationalisera produktionen. Skogen nr 3.

Ebeling, F. 1977. Skogstyper och temperaturklimat – grundvalar för all skogsskötsel i Norrland. Skogen nr 11.

Ebeling, F. 1977. Ett lättbegripligt skogstypsschema – en av grundvalarna för all skogsskötsel i Norrland. Skogen nr 13.

Ebeling, F. 1978. Om bonitetsfrågorna. SST (= Sveriges Skogsvårdsförbunds Tidskrift) Häfte 3.

Ebeling, F. 1978. Nordsvenska skogstyper. SST, Häfte 4.

Ebeling, F. 1979. Anvisningar för skogsskötsel i kyliga klimatlägen. Specialnummer av SST för Meraskog Norr, Häfte 4.

Ebeling, F. 1957–1970. Ett 10-tal föredrag och artiklar, av vilka de flesta är opublicerade.

Ebelings, F. 1972-06-02. Skrivelse till Tage Erlander med begäran om att kallas till ”skogsekologiskt förhör inför lämpligt sakkunnigt forum.” och Protokoll, opublicerat, från Skogsekologisk sammankomst arrangerad av jordbruksdepartementet i Lilla partilokalen, riksdagshuset 22 mars 1973.

Ebeling, F et al. 1969–1974. Böcker skrivna med Ebelings direkta medverkan under hans tid vid Skogsstyrelsen:

1969 Beståndsvård och produktionsekonomi. Stockholm. 349 ss.

1971 Lönsammare skog. (Skogsägarversion) Jönköping. 124 ss.

1974 Beståndsanläggning. Jönköping. 406 ss.

1974 Ny skog. (Skogsägarversion). Jönköping. 206 ss.

1974 Natur och landskapsvård. Jönköping. 415 ss

Enander, K-G. 2007. Skogsbruk på samhällets villkor. Skogsskötsel och skogspolitik under 150 år. Rapport 1, Institutionen för skogens ekologi och skötsel, Sveriges lantbruksuniversitet. Umeå 324 ss.

Enander, K-G. Dagboksanteckningar, noteringar m.m. från tiden vid Älvsby skogsskola 1965–1970, bland annat om observationsytor samt äldre produktions-, skogsodlings- och proveniensförsök, utlagda av Skogsförsöksanstalten.

Frisén, R. 2001. Skogsbruk och naturvård under ett halvt sekel, 1950–2000, i Skogspolitisk historia. Rapport 8 A. Skogsstyrelsen, Jönköping.

Hagner, S. 2001. Skogspolitikens betydelse för dagens skogstillstånd. Hur beskrivs detta med erfarenheter från storskogsbruket? i Skogspolitisk historia. Rapport 8 A. Skogsstyrelsen, Jönköping.

Hagner, S. 2005. Skog i förändring. Vägen mot ett rationellt och hållbart skogsbruk i Norrland ca 1940–1990. Avslutande artikel av Ronny Pettersson. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. Skogs- och Lantbrukshistoriska meddelanden nr 34. 398 ss.

Holmgren, A. 1950. Norrlandsminnen. Stockholm.

Holmgren, A. 1959. Skogarna och deras vård i övre Norrland intill 1930. I: Sveriges skogar under 100 år. Kungl. Domänstyrelsen, Stockholm.

Hägglund, B. 1972. Doktorsavhandling. Om övre höjdens utveckling för gran i norra Sverige. Rapporter och uppsatser. 21. Institutionen för skogsproduktion. Skogshögskolan.

Hägglund, Lundmark m.fl. 1977. Om bonitetsfrågan. SST, Häfte 5.

Hägglund, B. 1979. Mera om bonitering. SST. Häfte 2.

Hägglund, B. & Lundmark, J-E. 1981. Handledning i bonitering. Del 1 och 2. Skogsstyrelsen, Jönköping. 53 resp. 70 ss.

Hägglund, B. & Lundmark, J-E. 1985. Bonitering. Skogsstyrelsen. Jönköping. 124 ss.

Häggström, B. 1956. Om hormonpreparat och deras användning. Sveriges Skogsvårdsförbunds Tidskrift.

Lundin, H. 2011. Tidiga kalhyggen i Norrland. Examensarbete. Institutionen för skogens ekologi och skötsel, SLU. Umeå.

Lundmark, J-E. 1974. Doktorsavhandling. Ståndortsegenskaperna som boniteringsindikatorer i bestånd av tall och gran. Rapporter och uppsatser 16. Institutionen för växtekologi och marklära. Skogshögskolan. 298 s.

Lundmark, J-E. 1986. Skogsmarkens ekologi. Del 1– Grunder. Skogsstyrelsen, Jönköping. 158 ss.

Lundmark, J-E. 1988. Skogsmarkens ekologi. Del 2 – Tillämpning. Skogsstyrelsen, Jönköping. 319 ss.

Näslund, M. 1948. Våra skogars tillstånd och medlen till skogsproduktionens höjande. Skogen.

Schotte, G. & Wibeck, E. 1921. Skogsförsöksanstaltens exkursionsledare III. Stockholm. 48 s.

Tirén, L. 1952. Skogsavdelningen, i Statens skogsforskningsinstitut 1902–1952. Meddelande från Statens skogsforskningsinstitut. Band 42. Nr 1. Stockholm.

**KSLA 200 år
1813–2013**

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien 200 år ung!

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens uppgift är att med stöd av vetenskap och praktisk erfarenhet främja jordbruk, skogsbruk och anknuten verksamhet till nytta för samhället.

Det uppdraget har vi fullgjort i 200 år nu – och är piggare än någonsin! Vi anordnar mängder av intressanta seminarier och konferenser om de gröna näringarna, de flesta gratis och öppna för alla. Gö in på vår hemsida, www.ksla.se, och anmäl dig!

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien • Drottninggatan 95 B, Box 6806
113 86 Stockholm • Tel: 08-54 54 77 00 • akademien@ksla.se • www.ksla.se

Samling under kunskapens ek. Professor Urban Emanuelsson föreläser om skogsbete invid en glup, det vill säga en vattensamling med underjordiska till- och utlopp. Platsen är Jumkil i Uppland.

Exkursioner, konferenser och seminarier 2012

Skogshistoriska Sällskapet arrangerar varje år exkursioner i intressanta miljöer på olika håll i landet. Under 2012 genomfördes åtta arrangemang inom vitt skilda ämnesområden.

15 maj. Ekebo, Skåne

Skogsträdsförädling – från tanke till självklarhet

Skogsträdsförädling innebär med nödvändighet långsiktiga perspektiv. Det är därför viktigt att korta ner tiden från starten av förädlingsarbetet till dess förädlade plantor kan sättas ut i skogen. Martin Werner, tidigare chef för Skogsforsks försöksation i Ekebo, gjorde en exposé över skogsträdsförädlingens historia via Camerarius i Thübingen fram till den svenske giganten på området, Herman Nilsson-Ehle.

I början på 1900-talet höjdes röster för att Sverige måste börja satsa på förädling av

skogsträd. Men inte förrän 1936 konkretiserades tankarna av några godsherrar som samlats hos kammarherren Carl Bennet på Vasatorp utanför Helsingborg. Då bildades Föreningen för växtförädling av skogsträd och redan efter ett par år köpte man Ekebo, som blev skogsträdsförädlingens centrum under många år.

Idag är förädlade skogsplantor ett av de viktigaste leden i arbetet med att öka skogsproduktionen i Sverige.

Antal deltagare: 25

30 maj. Jumkil, Uppland Skogsbete

– En betad skog är den mest ursprungliga biotopen av alla, berättade professor Urban Emanuelsson under exkursionen i allmänningsskogen i Jumkil, två mil nordväst om Uppsala. Just här undervisade Carl von Linné på 1700-talet sina studenter om hur skogarna i norra Sverige såg ut. Om detta minner den restaurerade Linnéstigen *Herbationes Upsaliensis* och den vackra platsen med det lika vackert klingande namnet Studentvilan. Och just där passade Urban Emanuelsson på att, likt en sentida efterföljare till den store botanisten, berätta om skogsbetet. Det var nästan så att man kunde känna historiens berömda vingslag bland jätterallarna, varav en död bjässe säkert i livet själv mött Linné.

Det var en spännande historia han förmedlade: Att skogarnas artsammansättning

hade varit en om de inte varit betade. Att det innan människorna började idka jordbruk för så där 6 000 år sedan fanns det gott om uroxar, visenter och hjortar som alla betade i skogarna. Och som därigenom kom att få stor påverkan på dem.

Antal deltagare: 25

7-8 augusti. Jokkmokk med omnejd I "Knifven" Ebelings spår

Vid mitten av 1900-talet befann sig skogarna i det norrländska inlandet i ett uselt skick efter återkommande dimensionshuggningar under nästan ett sekel. Begreppet "den gröna lögnen" föddes och insikten var allmän hos de styrande om att något måste göras. Men vad?

I det läget steg den legendariske skogsförvaltaren Fredrik "Knifven" Ebeling fram. I strid med gällande instruktioner genom-

förde han storförsök med trakthyggesbruk. Det blev så lyckat att han så småningom blev GD på Skogsstyrelsen. Om detta – och hans betydelse för hela det svenska skogsbruket – handlade exkursionen i skogarna runt Jokkmokk.

Exkursionsledarna Erik Valinger och Gunnar Andersson kunde berätta

att tillväxten i de restaurerade skogarna idag är tre gånger högre än den var dessförinnan. Flera av exkursionsdeltagarna hade arbetat tillsammans med "Knifven". De bidrog med berättelser om vad de åstadkom tillsammans med honom vilket ledde till många och intressanta diskussioner.

Antal deltagare: 40

17 augusti. Bleckåsen, Jämtland En släktgårds historia och skogens utveckling

Högt på en vacker lid med fin utsikt över det omgivande skogslandskapet ligger Mårtengård. Här bor Werner Andersson och sonen Torulf

med familj. Tillsammans förvaltar de en gård som gått i släkten sedan 1675 – men som räknar sina anor från 1300-talet.

Dagen för exkursionen var en av de få som detta år förtjänade att kallas sommar i denna del av Sverige. Werner Andersson berättade om fastigheten som inte bara är gammal, utan med åren också vuxit till en av landskapets allra största. Skogsbruksplanen summerar mer än 6 000 hektar, varav nästan 5 000 hektar produktiv skogsmark. Det mesta tillkommet under Werners tid.

Exkursionsdeltagarna fick en härlig dag i Bleckåsen med omnejd då de tog del av det effektiva och naturanpassade skogsbruket.

Bland annat besågs en övergiven fåbod som efter att vuxit igen under ett halvt sekel nu ska restaureras för att återskapa dess öppna karaktär.

Antal deltagare: 32

10 september. Tiveden, Västergötland och Närke Skogsbruk, människor och natur i Tiveden

Tivedens otillgängliga skogar var en gång gräns mellan Västergötland och Närke. Idag är det ett glest befolkat skogsområde med vackra sjöar, ovanliga naturformationer och intressant historia. Här finns också Tivedens nationalpark, med en av södra Sveriges vildaste skogar.

I dessa spännande miljöer genomför-

des Skogshistoriska Sällskapets exkursion. Fler intressanta nedslag gjordes, bland annat i Granvik, där en gång virket till slottsbygget i Vadstena hämtades. Där finns också Sveriges första förbandsförsök, nu 106 år gammalt och som gett, och fortfarande ger, skogsfolk en del att fundera över.

Även ett besök vid en rykande kolmila stod på programmet, liksom en vända till den forna finnbyn Tivedstorp och dess fascinerande historia.

Dagen avslutades i Tivedens nationalpark, Sveriges fjärde största vad gäller antalet besökare.

Exkursionen leddes förtjänstfullt av Kjell Isfeldt, Åke Pettersson och Skogshistoriska Sällskapets Bengt Stenerås.

Antal deltagare: 62

20–23 september. Själland Nordisk Skogshistorisk Konferens

Varje år samlas representanter för de fem nordiska skogshistoriska sällskapen till en konferens med tillhörande exkursioner för att utbyta erfarenheter. Den här gången var det och Danmarks tur med Dansk Jagt- og Skovbruksmuseum i Hørsholm som värd.

Förutom den sedvanliga konferensen, som denna gång hade temat "Skogen som rekreationsrum genom tiderna", arrangerades flera exkursioner på norra Själland. Bland annat besöktes Tisvilde hegn, en skog som planterats för att hindra den sandflykt som en gång var ett allvarligt hot mot jordbruksmarkerna.

Även en kulturhistoriskt intressant, så kallad "parforcejaktskog" besöktes. I sådana bedrevs kungliga hetsjakter på kronhjort med hjälp av hundar och beridna jägare. I Danmark förbjöds denna jaktform redan på 1700-talet, medan den i bland annat Frankrike lever kvar än idag.

Ett besök på Dansk Jagt- og Skovmuseum i Hørsholm ingick också i konferensen. Suvärna värdar för aktiviteterna i Danmark var museets chef Jette Baagøe och museiinspektören Helle Serup.

Antal deltagare: 40

28 september Margretheholm, Mullsjö Skoglig kulturmiljö och vindkraft

Margretheholm är ett gods med anor sedan 1500-talet. Här finns också Ryfors bruk med restaurerad smedja och vattendriven hammare.

Margretheholms skogar förvaltas idag av Ryfors Bruk Nedre med bland annat vattenkraft, hjortuppfödning, fastighetsförvaltning och jakt bland verksamheterna.

Exkursionen i den vindkraftspark som nu planeras på Margretheholms marker leddes av Ådel Franzen, kulturhistoriker och arkeolog vid Länsmuseum i Jönköping, som själv genomfört den kulturhistoriska inventeringen i området.

Hon fann då mängder av bevis för intensivt markutnyttjande genom tiderna, med

bland annat torpgrunder och odlingsrösen. Som kronan på verket också flera tvåtusenåriga gravrösen.

Antal deltagare: 30

JÄGMÄSTARE & SKOGSMÄSTARE

– EN DEL AV NATURVETARNA

I ett förbund med gedigen kunskap om skogliga kompetenser och branscher får du service och förmåner skräddarsydda efter dina behov.

- » Rådgivning och stöd kring din karriär
- » Delförbundet Skogsakademikerna
- » Service och nätverk för chefer
- » Fackligt service- och trygghetspaket

Bli medlem du med!
naturvetarna.se

Bli medlem direkt via QR-koden.

Jonas Ludvigsson,
skogsmästare
Medlem i förbundet sedan 2004.

Naturvetarna är akademikerförbundet inom livsvetenskaperna, jord, skog och miljö, de fysiska vetenskaperna, matematik och data.

14 november
Nordiska Museet, Stockholm
Rovdjurskriget
 – en resa genom
 tiderna

Redan under medeltiden fanns det en utbyggd organisation för att ”utöda” rovdjuren på grund av den skada de åstadkom på tam-boskapen. I och med tillkomsten av jägeristaten på 1600-talet fick arbetet fastare former. Deltog man inte i arbetet kunde man få böter, gjorde man fina insatser fick man medalj eller silverbägare.

Staten förde detaljerad statistik på hur många rovdjur som dödades och hur många tamdjur som rovdjuren tog under olika tidsperioder. Tanken var att utrotningskampanjerna skulle vara ekonomiskt självbärande. I början

av 1900-talet, då man nästan lyckats att utrota ”de fyra stora” började samhällets attityd till rovdjur svänga. Det resulterade i att den ena arten efter den andra fridlystes.

Denna intressanta historia levandegjordes av SLU-forskarna Kjell Danell och Roger Bergström som tillsammans med idéhistorikern Karin Dirke, Stockholms universitet, har påbörjat en vilt- och jakthistorisk forskning, som de hoppas också ska inspirera andra forskare inom olika discipliner.

Antal deltagare: 40

Vi siktar mot samma mål!

Norra Skogsägarna har idag byggt upp ett mycket starkt lag. I personalstyrkan finns stor erfarenhet och specialkompetens inom många områden.

Våra inspektorer är till för att bistå dig med sin kunskap och erfarenhet – att hjälpa dig uppnå de målsättningar du har med ditt skogsbruk. Ta kontakt med någon av dem om du har några frågor, funderingar eller bara vill boka in ett förutsättningslöst möte.

Vi står på din sida – i både låg- och högkonjunktur.

Björn Ferry, medlem i Norra Skogsägarna

Skogshistoriska Sällskapet tackar annonsörerna i års-skriften för värdefullt stöd

<ul style="list-style-type: none"> Areal Bergvik Skog Domsjö Handelsbanken Hargs Bruk AB Holmen Korsnäs KSLA LRF-Skogsägarna Mellanskog Naturvetarna Norra Skogsägarna 	<ul style="list-style-type: none"> Norrskog SCA Skogen Skogsmuseet i Lycksele Skogssällskapet Statens Fastighetsverk Sundins Skogsplantor Susab Sveaskog Svenska Skogsplantor Sydved WMF Qbera
--	--

Exkursioner, konferenser och seminarier 1990–2012

2012	Värd	Plats	Tema
15/5	Skogforsk	Ekebo, Svalöv, Skåne	Skogsträdsförädling – från tanke till självklarhet
30/5	Ulleråkers häradsallmänning	Jumkil, Uppland	Skogsbyte – ett näringsfång som nästan försvann
7–8/5	Sveaskog och SKS	Luleå-Jokkmokk	I "Kniven" Ebelings spår
17/5	Werner Andersson	Bleckåsen, Jämtland	En släktgårds historia och skogens utveckling
10/9	Sydved och Sveaskog	Tiveden	Skogsbruk, människor och natur i Tiveden
20–23/9	Dansk Skovhistorisk Selskab	Norra Själland, Danmark	Nordisk Skogshistorisk Konferens
28/9	Länsmuseet Jönköping, Ryfors Bruk Nedre AB	Margretheholm, Västergötland	Skoglig kulturmiljö och vindkraft
14/11	Nordiska Museet	Nordiska Museet, Stockholm	Rovdjurskriget genom tiderna
2011			
26/5	Gunnar Dahlberg m.fl.	Ljusdal, Hälsingland	Motlutsflottning
14/6	Norbergs kommun, Bergvik	Norberg, Västmanland	Skog och järn. En av Europas äldsta industrimiljöer.
18/6	SLU, Norra Skogsägarna	Vindelns, Västerbotten	Vindelns försöksparker
17/8	Skogssällskapet	Ljungskile, Bohuslän	Människor och natur på Bredfjället
27/8	Gustafsborgs Säteri	Perstorp, Skåne	Från karp till gran – unik landskapshistoria
15–18/9	Skogshistoriska Sällskapet, Finland	Punkaharju, ryska Karelen	Nordisk Skogshistorisk Konferens
2010			
27/5	Bo-Göte Jordansson m.fl.	Stjärnsfors, Värmland	Uddeholmsbolagets industriella vagga
12/6	SLU	Skinnskatteberg	Hållbara skogslandskap i Bergslagen förr, nu och ...
17/6	SCA	Galtström, Medelpad	Medelpads första, största och sista järnbruk
4/9	Sveaskog m.fl.	Jämshög, Blekinge	Harry Martinsons och Sven Edvin Saljes skog
14/9	Skogshistoriska Sällskapet	Omberg, Östergötland	Nordisk Skogshistorisk Konferens
22/9	Uppsala kommun	Uppsala	Närhistoria om friluftsliv och skogsbruk
2009			
27/9	Nils Nyqvist	Salem, Botkyrka, Sörmland	Markanvändning förr och nu i Bornsjöområdet
13/6	Sveaskog	Böda ekopark, Öland	Ekopark Böda – unika natur- och kulturvärden
21–22/8	Dag Kihlbom m.fl.	Pärlälvsdalen, Jokkmokk	Pärlälvsdalen – dess liv och natur
27/8	Nordens Ark m.fl.	Åby säteri, Bohuslän	Skogshistoria i det bohuslänska landskapet.
5/9	Skogssällskapet m.fl.	Biskopstorp, Kvibille, Halland	Skogshistoriens användning i naturvårdsarbetet
25–27/9	Nordiskt samarbete	Mosjön, Norge	Nordisk Skogshistorisk Konferens

2008	Värd	Plats	Tema
7/6	Orwar Roberntz	Värnamo, Småland	Nationalparken Store Mosse
13/6	Ragunda kommun m. f.l.	Bispgården, Jämtland	Skogs- och kulturhistoria i Vildhussens land
21/6	Skogssällskapet m.fl.	Remningstorp, Västergötland	Från herresäte till skogslaboratorium
20–24/8	Dansk Skovhistorisk Selskab	Danmark	Gemensamma rötter, gemensam framtid
23/8	Erik Valinger, SLU	Arvidsjaur, Norrbotten	Från trashuggna bestånd till skogar på 2000-talet
2007			
18–23/5	Henning Hamilton	Polen (Mazurien)	Polens skogsbruk, historia mm.
29/5	Tomas Ljung m.fl.	Idre-Foskros osv, Dalarna	Ödebygden – ett glömskans landskap
14/6	Skogssällskapet m.fl.	Nissans dalgång, Småland	Nissans betydelse för flottning och industri
21/8	Sten Lav Sund m.fl.	Furudal, Dalarna	Älgen, skogen, järnet, kulturen – historia och nutid
22–25/8	Skógraekt Ríkisins	Island	Skog och kultur på Island
13/9	Region Skåne	Klippan/Söderåsen, Skåne	Skogsbruk – kan det löna sig?
2006			
13/5	Södra	Krokshult, Småland	Skogsbruk och kulturvård i historisk miljö
20/5	Hargs Bruk	Harg, Uppland	Från järnbruk till dynamisk markförädling
15/6	Brevikshults allmänn. m. f.l.	Brevikshult, Västergötland	Skogsbruk och historik från 1800-talet
17–19/6	Nordiskt samarb.	Punkaharju, Finland	Nordisk Skogshistorisk Konferens
23/8	Skogssällskapet m.fl.	Elmtaryd, Småland	Stormen Gudrun och fornlämnningarna
11/9	Baroniet Adelswärd	Åtvidaberg, Östergötland	Industriell utveckling och skogsbruk

**Köpa, äga
eller sälja gård?**

Vi har under många år samlat på oss erfarenhet för att vara den bästa kontakten för dig som önskar köpa och äga en gård. Eller för dig som funderar på att sälja. Välkommen till Areal.

WWW.AREAL.SE

2005	Värd	Plats	Tema
10/5	Skogssällskapet m.fl.	Almare Stäket, Uppland	Skogsbruk och landskapsvård i historisk miljö
24/5	Sveaskog	Omberg, Östergötland	Ombergs historia och skogsbrukets utveckling
16/8	Norrskog	Vilhelmina, Västerbotten	Sameland, Nybyggarland och skogsland
23/8	Holmen	Kolmården, Östergötland	Att vårda kulturarvet inom i ett modernt skogsbruk
15–16/9	Skogshistoriska Sällskapet	Lycksele, Västerbotten	Nordisk Skogshistorisk Konferens
2004			
8/6	Skogssällskapet	Eriksberg, Blekinge	Mångbruk i skärgårdsnatur
11/8	Södra	Bosgården, Västergötland	Släktgård i Sjuhäradsbygden
19/8	SCA	Graninge-Ådalen, Medelpad	Skogs- och järnbrukshistoria i Graninge och Ådalen
14–15/10	Norsk Skogmuseum	Elverum, Norge	Norsk Skogmuseum 50 år
2003			
6/5	Björn Sprängare m.fl.	Kungliga slottet, Stockholm	Träet i kungliga slottet
27/5	Skogssällskapet m.fl.	Hemlinge, Glimåkra, Skåne	Kulturlämningar i skog – mer än torpgrunder
12/6	Dansk Skovhistorisk Selskab	Hörsholm, Danmark	Dansk Skovhistorisk Selskab 50 år
14/8	Holmen	Hedvigsfors, Hälsingland	Arvid Lindman – skogsamiralen
6/9	Skogssällskapet	Fenneslunda, Västergötland	Kunskap om skogens historia
2002			
30/5	Sveaskog	Tiveden	Tiveden – järnbruk, torp, bruk och skog
18/6	Skogssällskapet	Åryd, Växjö, Småland	Edwin Ohlsson – en verklig skogsprofil
20–21/8	Tärna-Stensele allm.skog	Tärna/Stensele, Västerbotten	Skogsbruk i fjällkanten
20/9	SVS/Länstyrelsen Gotland	Gotland	Gotländskt skogsbruk idag, igår och imorgon
6–7/9	Skogshistoriska Sällskapet, Finland	Estland	Skogshistoria i Estland
2001			
17/5	Henning Hamilton	Tyresta, Sörmland	Tyresta nationalpark efter den stora branden 1999
7/8	Stora Enso m.fl.	Gammelkroppa, Värmland	Skogsskolans historia och framtidsplaner
23–24/8	Holmen m.fl.	Lycksele, Västerbotten	Skogs- och kulturhistoria i Lycksele Lappmark
31/8	Skogssällskapet m.fl.	Mullsjö, Västergötland	Ryfors Bruk – gammelskog och bruksmiljö
5/10	SVS och Södra	Växjö, Småland	Skogsbruk – Kulturmiljö
28/11	Skogssällskapet	Göteborg, Västergötland	Terra Nova och Landsarkivet

2000	Värd	Plats	Tema
15/5	Skogshistoriska Sällskapet	KSLA, Stockholm	Skogshistoriska Sällskapet 10-årsjubileum
23/5	Rolf Skärby	Gullringen, Småland	Då skogen tog tåget
16/6	Stora Enso	Borgvik, Värmland	Bruken och skogsbruket i västra Värmland
24/8	Skogssällskapet	Kullaskogen, Sibbhult, Skåne	Skog och snapphanebygd
29–30/8	SVS m.fl.	Vilhelmina, mm. Västerbotten	Sameland – nybyggarland
10/11	SVS, Munksjö m.fl.	Jönköping, Småland	När Jönköping utvecklades till en skogsindustriestad
1999			
26/5	Björn Sprängare	Djurgården, Stockholm	Gamla skogsinstitutet, gamla Skogis m.m.
9/6	Björn Hylltén-Cavallius	Sunnanvik, Småland	Järn och kol. Arkimedesskruv och gamla ekar
20/8	SVS m.fl.	Orust, Tjörn, Bohuslän	Den stora sillfiskeperioden, båtbygge och donatorer
16–17/8	SVS, AssiDomän	Nedre Piteälven, Norrbotten	Från gröna lögner till framtidens skogar
3–4/9	Orsa Besparingsskog	Orsa, Dalarna	Orsa Besparingsskog – historik och utveckling
1998			
6/5	Jan Lannér	Hallands Väderö, Skåne	En unik rest av en ädellövbärande utmark
26/5	Korsnäs AB	Gimo, Uppland	Bergsbruk/järnhantering, skogsbruk och jordbruk
28/5	SVS och Skogssällskapet	Visingsö, Småland	Ekskogarna på Visingsö förr, nu och i framtiden
2–3/6	SVS, Virå Bruk m.fl.	Virå, Sörmland	Bland rövare och nunnor
13–14/6	SCA	Hoting/Dorotea, Jämtland	Skogsbruk och skogshistoria
1997			
21/5	Per Angelstam	Grimsö, Närke	Skogshistorien i den skogliga landskapsplaneringen
26/5	Stora Skog, SVS m.fl.	Södra Viken, Värmland	I svedjefinnars spår i Värmland
11/8	Lars Östlund	Skyttmon, Jämtland	Skogshistorisk exkursion längs Ammerån
3/9	Skogssällskapet. m.fl.	Remningstorp, Västergötland	Historia och skogsforskning under ett halvt sekel
4/10	Bengt Brynte	Näs, Flinsberget, Dalarna	Kronoparken Flinsberget
1996			
6/5	Östad säteri m.fl.	Östad, Västergötland	Forna utbildning Östad och Risvedens historia
10/5	Rolf Skärby, Sydved m.fl.	Gullringen, Småland	Hur skogen fick sitt värde
11/5	Dansk Skovhistorisk Selskab	Nordsjälland, Danmark	Nordisk Skovhistorisk Møde
22/8	AssiDomän	Lycksele/Malå, Västerbotten	I Joel Wretlinds fotspår
28/8	Skogssällskapet m.fl.	Lärkesholm, Skåne	Reiserska Stiftelsen – en donationsfond med 1 800 ha mark

1995	Värd	Plats	Tema
18/5	Per Gräslund	Östgötakusten, Östergötland	Ödmjukhet inför skärgårdens mångfald
16/6	Korsnäs AB	Ljusdal, Hälsingland	Skogsmannaliv i Hälsingland i slutet av 1800-talet
26/9	SCA m.fl.	Mörsil-Huså, Jämtland	Skogsindustritrenden i Västjämtland
1994			
18/5	Johannishus	Johannishus, Blekinge	Godset och kulturlandskapets utveckling
3/6	Egil Akre	Sången, Hällefors, Närke	Sångens Hyttelags skogar
10/9	Bengt Brynte	Bjurfors, Dalarna	Skogshistoria kring Bjurfors skogsskola
1993			
11/5	Skogssällskapet	Fulltofta, Skåne	Från enefälader till dagens rekreativa storskog
10/8	Södra	Håcksvik, Västergötland	Hundra år i en skogsgårds historia
2–3/9	MoDo	Alfredshem, Ångermanland	Thorsten Andrén, MoDo och urskogen vid Klocken
25–26/9	Skogshistoriska Sällskapet	Huseby, Småland	Med Dansk Skovhistorisk Selskab genom Småland
1992			
23/5	Bengt Brynte	Garpenberg, Dalarna	Skogskartorna berättar
30/5	Familjen von Stockenström	Ånhammar, Sörmland	Ånhammars skogshistoria
19/8	SVS	Luleå, Norrbotten	Landhöjningens betydelse i Luleås omgivningar.
7/9	Domänverket	Halle-Hunneberg	Skogshistorien på bergen
1991			
14/5	SVS, Södra m.fl.	Växjötrakten, Småland	Den småländska skogshistorien
16/8	Skogssällskapet m.fl.	Nääs, Västergötland	100 års aktiv skogsvård
18/9	Domänverket m.fl.	Mora-Ålvdalen, Dalarna	Gryvelåreservatet – myrjärnsframställning
23–24/9	Västerbottens skogsklubb	Robertsfors, Västerbotten	Skogs- och industrihistoria.
1990			
17/8	SVS, Lycksele	Lycksele med omnejd	Reservat, brandhistorik, skogsmuseum m.m.

Prenumerera på SKOGEN

I januari 1914 kom det första numret av SKOGEN. Det är snart 100 år sedan! SKOGEN ges fortfarande ut av Föreninge Skogen och är en helt fristående tidning för ett lönsamt skogsbruk och god naturvård. Vi ger tips och råd om skogsskötsel, ekonomi och informerar om den senaste utvecklingen på virkesmarknaden.

Vill du få SKOGEN direkt i din brevlåda? Kontakta oss på 08-412 15 00 eller beställ en prenumeration på www.skogen.se/tidningen/prenumerera. Där finns flera förmånliga erbjudanden.

SKOGEN

Skogshistoriska Sällskapet Örtugar 2012

Hanna Lundin och Anna Stjernström heter årets båda mycket väl kvalificerade mottagare av Skogshistoriska Sällskapets Örtug.

HANNA LUNDIN har med hjälp av Norrlands skogsvårdsförbunds tidskrift från åren 1882 till 1950 och indelningshandlingar från Kronoparken Västra Anundsjö analyserat argumenten för, respektive mot, trakthyggesbruket under dessa år. Hon fann att diskussionerna i ämnet var intensiv fram till 1927 varefter debatten avtog.

Hanna Lundin kunde med hjälp av resultaten i sin studie konstatera att trakthyggesbruk under första halvan av 1900-talet var betydligt vanligare i norra Sverige än vad som tidigare beskrivits.

ANNA STJERNSTRÖMS bok *Skogen – gullet från Norden* är en både initierad och lättillgänglig beskrivning av vad skogsbruket betytt för såväl några byar i Jämtland och som för landet. Med stor behållning kan den läsas även av den som inte är specifikt skogligt intresserad. Boken ger en djuplodande insikt om skog och skogsbruk, kryddad med en mängd svart/vita fotografier av hög kvalitet.

Hennes arbete ger en initierad bild av en landsdel vars utveckling och fortlevnad i hög grad är beroende av att skogen utnyttjas.

Örtugen

SKOGSHISTORISKA SÄLLSKAPET delar varje år ut örtugar till amatörforskare som gjort skogshistoriska insatser under lång tid eller till unga, lovande forskare.

ÖRTUGARNA FINANSIERAS genom avkastningen på fonderade medel. Skogshistoriska Sällskapets örtugar består av ett diplom och en penningssumma som för närvarande uppgår till 5 000 kronor.

ÖRTUG var ett silvermynt som infördes i Sverige på 1300-talet. Det gick tre örtugar på ett öre.

Skogshistoriska Sällskapet Tidigare Örtugar

Skogshistoriska Sällskapet delar varje år ut så kallade Örtugar till personer som gjort skogshistoriska insatser under lång tid eller till unga, lovande forskare. Hittills har 40 Örtugar delats ut.

2011

Anna-Maria Rautio, Umeå
Arnold Ahlbäck, Huskvarna
och Rolf Albertsson, Jönköping

2010

Örjan Kardell, Uppsala
Ingvar Karlsson, Växjö

2009

Tord Segerdahl, Skoghäll
Johannes Ekman, Stockholm

2008

Tomas Ljung, Falun
Martin Ericsson, Malmö

2007

Gustaf Löfgren, Umeå
Elin Qvarnström, Umeå

2006

Yngve Ryd, Jokkmokk
Kristoffer Sivertsson, Umeå

2005

Torbjörn Josefsson, Umeå
Jan- Eric Karlström, Linköping

2004

Karl-Erik Andersson, Alingsås
och Bo Björklund, Älvängen
Bengt Johansson, Falun
Anna Sjödin, Bergsjö

2003

Eva-Maria Nordström, Umeå
Dag Kihlblom, Jönköping

2002

Egil Akre, Karlstad
Fredrik Hansson, Karlstad

2001

Henning Hamilton, Täby
Karl-Göran Enander, Jönköping

2000

Rolf Skärby, Kisa
Per Vestling, Umeå

1999

Cuno Bernhardsson, Umeå
Kristin Karlsson, Umeå
Bertil Thalín, Östervåla

1998

Johan Lindeberg, Umeå
Bengt Brynte, Hedemora

1997

Örjan Hill, Varnum

1996

Lars Magnusson, Falun
Lennart Hildingsson, Lerum
Åke Bengtsson, Hedemora
Per André, Skellefteå

1995

Lars Kardell, Uppsala
Erland von Hofsten, Falun
Gunnar Larsson, Möklinta

Tidigare artiklar i årsskriften

Artiklar införda i Skogshistorisk Tidskrift nr 1–9 (1991–1999) och Skogshistoriska Sällskapets Årsskrift 2000–2011

Adelsköld, Carl

Skogsbruk i förändring. Glimtar från en skogsförvaltning åren 1947–1962 1995

Ager, Bengt

Att behärska snön och isen i virkesdrivningarna 2008

Skogsarbetets rationalisering och humanisering 1900–2010 2011

Akre, Egil

Skogsarbetsvandringarna från Värmland 1998

Albertsson, Rolf

Pitprops – ett förfärligt farligt sortiment 1998

Flottnings i minne och sinne 2005

Almén, Bror

Skogliga resurser 1996

Andersson, Stig

Skogsteknik förr och nu 2004

André, Per

Tjärubränneri i Skellefteå socken före 1830 1992

Åby-Owen

En ångsåg som planerades redan 1813 1994

Skellefteskogen omkring 1761 1996

Degerforsheden under 200 år 1997

Jägmästaren i Skellefteå revir 1877–1906. Vad jobbade han med? 2001

Åverkan på kronoskogen inom Skellefteå 1635–1984 2005

Angelstam, Per

Skogsbruk och skoglig utbildning: förr, nu och i framtiden 2010

Arnell, Sven

Tankar om tid under Margareta Huitfeldts ek 1999

Sven Arnell minns 2003

Axelsson, Bo

Skogspolitik i Lycksele lappmark förr och nu 1991

Asplund, Henrik

Skogsindustrins superentreprenörer 2009

Bager, Ernst

Ett personhistoriskt verk som ger mersmak 2002

Berglund, Olle

Att plöja utan plog och gödsel utan gödsel 1998

Bernhardsson, Cuno

Skogen – sågen – brädflotten 1999

Bjernulf, Arne

En kocka berättar 1994

Berg, Karl

Virkesmätare Berg minns 1930-talet 2012

Björse, Gisela

Skogens etablering och utveckling i Sverige sedan istiden 1999

Brinck, Erik

Från ismannen Ötzi i Alperna till Joel Wretling i Malå. Några ord om skohö 1995

Bruun, Gösta

Mekaniseringen På 1960-talet och Iggesunds Bruks maskinförvaltning 2008

Brynte, Bengt

En skogsförvaltare minns 1950-talet 1991

Specialnummer om Erik W Höjer 1993

Skogskapital och skogsekonomi i Bergslagen före 1870 2000

Busk, Martin och Oskarsson, Johan

Rätten till Norrland 2008

Carlsson, Arvid

”Memoarer” 2002

Edlund, Lasse

Tankar kring skogshistoria och naturvård 1998

Ehrenberg, Carin

Skogshistoriska sällskapets tillkomst 1998

Ekelund, Hans

Fem generationer Krutzsch och deras påverkan på svenskt skogsbruk 2001

Intervju med Nils-Erik Nilsson 2002-10-24. Skogsbruk är ”land use” 2002

Ekman, Gustaf

Den kyrkliga jorden i Sverige, en historisk tillbakablick 2000

Ekman, Johannes

Skogen – fattigpäl, nationalresurs och frihetssymbol 2009

Ekstrand, Anders

Skogens betydelse för lanthushållningen i den skånska skogsbygden 2001

O.D. Krooks donationer – en resa från fäländsplanteringar till rekreation under 130 år 2003

Eliasson, Per

Skattemannen – eketrädets hatare 2000

Enander, Karl-Göran

Riksdagsdebatten 1903 om vår första nationella skogsvårdslag 2000

Framväxten av en skoglig miljöpolitik 2002

Svensk skogsforskning 100 år 1902–2002 2002

Den stora skogsrestaureringen 2003

Ekologi och skogsanvändning under Linnés århundrade 2004

Ekologi, naturskydd och skogsbruk under Darwins århundrade 2005

Skogsekologi från 1900-talets början till 2010 ... 2010

Fredrik Ebelings skogsekologiska gärning 2012

Enander, Gunnar och Möller, Erland

Huseby Bruks skogsbruk och dess förhistoria 2009

Enroth, Birger

I Wretlings fotspår 1996

Ericsson, Kjell-Eric

Skogsbruksområdet – en frivillig samverkan mellan skogsägare 1995

Eriksson, Ingemar

Skogsvårdsepoker i norr 1991

Ericsson, Martin

”Nu är var människa galen” 2008

Ewald, Fia

Skogen i de enskilda arkiven 1992

Fahlgren, Svante

Skogsbruket i Kramfors bolag. Några iakttagelser och minnen från åren 1939–1951 1995

Falk, Eric

Klubbhus – kan det vara skogshistoria? 2001

Fiebranz, Rosemarie

Skogshushållens arbete – ett forskningsprojekt om genusarbetsdelning i det norrländska skogsbruket 1920–1970 2004

Fresk, Robert

Från svenska barrskogar 2004

Grundström, Berit

”Silverskogen – sydväst om månen” 2007

Gräslund Berg, Elisabeth

Ortnamn – en kulturskatt i skogen att värda och bruka 2005

Gustavsson, Ingemar

I timmerskogarna på 90-talet. av Fräs Erik Andersson 2002

Hamilton, Henning

Skogen med de flygande skeppen 2000

Vår förste skogshushållare 2009

Jägmästarens möten 2010

Hansson, Fredrik

Svenska skogsträds medicinska egenskaper – i folktron och verkligheten 2002

Hansson, Lars

Skogen vår framtid 2009

Hedberg, Jan

Fascinationen av de största träden på jorden! ... 2009

Hedén, Elis

Handbok för skogshushållare 1999

Hedin, Arne

Fibrer från Afrika 2007

Hedman, Börje

”Granfröet” – ett skogsminnenmärke i Sollefteå 1997

Hildingsson, Lennart

Den skogshistoriska utvecklingen i södra Sverige under 1900-talet. Några exempel 1991

Fulltofta – från 1700-talets enefälader och surskogar till dagens rekreativa storskog 1994

Hildingsson, Hans-Jöran

Skogssällskapet 100 år 2011

Hill, Örjan

Anmälan om en ny skogshistorisk handbok 2002

von Hofsten, Erland

”Då man har gagn af skogen, bör man ock verka för dess vård”. Om Norrlands Skogsvårdsförbund 1997

Höjer, Inge

Margareta Huitfeldt, Bohusläns mäktiga jordägare och donator 2000

Jansson, Ulf

Från ”grannekäpp” till skogvaktare – händelser under 1600-talet i Vartoftas samfälliga skogar 2005

Jacobsson, Ove och Nilsson, Nils

Skogsägarna Norrskog 1990–2008 2008

Johansson, Arne C

Byråkratins Höga Visa 2006

Johansson, Bengt

Vägen mot ett rationellt och hållbart skogsbruk i Norrland 2006

Johansson, Rolf

Stocksågen – värd att minnas 2011

Johansson, Rune

Bara en skogsarbetare 1991

Jonheimer, Stefan

Vägar till den äldre svenska skogslitteraturen. En kommenterad bibliografi om bibliografier 1994

Josefsson, Torbjörn

Förekomst av långskäggslav i förhållande till tidigare och nutida skogsstruktur 2005

Jönsson, Gösta och Långström, Valter De drog till skogs	1998
Kardell, Lars Är naturvärden betjänt av skogshistorisk kunskap?	1991
Skogshistoriska notiser ur Gotlands dombok 1836	1991
Västkusten i ett skogshistoriskt perspektiv	1992
Länsjägmästare Ragnar Lybeck och hans klippböcker från åren 1907–1928	1992
Skogsskötselns historia vid Sveriges första skogsvaktarmöte i Stockholm år 1895	2006
Edwin Ohlsson, Skogssällskapet och Kronobergs länsallmanning i Vrå	2012
Kardell, Lars och Rehn, Sixten Skogshall – Sveriges äldsta skogsskola	1992
Kardell, Örjan och Sténs (Lindkvist), Anna Skogsgödslingen i storskogsbrukets backspegel	2010
Karlsson, Ingvar Från Hallabro till Mönsterås	2009
Karlsson, Kristin Kolonisationen av Orsa Finnmark	1999
Kiellander, Carl Ludvig Om Vimmerbyallens ursprung.....	2012
Kihlblom, Dag Råslätts skogsvaktarskola – åter på Jönköpings- och Sverigekartorna	1999
Skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län 1905–1996 – om frö, plantor, återväxter, skogsvård och utbildning	2002
Pärlälvsdalen – dess liv och natur	2008
Åter till Pärlälvsdalen	2010
Korsfeldt, Ola Svedjebruk i centrala Småland	2011
Krogh, Arne Stormfällningen 1954 – ett 40-årsminne	1995
Kullman, Leif Nya blad i svensk skogshistoria	1997
Lavsund, Sten Jägaren – fiskaren – samlaren – från istiden till 7000 år före nutid	2006
Lind, Helmer Görkotiin (grankådetiden)	1996
Ljung, Tomas Ekön från en ödebygd	2008
Lindeberg, Johan Hotbilder inom svenskt skogsbruk under 300 år	1998

Linné, Ingemar Gotländsk skogshistoria	1997
Lorén, Dan En skogsarbetarkojas beaktelser – om arkeologisk metod vid undersökning av yngre kulturlämningar	2000
Lundqvist, Eric Svensk skogspionjär i Indonesien	2007
Lundström, Henrik Stämplingsarbete i skogsbestånd med storlag i seklets början	1996
Långström, Valter och Jönsson, Gösta De drog till skogs	????
Löfgren, Gustaf "Statens Starekår" eller "fria jordbrukare"?	2007
Löfving, Rune Fisket, en betydelsefull del av Bohusläns skogshistoria	1999
Magnusson, Lars Stockabanan i Svartnässkogen – ett tekniskt snedsprång	1992
Kåda	1996
En historik över en historik	2001
Myrdal-Runebjer, Eva Såg & Historia: Ett inventeringsprojekt om skogliga kulturminnen	2000
Möller, Erland och Enander, Gunnar Huseby Bruks skogsbruk och dess förhistoria ...	2009
Niklasson, Mats Stubbar berättar – om dendrokronologi och skogshistoria	1999
Nilsson, John Rissjökanalen – en intressant flottled i Åseletrakten	1992
Nilsson, Nils och Jacobsson, Ove Skogsägarna Norrskog 1990–2008	2008
Nilsson, Ola Bidrag till kunskap om miljöns ålder	2005
Nordström, Eva-Maria Människan i urskogen – vegetationshistoria i Hamra nationalpark under 2500 år	2003
Nordström, Gunilla Statlig skogsförvaltning intill 1883	1992
Nordström, Leif Skogs ordförande minns: In på 60-talet var vi "okontrollerbar arbetskraft"	2002

Norrby, Johannes Svenska jägmästare, porträttgalleri med biografier 1928	2001
Oskarsson, Johan och Busk, Martin Rätten till Norrland	2008
Otterstedt, Petter Bai Bang, ett kontroversiellt projekt?	2007
Paulsrud, Olle Kronojägeri på 1800-talet	2003
Paulsson, Anders Norrbysskär: sågverks- och skogshistoria som blir allt mera levande	2003
Persson, Reidar Skogsförstörelsen. Från Adam till Clinton	1998
Petterson, Ronny Virkesmätning i omvandling	2011
Petterson, Åke Mina 50 år i skogens hägn	2003
En port till Tiveden	2006
Prytz, Cristina Utmarkens nytta	2006
Quarnström, Elin Samiskt växtutnyttjande från 1600-talet fram till ca 1950	2007
Rehn, Sixten och Kardell, Lars Skogshall – Sveriges äldsta skogsskola	1992
Roberntz, Orvar Skogens småländske hövding	2006
Rosendal, Karl Gustav Häradssallmanningar – ett arv från hedenhös	1998
Rydström, Gunhild Några notiser om bark som föda	2001
Rådman, Sten Särlingen	1996
Jakten i inlandet	1997
Arvidsjauras allmänningsskog	1998
Sandell, Sven Skogsbruket i Jönköpings län 1950–2000	2009
Schmidt, Günter De svenska lantmäterikartorna 1692–1968. (Översättning av Bengt Brynte)	1997
von Segebaden, Gustaf Riksskogstaxeringen 75 år – utvecklingen 1923–1998 i korthet	1999
Segerdahl, Tord Från ett långt liv i sågverksindustrins tjänst	2009

Sivertsson, Kristoffer Till synes orörd skog – naturvärden och kulturhistoria i en fjällnära skog	2006
Sjunnesson, Sven Skogshistoriska reflexioner	2003
Sjöberg, Mats Barnen, skogen och skolan	2012
Skogvall, Gösta Skogsdikningens historia i Kronobergs län	1996
Säfsjöströms bruk – järn- och skogsbruk under 350 år	2001
Sjödin, Anna Bolgsexpansion i nordvästra Hälsingland mellan 1811 och 1862	2004
Sprängare, Björn Skogsindustrins framväxt i södra Sverige	2010
Stenerås, Bengt Några skogshistoriska glimtar från Brevikshults häradssallmanning	2005
Sténs (Lindkvist), Anna och Kardell, Örjan Skogsgödslingen i storskogsbrukets backspegel	2010
Sténs, Anna och Camilla Sandström Konflikten kring bärplockning är av gammalt datum	2012
St-Jean, Eva Martin I Harvered – en skogsarbetares brev från Kanada berättar	2001
af Ström, Israel Utbildningsmål för jägmästarutbildning 1802 ...	1999
Sundberg, Kerstin "Björkaskogen en omistlig herlighet" – om skogbrukets framväxt på de skånska godsena ..	2001
Sundberg, Ulf Skog, järn, energi. Om välfärd och makt	1997
Sunesson, Evert Från länskogvaktare till skogsvårdskonsulent ..	2002
Söderlund, Anders Skeppsvirke på gammalt sätt i modern tidh.....	2012
Söderström, Göran Skogsbruket under 160 år på Kronoparken Halle- Hunneberg	1992
Bondens skog i Älvsborgs län – om försvinnande och återkomst	2004
Djurens konung och svenskarnas	2006
Kronojägare mördad	2008
Skogsjärnvägen på Hunneberg	2011

Thoresson, Owe

Resan mot en okänd kust 2006

Thunander, Hans

Ekeberga I: I Stom 2000

Wallenius, Rudolf

Motorsågen kom – och försvann 1994

Bärplockarhistoria 1997

Wallsten, ElisabetMarkanvändning i nordvästra Blekinge
och byn Gåragöl 2003**Valinger, Erik**

Skogsforskningen för 100 år sedan 2012

Vanberg, Erik

Ljusnan-Dellen, en bortglömd flottled 1991

Vestling, Per

Högfura eller kärrgran i timrade hus 2000

Willén, Paul

Stormen 1954 på Korsnäs marker 2004

Witte, ArneErfarenheter som skogsförvaltare vid
AB Klippans finpappersbruk 1951–1980 1995**Åsling, Nils G.**Kommentarer till Stig Österbergs
historieskrivning 2008**Österberg, Stig**Till minne av en hästkörare Åseletrakten
från slutet av 1920 till början av 1950 2004

Min tid som anställd inom skogsägarrörelsen ... 2008

Skogshistoriska Sällskapets medlemmar

HedersmedlemmarEdlund Lasse ÖSTERSUND
Enander Karl-Göran JÖNKÖPING
Hamilton Henning DJURSHOLM
Kihlblom Dag JÖNKÖPING
Sjunnesson Sven BROBY
Sprängare Björn STOCKHOLM
Torung David HORNDAL
Antal 7**Medlemmar**Abrahamsson Anders och Gunilla LIDINGÖ
Abrahamssons Aug.Stiftelse FLODA
Adelsköld Göran UPPSALA
Adelsvärd Johan ÅTVIDABERG
Ager Bengt VIKARBYN
Ahlander Rune JÖNKÖPING
Ahlberg K H Gudmund LUND
Ahlberg Mats SKÖVDE
Ahlbäck Arnold HUSKVARNA
Ahnlund Sten ÅNGE
Aho Martti TRANEMO
Albertsson Rolf JÖNKÖPING
Albinsson Agne INGELSTAD
Albrektsson Arne UMEÅ
Alexandersson Niklas TIDAHOLM
Alfta Skogstekniska AB ALFTA
Algotsson Bengt SUNNE
Almberger Per LINKÖPING
Almgren Gunnar HALMSTAD
Alstad Bengt HÖRBY
Alstad Torgny VASTRA FRÖLUNDA
Ander Gunnar MOCKFJÄRD
Anderson Sven KISA
Andersson Anna RÅNEÅ
Andersson Bengt GETINGE
Andersson Bengt TÄLLBERG
Andersson Dan ÄLEKULLA
Andersson Eje LULEÅ
Andersson Erik VALLSTA
Andersson Gert FALKENBERG
Andersson Gunnar BJÖRBO
Andersson Gunnar UMEÅ
Andersson Göran GIMOAndersson Ingemar UPPSALA
Andersson Jan BENGTSFORS
Andersson Karl-Erik ALINGSÅS
Andersson Karl-Gustav ÄLVÄNGEN
Andersson Kenneth HAGFORS
Andersson Lennart VÄXJÖ
Andersson Leon o MajBritt LERUM
Andersson Märten TIDAHOLM
Andersson Oscar MORA
Andersson Roger VÄXJÖ
Andersson Roland GRÄSTORP
Andersson Roland KATRINEHOLM
Andersson Rolf VIKBOLANDET
Andersson Rolf VIMMERBY
Andersson Rune SÖSDALA
Andersson Stig JÄRFÄLLA
Andersson Sven-Erik LINKÖPING
Andersson Werner ALSÉN
André Per SKELLEFTEÅ
Andréen Håkan FRÄNDEFORS
Andrén Björn ÖRNSKÖLDSEVIK
Angelstam Per RAMSBERG
Appert Eric VETLANDA
Areskog Kristian SUNDSVALL
Arfwidson Johan NYKVARN
Arndt Johan TIVED
Arnell Anders ÖRBYHUS
Arnell Sven RÄVLANDA
Arnell Sven-Hilding HYSNA
Arnoldsson Erik DOROTEA
Aronsson Aron DJURSHOLM
Aronsson Steninge SVEDALA
Arvidsson Ingvar BENGTSFORS
Arvidsson Åke LJUNG
Aschan Wilhelm VÄSTERVIK
Asserstål Roger KARLSTAD
Atterfors Ulf SUNNE
Attergaard Håkan ÖSTERSUND
Augustsson Tore PERSTORP
Aulén Gustaf VÄXJÖ
Axelsson Anna-Lena UMEÅ
Axelsson Bertil VIMMERBY
Axelsson Bo UMEÅ

Vi ger dig råd!

I mer än 70 år har vi på Norrskog gett våra medlemmar skoglig rådgivning som ger tillväxt såväl i skogen som på banken.

Som medlem i Norrskog har du alltid tillgång till kostnadsfri rådgivning och våra kunniga skogsrådgivare erbjuder dig hjälp och stöd med allt som rör ditt skogsbruk. Planerar du att avverka eller har du behov av gallring eller röjning? Är det dags att plantera eller funderar du kanske på de miljökrav som ställs vid avverkning. Vilka behoven än är, finns Norrskog där, för din skull.

www.norrskog.se

Axelsson Mikael	ASKIM	Brevens bruk AB	KILSMO
Axelsson Nils	RAMSJÖ	Brink Björn med familj	FÄRILA
Axelsson Sven-Åke	VÄSTERÅS	Brorsson Hans o Ulla	DROTTNINGHOLM
Axelsson Tore	TORSBY	Bruhn Åke	ÖSTERBYMO
Bager Ernst	JÖNKÖPING	Brun Elsa	ALINGSÅS
Banck Hans	BORÅS	Brunet Jörg	DALBY
Bark Åke	SMEDJEBACKEN	Brunnström Åge	OSBY
Barklund Pia och Åke	UPPLANDS VÄSBY	Brus Anders	ENVIKEN
Barremyr Göran	TORSBY	Bruun Gösta	MÄRSTA
Bendz Mårten	VÄXJÖ	Brånby Gabriel	BERGSJÖ
Bengtsson Assar	HALMSTAD	Bucht Stefan	JÖNKÖPING
Bengtsson Bernt	VÄXJÖ	Byfalk Roland	ÅBY
Bengtsson Göte	JÖNKÖPING	Bygren Karl-Gunnar	VÄRNAMO
Bengtsson Hans	VÄXJÖ	Bylund Gunnar	ASARUM
Bengtsson Joakim	OLOFSTRÖM	Byström Folke	SVÄRDSJÖ
Berg Magnus	VÄXJÖ	Bååth Härje	UMEÅ
Berg Rune	ÖREBRO	Bäckman Bert-Ove	LYCKSELE
Berg Stig	KARLSTAD	Bäckström Olof o Zetterberg Ylva	ALINGSÅS
Bergh Anders	ÄTTRABY	Bäckström Per-Ove	UMEÅ
Berghäll Sören	JÖNKÖPING	Carlander Hans	BOXHOLM
Bergman Fritz	HOLMSUND	Carl bom Mats	FALUN
Bergqvist Astrid	RYDEBÄCK	Carlestål Bo	STOCKHOLM
Bergqvist Stefan	BRAÅS	Carlfors Bertil	TRANÅS
Bergstedt Johan	LINKÖPING	Carlsson Anders	BOLLNÄS
Bergsten Tomas	UMEÅ	Carlsson Mårten	LOMMA
Bergvik Skog AB	FALUN	Carlsson Uno	LJUNG
Bjerke Beverly-Ann	STOCKHOLM	Castensson Reinhold	LINKÖPING
Bjernulf Johan	RÄTTVIK	Cato Nils-Gunnar	VEBERÖD
Bjerregaard Jens	GENARP	Cedergren Magnus	SOLLENTUNA
Bjureld Sven	KARLSTAD	Celander Thorsten	UMEÅ
Björheden Rolf	UPPSALA	Celsing Dag	VÄSTERÅS
Björk Jan	UDENÅS	Charlesworth Erland	GÄLLÖ
Björklund Anders	FALUN	Claesson Torsten	ÄLMHULT
Björklund Anders	ORSA	Clarholm Marianne	UPPSALA
Björklund Erik	BISPGÅRDEN	Dackman Staffan	SKOKLOSTER
Björkroth Göran	NORDINGRÅ	Dahlén Lars	OSBY
Björnberg Torsten	NYKVARN	Dahlgren Lars	MÖLLTORP
Bladh Gabriel	KARLSTAD	Dahlman Roland	STOCKHOLM
Blakstad Mats	STOCKHOLM	Dalsman Carl-Johan	MUNKFORS
Bodén Lennart	SKELLEFTEÅ	Danielson Peter	FILIPSTAD
Bonde Carl	HÖLÖ	Danielsson Hans o Eva Johansson	ANNERSTAD
Bostrand Lisbet	STOCKHOLM	Dansk jagt-og skovbr.museum	DANMARK
Braf Sören	JÖNKÖPING	Daveby Fredrik	VÄXJÖ
Brattåsstiftelsen	SUNDSVALL	Degerlund Stefan	TORSBY
Bredberg Carl Johan	ÖRNSKÖLDSVIK	Degerman Lars	RÅNEÅ
Bregmo Berndt	UMEÅ	Dehlén Rune	ORSA

Delfin Gunnar	SÖDERBÄRKE	Eriksson Harry	ALSTERBRO
Diamant Kerstin	KISTA	Eriksson Harry	VIRESTAD
Didrik Ulf	ÅKERSBERGA	Eriksson Ingemar	LULEÅ
Djurberg Bengt	FALUN	Eriksson Karl Erik	EKSHÄRAD
Du Rietz Erik	ÅTORP	Eriksson L.-O	UPPSALA
Duker Jan-Peter	STOCKHOLM	Eriksson Lars	HALLSTAVIK
Dåverhög Bengt	BENGTSFORS	Eriksson Mårten	JÖNKÖPING
Edholm Gösta	BOLLNÄS	Eriksson Per-Ola	LULEÅ
Edlund Bo	HÖÖR	Eriksson Sofia	GÄVLE
Edlund Gustaf	PITEÅ	Eriksson Stig	MJÖLBY
Edman Stefan	LJUNGSKILE	Erkén Tore	DOMSJÖ
Edsfors Jonas-Anders	JUNSELE	Erlandson Ulf	HÄLLEFORSNÄS
Edvardsson Helena	FELLINGSBRO	Erlandsson Eskil	ANNERSTAD
Einarsson Börje	HYSSNA	Ernfridsson Jonas	STOCKHOLM
Ek Bengt	STOCKHOLM	Eveson Karsten	HELSINGBORG
Ek Tommy	LERDALA	Fabricius Åke	LULEÅ
Ekblad Sven-Gunnar	LUND	Fagerlund Folke	ROCKNEBY
Ekbladh Olle	SUNDSVALL	Fahlroth Siggardt	FALUN
Ekholm Ingvar	UPPSALA	Fahlström Owe	NORRTÄLJE
Eklund Jan	STOCKHOLM	Falck Jan	UMEÅ
Ekman Henrik, att Ekman&Kratz Repo ...	STOCKHOLM	Falk Gösta	HALMSTAD
Eklundh Jan	HEDESUNDA	Falk Jentz Kristian Ottemar	EKOLSUND
Ekman Mats	FORS	Falk John Ivar	ASPABRUK
Ekman Peter	BROBY	Falk Lars-Åke	VIMMERBY
Ekstrand Anders	GLIMÅKRA	Falk Sigurd	HEDEMORA
Ekström Bernt	SÖDERTÄLJE	Felle Åke	VÄXJÖ
Eld Lars-Erik	ARVIKA	Flordh Staffan	UMEÅ
Elfving Björn	UMEÅ	Fogstam Ingvar	LINKÖPING
Elfving Dag	ÖSTERSUND	Folkesson Börje	TANDBYRN
Eliasson Albert	RUDA	Forsberg Roland	FALUN
Eliasson Hans	VINDELN	Forsén Sverker	LULEÅ
Eliasson Owe	VINDELN	Forshed Nils	SKÖVDE
Eliasson Per	MALMÖ	Forssell Göran	BANDHAGEN
Enander Gunnar	VÄXJÖ	Forsström Erland	SPANIEN
Enander Karl-Göran	JÖNKÖPING	Forsström Margit	VÄXJÖ
Enbäck Sven-Erik	FALUN	Franson Göran	UDEVALLA
Englund Anders	JÄRPEN	Fransson Bernt med familj	VÄXJÖ
Engman Lars Erik	KILAFORS	Fransson Jan	HÖKERUM
Engsås Jan	HEDEMORA	Fransson Olle och Solweig	GNOSJÖ
Enocson Per	KNIVSTA	Fredriksson Christian	TÖCKSFORS
Ericson Lars	STOCKHOLM	Fredriksson Gustav	BRÅKNE-HOBY
Ericsson Kjell-Eric	LINKÖPING	Fredriksson Olov	TÖCKSFORS
Eriksson Lars-Olof	FILIPSTAD	Frej Hans o Ann-Britt	HYLTEBRUK
Eriksson Gunnar	LUDVIKA	Fresk Robert	ÖSTERSUND
Eriksson Jonas	SÄVAR	Friberg Anders	VAGGERYD
Eriksson Hans	SÄVAR	Frick Per Erik	HUDIKSVALL

Fridén Billy	SANDHEM	Hamilton Gustaf	RIMFORSA
Fries Clas	UMEÅ	Hammar Sven-Erik	FUNÄSDALEN
Frisk Åke	VALLENTUNA	Hamrin Christina	JÖNKÖPING
Fritzboeger Bo	DANMARK	Hansen Camilla m. familj	LULEÅ
Fryk Jan	SIGTUNA	Hansen Lars	GRIMSLÖV
Fräås Anders	BODA KYRKBY	Hansson Anders	KODE
Furmark Hans	GAMMELSTAD	Hansson Håkan	SUNNE
Föreningen Sveriges skogsindustri	STOCKHOLM	Hargs Bruk AB	HARGSHAMN
Gagge Carl-Magnus	GÄVLE	Harrysson Hans	TRANÅS
Geholm Per	EDSBY	Hartzell Oscar	LJUNGSBRO
Geis Carl-Johan o Anitha	VRETSTORP	Hedberg Carl Johan	VIMMERBY
Gemmel Pelle	SUNDSVALL	Hedberg Jan	FALUN
Gewert Thomas	BORGSTENA	Hedberg Jonas	PERSTORP
Gilliusson Rolf	SOLLEFTEÅ	Hedéen Stig	EKSHÄRAD
Granath Olle	JÖNKÖPING	Hedén Elis	FALUN
Granqvist Åke	LUDVIKA	Hedin Arne	UPPSALA
Grapengiesser Johan	GRÄNNA	Hedin Erland	VALLSTA
Grennborg Anders	VETLANDA	Hedlund Göran	LJUNGBY
GS (GrafiskaSkogs) Avd 6 V.Göta.	GÖTEBORG	Hedlund Linda	MÄRSTA
GS(GrafiskaSkogs) Avd 4 Ö.Smål.	OSKARSHAMN	Hedström Bo S	JÖNKÖPING
Guldbrandsson Karl Olof	ARVIKA	Hegleback Tage	ORRVIKEN
Gunnarsson Gösta	SMÅLANDSSTENAR	Heibring Gunnar	VALSJÖBYN
Gunnarsson Roland	TENHULT	Helge Mats	SMÅLANDSSTENAR
Gustafsborgs Säteri AB	PERSTORP	Hellstrand Håkan	VÄSTERFÄRNEBO
Gustafsson Alf	HÖKERUM	Hemberg Elisabeth	ALINGSÅS
Gustafsson Annika	HÄLLEFORS	Henckel Claes Göran	VIMMERBY
Gustafsson Arne	HABO	Henningson Lars	UDDEVALLA
Gustafsson Bertil	STOCKHOLM	Henriksson Erik	FILIPSTAD
Gustafsson Inge	STOCKHOLM	Henriksson Karl	FALUN
Gustafson Iréne och Åström Björn	UMEÅ	Henriksson Lars	MALUNG
Gustafsson Jan-Olof	HOK	Herlitz Nils	SALTSJÖBADEN
Gustafsson Lars	SMEDJEBACKEN	Hermansson Lennart	SEGLORA
Gustavsson Kerstin	STORVRETA	Hermelin Carl	ANEBY
Gustafsson Lennart	NYBRO	Hermelin Eberhard	FRANKRIKE
Gustafsson Torsten	LENHOVDA	Hermelin Ulf	VADSTENA
Gustavsson Ingemar	ORSA	Hermodsson Svenne	VINSLÖV
Gustavsson Jan	VÄXJÖ	Herud Odd	SÄFFLE
Gustavsson Stefan	HABO	Hestner Ulla	HUSKVARNA
Gårdh Rune	KLÄSSBOL	Hildingsson H-J och Viva	LERUM
Gärdin-Wulf Agneta	DJURSHOLM	Hildingsson Karin	STÖDE
Göteborgs universitet/Kulturvård	MARIESTAD	Hildingsson Ola	TIERP
Göthner Erik	UPPSALA	Hillring Bengt	AVESTA
Hagerfors Göran	SALA	Hjalmarsson Gert	BLACKSTAD
Hallborg Olof	HYLTEBRUK	Holgersson Bengt	MALMÖ
Halvarson Tord	FALUN	Holm Karl-Evert	LÖVSTABRUK
Halvarsson Jöns-Erik	SVEG	Holm Sören	UMEÅ

Holmberg Harald	LYCKSELE	Jernkontoret Bergshist.utskottet	STOCKHOLM
Holmberg Walter	LYCKSELE	Johannishus Godsförv. AB	JOHANNISHUS
Holmen Skog Centrala staben	ÖRNSKÖLDSEVIK	Johansson Ambjörn	GRÖDINGE
Holmer Martin	ÖRBYHUS	Johansson Annelie	AGUNNARYD
Holmgren Anders	TÄBY	Johansson Arne C	VIMMERBY
Holmqvist Ingvar	HUDIKSVALL	Johansson Arne	SALA
Holst Per-Olof	NÄSSJÖ	Johansson Bengt	ESKILSTUNA
Holst Thomas	HELSINGBORG	Johansson Bengt	FALUN
Hugosson Bygge Maria	NORBERG	Johansson Bengt	HYLTEBRUK
Hultman Bengt	ÖRNSKÖLDSEVIK	Johansson ClaesGöran	VÄXJÖ
Hulu Erik	SUNNE	Johansson Eli	ARVIDSJAUR
Husberg Erik	KULLAVIK	Johansson Erik	KIRUNA
Håkansson Håkan	LULEÅ	Johansson Erik	SKINNSKATTEBERG
Hägerby Lennart	RUDA	Johansson Gunnar o Ingrid	GÄVLE
Hägg Björn	VÄSTERÅS	Johansson Gustav	ÅSELE
Häggbom Laine	HORTLAX	Johansson Harry	MOLKOM
Hägglund Björn	VALLENTUNA	Johansson Ingvar	SLITE
Hägnestig Göran	KINNARUMMA	Johansson Janne	ÖRKELLJUNGA
Häradskog i Örebro att. E. Petré	ÖREBRO	Johansson Kicki	FALUN
Häradsmarken AB	LINKÖPING	Johansson Kurt	ULLARED
Högberg Hans	SKINNSKATTEBERG	Johansson Lars	GÄVLE
Hörfeldt Roland	UPPSALA	Johansson Olof	INGATORP
Höök Christer	VÄXJÖ	Johansson Roland	LIDKÖPING
Idofsson Sven-Inge	HAMNEDA	Johansson Rolf	HEDEMORA
Ingebro Per-Anders	FALUN	Johansson Staffan	SALA
Institutet för språk och folkminnen	UPPSALA	Johansson Stig	JÖNKÖPING
Isacsson Gunnar	KRISTIANSTAD	Johansson Thomas	SKINNSKATTEBERG
Isaksson Hans Göran	ÖSTERSUND	Johansson Torbjörn	SALA
Isaksson Jakob	YTTERBY	Johansson Tord	HEDEMORA
Isaksson Per-Gunnar	BORÅS	Johansson Tord	JÖNKÖPING
Isfeldt Kjell	JÖNKÖPING	Johansson Ulf	HALMSTAD
Ivarsson Arne	MARIANELUND	Johnsen Torbjörn	JÖNKÖPING
Ivert Klas	FALUN	Johnsson Kjell	MELLERUD
Jacobsson Ove	ÅSARNA	Johnsson Lars Anders	ÄLMHULT
Jacobsson Sture	ASPABRUK	Jonasson Bengt	RYSSBY
Jacobzon Lars	SKARA	Jonasson Jan	LÖNASHULT
Jahnke Björn	SALTSJÖBADEN	Jondelius Bo	FALUN
Jakobsson Henry	HILLARED	Jonsell Mats	UPPSALA
Jakobsson Per Olof	VÄXJÖ	Jonsson Hans Olof	OCKELBO
Jakobsson Rikard	KALMAR	Jonsson Jonas	MORA
Jansson Anita	VIRESTAD	Jonsson Kurt	ALFTA
Jansson Karl Åke o Ingegerd	GÄVLE	Jonsson Lena	UMEÅ
Jansson Lars-Erik	HÄLLEFORS	Jonsson Lennart	ARVIDSJAUR
Jansson Owe	UMEÅ	Jonsson Robert	JOKKMOKK
Jansson Per	ANDERSTORP	Jonsson Staffan	HAMMERDAL
Jansson Urban	TRANÅS	Jordansson Bo-Göte	KARLSTAD

Josefsson Roland	HEDEMORA	Kinell Lars	DALSTORP
Josefsson Thorbjörn	UMEÅ	Kjellson Christina	SOLNA
Junevik Göran	ALFTA	Klackenberg Dag	KISTA
Junsved Ivan	VIMMERBY	Klarström Per-Olof	BOLLNÄS
Jämthagen Sidney	GÄVLE	Klementsson Göran	KNUTBY
Jämtlands läns bibliotek	ÖSTERSUND	Klementsson Hans	HÄSTVEDA
Jönsson Bosse	STOCKHOLM	Klingberg Tage	VALBO
Jönsson Sture	TÄRNSJÖ	Klingspor Wilhelm	HÄLLEKIS
Jörle Anders	STOCKHOLM	Klingström Lars	ÖDESHÖG
Jörn lind Sune	FALUN	Klint Lars	LJUSDAL
Kabell Sören	UNNARYD	Knutsson Patrik	SVENLJUNGA
Kalela Brundin Maarit	LYCKSELE	Knutsson Tommy	VÄXJÖ
Kardell Anders	FJÄRÅS	Koch-Schmidt Jan	STORA SKEDVI
Kardell Örjan	VATTHOLMA	Koivisto Taisto	ALINGSÅS
Karlsson Bo	BJÄRRED	Krekula Heine	TÄRENDÖ
Karlsson Christer	SOLLERÖN	KSLA Biblioteket	STOCKHOLM
Karlsson Dag	HYSSNA	Kullberg Per	UPPSALA
Karlsson Ellert	UPPSALA	Kuylenskierna C H	ÅKERSBERGA
Karlsson Göran	ASKERSUND	Kuylenskierna Falk	JÖNKÖPING
Karlsson Hans-Olov	ÅSBRO	Kvarnström Arne	JÖNKÖPING
Karlsson Ingmar	BORLÄNGE	Kvarnström Gösta	SVÄRDSJÖ
Karlsson Ingrid	UDDEVALLA	Kvick Knut	VÄRNAMO
Karlsson Jan	VÄXJÖ	Källsmyr Bertil	BREDARED
Karlsson Jenny o. Eriksson Ronny	SÄTER	Kämpfe Bengt	UPPSALA
Karlsson Jerker	SUNDSVALL	Laestadius, Lars	USA
Karlsson Karl Eric	KRISTIANSTAD	Lagergren Stig	AXVALL
Karlsson Kjell	RÅNEÅ	Lagerqvist Karl Åke	SVENLJUNGA
Karlsson Lars	ORSA	Lagneby Per	MALMÖ
Karlsson Liljas Stina	BORLÄNGE	Land, Tore	MULLSJÖ
Karlsson Martin	SKELLEFTEÅ	Lanner Jan	DALBY
Karlsson Nils	FALUN	Larsson Anders	ALINGSÅS
Karlsson Olle	RYSSBY	Larsson Bertil	FÄRGELANDA
Karlsson Patrick	BANKERYD	Larsson Gunnar	KIMSTAD
Karlsson Ragnar	KOLMÅRDEN	Larsson Hemming	HÖGSBY
Karlsson Richard	UNNARYD	Larsson Håkan m. fam	FLISERYD
Karlsson Roland	VEDDIGE	Larsson Jan	NORA
Karlsson Sixten	NORDMALING	Larsson John-Allan	PITEÅ
Karlsson Staffan	NYKÖPING	Larsson Kjell	KATRINEHOLM
Karlsson Tommy	STOCKHOLM	Larsson Lars Erik	SUNDSVALL
Karlsson Åke	VÄRGÅRDA	Larsson Lars-Olof	TIMMERSDALA
Karlström Jan-Eric	LINKÖPING	Larsson Lars-Olov	HALLABRO
Kastberg Per Olof	LULEÅ	Larsson Magnus	DJURSHOLM
Keijser Göran	VEDEVÄG	Larsson Maj och Torbjörn	GÄVLE
Kellerstam Hans	BANDHAGEN	Larsson Mårten	STOCKHOLM
Kewenter Paul	GÖTEBORG	Larsson Per	UPPLANDS VÄSBY
Kihlberg Fredrik	RONNEBY	Larsson Petter	DANDERYD

Larsson Ulf	JÖNKÖPING	Lundmark Anders	UMEÅ
Lavsund Sten	UPPSALA	Lundmark Jan-Erik	SIGTUNA
Lejon Bo	UMEÅ	Lundqvist Björn	TIBRO
Lennartsson Anders	VÄNNÄS	Lundqvist Lars	SÄTER
Lennerthson Ulf	FALUN	Lundqvist Rolf	ENVIKEN
Lennström Annika	ÖSTRA FRÖLUNDA	Lundström Anders	ALNÖ
Lerums Byggnadshyttta	LERUM	Lyngfelt Björn	SUNDSVALL
Liderfelt C-G	EKSJÖ	Löf Hans	TENHULT
Lidholm Lars	ORSA	Löfving Rune	LJUNGSKILE
Liedholm Hans	HUSKVARNA	Löfving-Henriksson Ann	NÖSUND
Liljengren Stefan	LAMMHULT	Magnusson Agne	VÄXJÖ
Lind Sten	NORRÖPING	Magnusson Gert	STOCKHOLM
Lindberg Göran	UMEÅ	Magnusson Rolf	MARIESTAD
Lindberg Henrik och Berit Peukert	LINKÖPING	Magnusson Tord	UMEÅ
Lindberg Karl-Erik	LUND	Magnusson Viktor	SUNDSVALL
Lindblom Olle	BOLLNÄS	Malm Dan	LUND
Lindemark Bo	NACKA	Malmberg Nils-Henrik	NACKA
Lindén Per	ALNÖ	Malmberg Anders	GÄVLE
Linder Jan	KRISTIANSTAD	Malmqvist Cecilia	VETLANDA
Linder Per	HOLMSUND	Marbenius Åke	ANEBY
Linder Sune	HÖÖR	Marntell Anna	SUNDSVALL
Linder Ulf	DOMSJÖ	Marntell Bengt	PERSTORP
Lindgren Nils	UMEÅ	Martens Lars Erik	SILJANSNÄS
Lindhagen Anders	UPPSALA	Martinsson Bo	ÅSTORP
Lindhe Anders	STOCKHOLM	Martinsson Krister	RYDAHOLM
Lindman Johan Alexander	VATTHOLMA	Martinsson Mats	SVANESUND
Lindqvist Mats	PARTILLE	Martinsson Owe	KÄLARNE
Lindqvist Per o Ann	BJÄRRED	Mats Rune o Maivor	KROKOM
Lindström Alf G	STORVRETA	Mellanskog Ek. för.	UPPSALA
Lindström Lars	BYSKE	Mellblom Mats	KARLSBORG
Lindström Pelle	MÖRLUNDA	Mennborg Dag	VÄRNAMO
Linné Ingemar	NYKÖPING	Milberg Per	RIMFORSA
Ljunggren Gustaf	ANEBY	Mirton Arne	RONNEBY
Ljunggren Lars	STOCKHOLM	Morgan Kerstin	LJUNGSKILE
Ljungqvist Sven-Erik	ALINGSÅS	Mosten Karl Evert	UPPSALA
LRF Skogsägarna	STOCKHOLM	Muller Adriaan	TINGSRYD
Lund Bertil	GÄVLE	Myrdal Eva	SKARPNÄCK
Lund Håkan	KARLSTAD	Myrdal Janken	STOCKHOLM
Lundell Sven	ENEYBERG	Mård Per	BJÖRKLINGE
Lundén Jan Åke	VÄXJÖ	Mårsäter Bo	NYKÖPING
Lundgren Anders	LYCKSELE	Mårtensson Tomas	SMÅLANDSSTENAR
Lundgren Björn	STOCKHOLM	Möller Erland	VÄXJÖ
Lundhammar Anders	MORA	Möller Göran	UPPSALA
Lundin Hanna	ÖRNSKÖLDSEVIK	Nedstam Barbro	ALNARP
Lundin Gösta	BOTTNARYD	Nihlgård Bengt	ESLÖV
Lundin Svante	GAMMELSTAD	Niklasson Mats	HUNNEBOSTRAND

Niklasson Olle	STOBY	Nejström Bengt	KARLSTAD
Nilsson Agne	BRUNSKOG	Näsholm Anders	ÖRNSKÖLDSVIK
Nilsson Andreas	TÖRE	Nääs Per-Gunnar	BRÄCKE
Nilsson Axberg Göran	STOCKHOLM	Offrell Roland	KRISTIANSTAD
Nilsson Bo	TYRINGE	Ohlsson Bo	VÄSTERÅS
Nilsson Christer	BOLIDEN	Ohlsson Stig	JÄRFÄLLA
Nilsson Henrik	HÖÖR	Olausson Benny	ELLÖS
Nilsson Ingvar	LÖNSBODA	Olofsson Gunnar	ÖSTERSUND
Nilsson John	ÄNÅSET	Olofsson Ingemar	HUDDINGE
Nilsson Kjell	ÅMSELE	Olofsson Knekt Mats	MALUNG
Nilsson Nils Erik	KRYLBO	Olofsson Leif	ULRICEHAMN
Nilsson Ola	NJUTÅNGER	Olsson Alf	VÄSTERÅS
Nilsson Per	HERRLJUNGA	Olsson Anders	JÖNKÖPING
Nilsson Per Olov	HEDEMORA	Olsson Claes	LJUNGBYHED
Nilsson Stig	JOKKMOKK	Olsson K. O. Börje	LJUSDAL
Niord Maria	FJÄRÅS	Olsson Kjell	ÄLMHULT
Norberg Bernt	ÄLANDSBRO	Olsson Margareta	LUND
Nord Bengt	FALUN	Olsson Mats	JÖNKÖPING
Nordansjö Ingemar	TÄBY	Olsson Olge	VÄSTERÅS
Nordell Olle	LUND	Olsson Per	LINKÖPING
Nordquist Sten	BOXHOLM	Olsson Roland	LUND
Nordström Gunilla	MÖLNDAL	Olsson Uno	BORENSBERG
Nordström Olof	LUND	Oredsson Gunnar	KNISLINGE
Norén Anna	FALUN	Orgård Olle	STÖDE
Norén Sten	TÄBY	Orke Jan	ÅBY
Norlén Lennart	UPPSALA	Orvér Mats	SKOG
Norman Sven	GNARP	Oskarsson Johan	LYCKSELE
Normann Curt	HÖÖR	Otterstedt Petter	KATRINEHOLM
Norrby Ingvar	FRISTAD	Ottosson Löfvenius Mikael	TAVELSJÖ
Norrby Johannes	NACKA	Ouchterlony Jan-Erik	OFFERDAL
Norrwalk Maria	FALUN	Palm Johan	ÖSTERBYMO
Norrskog	KRAMFORS	Palmér Carl-Henrik	KNIVSTA
Norrström Agge	UPPSALA	Palmqvist Erik	SKÄRHOLMEN
Norsk Skogsmuseum	NORGE	Paulsrud Kerstin	VIKMANSHYTTAN
Norske Skog Jämtland AB	TRÅNGSVIKEN	Paulsson Anders	VITTSJÖ
Nyberg Tor	ÖDESHÖG	Paus Christopher	MARIEFRED
Nygårds Curt	LIMA	Pein Katarina	TYSTBERGA
Nyhlén Anders	KUNGSBACKA	Permén Roland	BROMMA
Nyhlén Torsten	VÄXJÖ	Persagård Sven-Olof	VÄRNAMO
Nylén Anders	STOCKHOLM	Persson Anton	ALFTA
Nylinder Mats	UPPSALA	Persson Bernt-Erik	LULEÅ
Nyman Anders	STOCKHOLM	Persson Bo	STOCKHOLM
Nyman Barbro o Per	HORN	Persson Erik	KILAFORS
Nyman Kerstin o Hans	HARPLINGE	Persson Erik	UMEÅ
Nyqvist Nils	RÖNNINGE	Persson Ingvar	TRANEMO
Nejström Anders	FALUN	Persson Marcus	ÄRLA

Persson Mats	KRISTIANSTAD	Rosendal K-G	MJÖLBY
Persson Peder	BRAÅS	Rosengren Bengt	VEDDIGE
Persson Per	BERGEFORSEN	Rosenkvist Lennart	UMEÅ
Persson Per Ola	SUNDSVALL	Rosenqvist Klas	LINKÖPING
Persson Per Ove	LERDALA	Roslund-Forenius Ylva	UPPSALA
Persson Reidar	SOLLENTUNA	Rosvall Ola	SÄVAR
Persson Sten	LINKÖPING	Rottneros AB	STOCKHOLM
Persson Stig	TRENSUM	Rubin Mikael	TRELLEBORG
Persson Tore	GYTTORP	Rudi Per	NORGE
Persson Torvald	KRISTIANSTAD	Rutström Björn	JOKKMOKK
Peterson Göran	VÄRNAMO	Ryttberg Erik	ÖSTERSUND
Peterson Olov	KARLSTAD	Rådström Lennart	TÄBY
Peterson Ragnar	KARLSKOGA	Rönnbo Carl-Axel	ÅMÅL
Petersson Sven-Eric	LJUNGBY	Sagrelius Bertil	LERUM
Petersson Sören	HUSKVARNA	Sallin Pelle	NÅLDEN
Petersson-Grebe Stiftelse	HÖKERUM	Sallnäs Ola	LUND
Pettersson Anders	SORSELE	Saltin Gunilla	VÄXJÖ
Pettersson Bengt	BROMMA	Samuelson Karl- Rune	UPPSALA
Pettersson Birgitta	FAGERSTA	Samuelsson Jan Anders	HÄRNÖSAND
Pettersson Henning	KÅGE	Sandahl Larsson Kerstin	SKENE
Pettersson Jan-Olof	FAGERSTA	Sandberg Rolf	UMEÅ
Pettersson Reidar	FÄRLÖV	Sandell Sven	JÖNKÖPING
Pettersson Ronny	UPPLANDS VÄSBY	Sander Mari	EKSJÖ
Pettersson Sten Olof	LYCKSELE	Sandevall Mats	UMEÅ
Pettersson Sten-Åke	STENHAMRA	Sandgren Sten	UMEÅ
Pettersson Tore	HOLSLJUNGA	Sandström Erik	JÖNKÖPING
Pettersson Torsten	KNIVSTA	Sandström Henrik	UMEÅ
Pettersson Willy	NORRÖPING	Sandström Jan G.	STOCKHOLM
Pettersson Yvonne	BRUNFLO	Sandström Karl	VÄNNÄS
Pettersson Åke	ASKERSUND	Sannesson Waldemar	ROTTNE
Philipsson Lars	STOCKHOLM	SCA Forest Products AB	SUNDSVALL
Ragnar Ingvar	VÄNERSBORG	SCA Merlo Arkiv	SUNDSVALL
Ramklint Lars	MALMÖ	SCA Skog AB att Rolf Edström	SUNDSVALL
Rasmussen Hans	ÅBY	SCA Skog AB att Mats Sandgren	SUNDSVALL
Rasmusson Björn	BRASILIEN	Scröder Staffan	GÄVLE
Rauhalahiti Markku	FINLAND	Segerstéen Christer	RIMFORSA
Reiter Helene	RONNEBY	Segolson Ulf	KARLSTAD
Remröd Jan	FALSTERBO	Sievert Rolf	REJMYRE
Renström Johan	UMEÅ	Sigurjonsson Edman Eva	LIDINGÖ
Ringels Göran	VARGÖN	Silfverschiöld Niclas	SOLLEBRUNN
Risberg Knut Olaf	KARLSTAD	Silfverschiöld Otto	KLÅGERUP
Roberntz Orvar	TRANÅS	Siljefors Jarl	DANDERYD
Roberntz Peter	UPPSALA	Sillerström Mikael	ÅNGE
Roos Erik	ÖSTERSUND	Simonsson Marie	HAMMERDAL
Rooth Leif	JULITA	Simonsson Nils	SÄFFLE
Rosell Anders	HÖÖR	Sjöberg Stig	RIMBO

Sjöberg Stig	RÖRVIK	Ståhl Lennart	SKOGHALL
Sjöberg Sven	VÄRNAMO	Ståhlberg Milton	VETLANDA
Sjöberg Tage	VITTSJÖ	Sundberg Lars och Anita	ENSKEDA
Sjöblom Lars	MUNKEDAL	Sundblad Britt Marie	SKARA
Sjöquist Ronny	KARLSKOGA	Sundby Christian	KRISTINEHAMN
Sjörén Nils-Gösta	SVENLJUNGA	Sundelin Torbjörn	KARLSTAD
Sjöström Sture	HÄRNÖSAND	Sundell Björn	ALUNDA
Skarner Göran	SILJANSNÄS	Sundin Erik	ORSA
Skarp Sven-Uno	UPPSALA	Sundin Olle	VÄXJÖ
Skogsmuséet i Lycksele AB	LYCKSELE	Sundquist Arne	GÄVLE
Skogsstyrelsen	JÖNKÖPING	Sundquist Christer	LUDVIKA
Skogvall Gösta	VÄXJÖ	Sunesson Evert	HÖGSBY
Skoog Peter	ALVESTA	Sveaskog Förvaltn. AB	STOCKHOLM
Skåne-Blekinge Jägmkulbb	LYCKEBY	Svensson Esbjörn	IMMELN
Skött Einar	ORSA	Svensson Hans Ivar	TJÖRNARP
SLU Inst. för sydsvensk skogsvetenskap	ALNARP	Svensson Jonas	MOHEDA
SLU Skogl fakulteten/Dekanus	UMEÅ	Svensson Kjell	LIDINGÖ
SLU Skogsbiblioteket	UMEÅ	Svensson Lars	MELLERUD
SLU Skogsmästarsk. bibl.	SKINNSKATTEBERG	Svensson Nils	TRARYD
Sondell Jan	EKERÖ	Svensson Roland	SLÖINGE
Sonesson Johan	BÄLINGE	Svensson Sven A.	JÖNKÖPING
Spånberger Christina o Jan Eric	ANEBY	Svensson Sven Gunnar	ASARUM
Staland Peter	KÖPINGSVIK	Svensson Tore	VÄNERSBORG
Stenberg Inge	BROBY	Svensson Våge	HELSINGBORG
Stenerås Alf	SÖDERKÖPING	Sydved AB	JÖNKÖPING
Stenerås Bengt	SKARA	SÅSY	JÖNKÖPING
Stenkvist Krister	STOCKHOLM	Säfström Nils	FALUN
Stensman Lars	ALINGSÅS	Säll Harald	VÄXJÖ
Stenström Erik	HALMSTAD	Säll Sune	ENKÖPING
Stenström Folke	GÄVLE	Sävneby Hans	HEBY
Stiftelsen Dalarnas Museum	FALUN	Söderlund Anders	LJUNGSKILE
Stiftelsen Jamtli Biblioteket	ÖSTERSUND	Söderström Olov	GNARP
Stiftelsen Skogssällskapet	GÖTEBORG	Södra Skogsägarna	VÄXJÖ
Stiftelsen Örebro läns museum	ÖREBRO	Tasanen Tapani	FINLAND
Stigsson Göran	EDSBY	Teljer Tom	BÄLINGE
Stjernqvist Ingrid	LUND	Teljstedt Håkan	STOCKHOLM
Stockholms Stad Fastighetskont.	STOCKHOLM	Tengström Åke	GRÄSTORP
Strand Gunnar	EDSBY	Tersmeden James	MARIEFRED
Stridsman Monika	STOCKHOLM	Thelander Göran	GÄVLE
Ström Claes	SEGLORA	Thiel Lars	VEGBY
Strömberg Curt	FÄRLÖV	Thomson Nilla	STOCKHOLM
Strömberg Lennart	HUSKVARNA	Thorblad Jan A.	TRANÅS
Strömberg Sven	ÖSTERSUND	Thorén Rolf	ÖREBRO
Strømmer Per-Göran	SOLLEFTEÅ	Thorstensson Marie och Jan-Olof	PÅRYD
Strömquist Leif	HUDDINGE	Thunander Hans	VÄXJÖ
Ståhl Erik G.	HEDEMORA	Thyr Björn	FALUN

Thörnqvist Thomas	JÄT	Wesser Bengt	VETLANDA
Tibblin Gustav	VÄXJÖ	Wesström Lars	BROMMA
Tiefensee Joachim	BÅLSTA	Wester Arne	ÖRKELLJUNGA
Tirén Torbjörn	UPPSALA	Westerberg Ingvar	VÄXJÖ
Tjäder Inger	UPPSALA	Westin Anders	ZINKGRUVAN
Torstensson Per	SÖDRA SANDBY	Westlund Tina	KIL
Tranemålastiftelsen c/o Ljungström	KARLSHAMN	Wiberg Anna	UPPLANDS VÄSBY
Trapp Bolund Christina	HÄGERSTEN	Wiklander Christer och Ewa	STOCKHOLM
Troedsson Hans	FALUN	Wikström Stefan	SÖDERBÄRKE
Troedsson Åke	GÄVLE	Willén Paul	GÄVLE
Turén Christer	SKINNSKATTEBERG	Winsarp AB	DALUM
Twetman Jan	ÖSTERRIKE	Wintzell Jan	LIDINGÖ
Ulvcrona Thomas och Kristina	VÄNNÄS	Wohlfahrt Göran	BROMMA
Ung Bernt	VIKSJÖFORS	Wramner Per	STOCKHOLM
Utbult Kristofer	BOVALLSTRAND	Wrangel von Brehmer Otto	FALSTERBO
Valinger Erik	UMEÅ	Wästerlund Iwan	SÄVAR
Valund Torbjörn	ÅBY	Åberg Elias	ÅSHAMMAR
Vanberg Erik	NÄSVIKEN	Åfors Elisabet	BETTNA
Varmin Harry	UMEÅ	Åkerstrand Ingmar	BODEN
Vestin Bertil o Ann-Sofie	NYLAND	Åkesson Göran	DALS LÅNGED
Viklund Ulf	HOLMSUND	Ålander Sten Erik	GUNNARSKOG
VMF Qbera Ek. förening	FALUN	Ångermanlands Hembygdsförb.	BOLLSTABRUK
von Essen Claes	TIDAHOLM	Ås Joakim	MULLSJÖ
von Euler Fredrik	UPPSALA	Åsander L-E	NJURUNDA
von Seydlitz Werner	VETLANDA	Åsling Nils G	TRÅNGSVIKEN
von Sydow Hugo	LIDINGÖ	Åström Lars- Eric	REJMYRE
Vågström Bertil	ÖSTERSUND	Öfvergaard Rolf	RYDSGÅRD
Wachtmeister Carl-Gustaf	KNISLINGE	Öhlén Alvar	VÄSTERVIK
Wachtmeister Claes-Adam	UDDEVALLA	Öhman Karin	BORÅS
Wahlin Carl Åke	LÖVSTABRUK	Öhrn Ingemar	STOCKHOLM
Wahlsteen Anders	STOCKHOLM	Örlander Göran	STOCKARYD
Wahlström Björn	SALTSJÖBADEN	Östads Stiftelse	ALINGSÅS
Walan Bengt	KLÄSSBOL	Östberg Lennart	TRANÅS
Wall Anders	HEBY	Östberg Maths	ALFTA
Wallén Kjell	BÄLINGE	Öster Leif	FORS
Waller Jutta	STOCKHOLM	Österberg Eivor o Stig	KRAMFORS
Wallin Björn	FALUN	Österberg Klas	STOCKHOLM
Wallin Bo	BANKERYD	Österblom Ulf	JÄRFÄLLA
Wallin Lars	SÖDRA SANDBY	Österbodarne Skogsförvaltning	GÖTEBORG
Weinberg Eric	BRO	Österström Lars-Olof	MORA
Weinberg Ulf	BÅLSTA	Östlund Lars	HOLMSUND
Wendt Karl-Lennart	PERSTORP	Antal 1000	
Wengelin Olof	TABERG	Antal totalt 1007	
Wentzel Roland	SPEKERÖD		
Werner Jan	FRISTAD		
Werner Martin	HÖGANÄS		

Skogshistoriska Sällskapet

Skogshistoriska Sällskapet bildades 1990. Det är en ideell förening som verkar för att skogshistoriska värden uppmärksammas och bevaras. Sällskapet föddes i en strävan att skildra skogens historia bortom samtidens trender och utan nostalgiska filter. Den bärande tanken är att vara en samlingspunkt för människor med olika relationer till skogen – från de som äger, arbetar eller har arbetat med skog till forskare och skogsintresserade personer i allmänhet.

Dessa ursprungliga tankar har visat sig vara bärkraftiga. Idag har Skogshistoriska Sällskapet cirka 1 000 medlemmar och antalet ökar.

Skogshistoriska Tidender

En medlemstidning som kommer fyra gånger per år. Den innehåller bland annat skogshistoriska reportage, minnen, litteraturanmälningar och rapporter från exkursioner.

Årsskriften

Här publiceras längre artiklar skrivna av såväl professionella historiker som skogshistoriskt intresserade lekmän.

Exkursioner

Skogshistoriska Sällskapet arrangerar varje år ett antal exkursioner på intressanta platser i landet. De ger en övertäffad närhet till skogens historia och speglar skeenden genom att placera dem i sina nutida sammanhang.

Örtugar

Skogshistoriska Sällskapet delar varje år ut så kallade Örtugar. Det är en belöning som tilldelas personer som gjort skogshistoriska insatser under lång tid. Den kan också ges till unga, lovande forskare.

Hemsidan

På Skogshistoriska Sällskapets hemsida finns ytterligare information om sällskapet och dess verksamhet. www.skogshistoria.se

Intresserad av att bli medlem?

Anmäl dig via hemsidan. Eller kontakta Skogshistoriska Sällskapets kassör Bengt Stenersås på telefon 0511-167 88 eller 0703-91 67 88 alternativt e-post: bengt.stenersas@swipnet.se

Skogshistoriska Sällskapet

Styrelseledamöter 2012

Hans-Jöran Hildingsson, ordförande
hans-joran.hildingsson@skogssallskapet.se
Skogssällskapet
Box 113 74
404 28 GÖTEBORG

Erik Valinger, vice ordförande
erik.valinger@slu.se
SLU
901 83 UMEÅ

Bengt Stenerås, kassör
bengt.steneras@swipnet.se
Tullportagatan 9
532 30 SKARA

Christer Sundquist, sekreterare
christer.sundquist@telia.com
Gårångsvägen 15
771 50 LUDVIKA

Lars Klingström, redaktör
lars@klingstrom.net
Vallby Brogård
599 94 ÖDESHÖG

Iréne Gustafson, ledamot
irene.gustafson@lycksele.se
Box 176
921 23 LYCKSELE

Jan Sandström, ledamot
jan.g.sandstrom@telia.com
Essingestråket 38
112 66 STOCKHOLM

Karin Öhman, ledamot
karin.ohman@skogssallskapet.se
Skogssällskapet
Box 113 74
404 28 GÖTEBORG

Regionala kontaktpersoner

Eje Andersson	Luleå	0706-88 10 01
Gunnar Andersson	Umeå	0705-94 42 61
Björn Andrén	Örnsköldsvik	0706-02 77 11
Ulf Viklund	Holmsund	0705-43 55 34
Rune Dehlén	Orsa	0730-77 00 23
Gösta Edholm	Bollnäs	0703-96 41 60
Bo-Göte Jordansson	Karlstad	0706-49 60 43
Lars-Olof Österström	Mora	0706-34 34 63
Börje Einarsson	Hyssna	0706-82 30 19
Gustav Fredriksson	Bräkne-Hoby	0705-18 67 24
Dag Kihlblom	Jönköping	0706-23 41 81
Carl-Gustaf Liderfelt	Eksjö	0702-93 03 76
Sven Sjunnesson	Broby	0706-43 86 81
Anders Söderlund	Ljungskile	0733-21 72 78

Vill du också skapa mervärde i skogen?

Mellanskog erbjuder alla tjänster du kan behöva för att få en välskött skog. Det ger dig mer tillbaka, både ekonomiskt och skog att vara stolt över.

Våra kontaktinspektorer finns där du har din skog.
Kontakta oss på 010-482 80 00.

Mellanskog ägs av 32 000 privata skogsägare. Vi verkar för ett fritt, lönsamt, uthålligt och miljöanpassat skogsbruk. För välskötta skogar ger mer tillbaka. Ring oss på 010-482 80 00 eller besök vår webbplats så berättar vi gärna mer.
www.mellanskog.se

MELLANSKOG
Skogsägarna

15 000 kronor
extra
i månaden!

Tryggt
pensions-
sparande!

Täcka
kostnader för
underhåll av
släktgården!

Bra jakt och
fiske – och
skogen
ska gå runt!

Får du ut det du vill av din skog?

Som skogsägare har du stora möjligheter till intäkter, sparande, skattelättnader, upplevelser och annat som skogen kan bjuda. Med vår hjälp får du en tydlig och aktuell bild av just dina möjligheter med din fastighet. Vi gör en skräddarsydd analys och förvaltningsrekommendation baserad på dina behov och önskemål.

Kontakta en förvaltare nära din skog på 0771-220044 eller läs mer på www.skogssallskapet.se.

 Skogssällskapet

VI GÖR ALLT FÖR DIN SKOG

www.skogssallskapet.se